

Bibliografie şcolară

LEGENDE NEMURITOARE

Antologie de prof. ŞT. M. ILINCA
şi G. ZARAFU

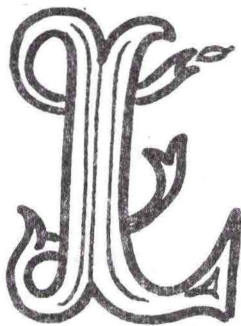

EDITURA ION CREANGĂ – BUCUREŞTI, 1999

LEGENDE POPULARE

Legende despre facerea lumii

Dumnezeu

a început, tot cât vedem astăzi pe pământ, era numai apă.

De lumină nici că se pomenea. Doamne fereşte. Şi, deodată s-a născut Dumnezeu-Sabaot, aşa din senin, pe o frunză de plămână (buruiană cu foaia lată, ce creşte pe fundul apelor stătătoare) şi atunci s-a născut şi soarele deasupra apelor, pe cer. Cerul tot acum s-a văzut. O fi fost şi înainte, n-o fi fost, nu se ştie, că era întuneric.

Prin naşterea soarelui, lumina s-a răspândit deodată pe toată faţa pământului. Văzând această lumină, dracul ieşi din fundul unei bălţi, vechea lui moşie, şi se duse pe uscat. Se duse, până dete de un copil pe o frunză de plămână, cu care a început a vorbi:

– Cine eşti tu, măi băiete?

– Eu sunt Dumnezeu-Sabaot.

– Dar acela cine este (arătând soarele).

– Acela este ajutorul meu, Soarele.

Dumnezeu (Dumnezeu, cică, s-a născut din aer)

El când s-a născut, s-a născut ca şi cariul din lemn, în aer, în întuneric. N-a fost pământ, n-a fost nimic. Şi pe urmă s-a făcut din cariul ăla un fluture şi din fluture s-a făcut un om.

Şi aşa s-a gândit ce să facă? Şedea în întuneric aşa şi se gândea: „Ce-o să fie prin întunericul ăsta?" Şi din gândul lui a ieşit Tartorul ăl bătrân şi a zis:

– Eu sunt tot prin apele astea.

Şi întrebă Dumnezeu:

– Cine eşti tu?

– Eu sunt Tartorele.

– Ce-ai pe gheară?

– Nişte pământ! îi răspunse el, Tartorul.

– Nu poţi să-mi aduci şi mie de acolo un glomoloz cât poţi să iei?

– Ba –, zice – poci, cum nu! zise el, Tartorul.

Că numai ce se duse prin apă în jos şi-l găsi şi veni cu el la Dumnezeu şi-l dete şi s-apucă să urzească pământul şi urzi numai cinci zile la el, la pământ, până când l-a făcut cu tot ce e pe el. Şi la a de-a şasea, văzu că făcuse pământul mai mare; ce să-i facă el pământului că-l croise mai mare?... Se duse şi întrebă toate animalele. Nimeni nu se găsi, numai albina.

Dar ea zise:

– Mă duc să întreb ariciul, că numai el rămăsese neîntrebat.

Ea se duse acolo şi-l întreabă.

– Ei!... – zice – dacă eşti tu, cine te trimeasă pe tine la mine?

Era necăjit de prin buruieni, plin de apă. El s-a băgat într-un butoiaş al lui acolo şi răspunse:

– Cine te mână pe tine la mine?...

– Iote, eu venii să întreb, ce să-i facă Dumnezeu pământului, că l-a brodit mai mare?

Dar ariciul o luă la goană şi nu vru să-i spuie nimic. Şi albina se făcu că pleacă şi se puse pe coşul bordeiului ariciului, şi mai şezu acolo. A ascultat... El începu să vorbească singur!

– Ce – zice – mai veni ea să mă întrebe pe mine, parcă el nu ştie! Să facă văi şi vâlcele, adică să mititeleze pământul.

Ariciul s-a dovedit a fi tare meşter, cât este el de mititel, că a avut şi el gând bun. Albina zbură de la coş când auzi aşa. După ce zbură de la coş, el mai zice de colo:

– Mănâncă ce nu trebuie cine te mână.

Ea s-a dus şi-a spus lui Dumnezeu şi a ce nu trebuia:

– Las' că am să fac eu să mănânce ce nu trebuie toată lumea; lucru sfânt să iasă din tine.

Acuma cum deveni treaba ce trebuie, făcu pământul. Îl făcu cu văi şi vâlcele.

Veni Tartorul cu un om făcut de el din pământ şi-i spuse:

– Doamne, poţi să-i dai suflet omului ăstuia?

– Nu-i dau suflet, dacă nu mi-l dai mie. Du-te de te mai gândeşte şi pe urmă să vii: dacă mi-l dai mie, îi dau suflet, de unde nu, nu.

Tartorele se gândi şi veni înapoi:

– Dacă vrei, să mi-l dai mie mort, şi viu să fie al tău.

El ştia că o să fie mai mult mort ca viu.

Dumnezeu, când auzi aşa, că i-l dă lui fiind viu, suflă peste el şi-i dete suflet.

Acum se gândi la viaţă că, cum să-i dea viaţă mai lungă, ca să fie mai mult al lui. Văzu că se duc mulţi morţi acolo.

Trimeasă pe Sfântul Arhanghel:

– Du-te, mă Arhanghele, de slujeşte un an acolo: să-l întrebi la anul, să vezi ce zice...

El a slujit un an şi la anul l-a întrebat:

– Cum ar putea Dumnezeu să spargă contractul ăsta, să scoată oamenii de aici?

Tartorul i-a luat la bătăi şi l-a gonit.

S-a întors la Dumnezeu şi i-a spus. Dumnezeu i-a zis:

– Du-te îndărăt şi slujeşte iar un an de zile.

A slujit şi anul ăla şi tot aşa i-a făcut; l-a bătut iar.

Arhanghelul s-a dus îndărăt la Dumnezeu şi i-a spus că iar îl bătu. Dumnezeu l-a trimis însă îndărăt.

– Du-te, mai slujeşte încă un an.

A slujit încă un an; a făcut trei ani. La ăl de al treilea an, a întrebat iar şi i-a răspuns atunci:

– Mă, văd eu cu ce umblaţi voi. Nu se poate să spargă contractul – zice – numai un fiu dintr-o floare poate sparge contractul.

Aşa, s-a întors Sfântul Arhanghel şi i-a spus lui Dumnezeu. Dumnezeu, când a auzit aşa:

– Arhanghele, bine-mi făcuşi; tu să fii şi tu să le iei de acum sufletele, fiindcă-mi făcuşi binele ăsta.

E! a plecat Dumnezeu, ş-a găsit o floare de crin. S-a dus pe calea fântânii, i-a ţinut calea Maicii Domnului şi i-a spus:

– Miroşi floarea asta de la mine?

Ea n-a vorbit deloc, şi s-a dus acasă şi-a spus mâni-sa. Mumă-sa a zis:

– Ia să zici c-o miroşi, să vedem ce zice omul ăla, că nu ştia că e Dumnezeu.

Şi a mirosit floarea. S-a dus acasă la mumă-sa şi i-a spus c-a mirosit-o.

– Ce-ţi spuse?

Zice fata:

– Nu-mi spuse numic; mirosii, floarea şi el plecă.

Şi pe urmă s-a pomenit cu ea grea; a rămas grea cu Domnul Cristos. Şi aşa a făcut Dumnezeu de a dezrobit oamenii de la Tartorul ăl bătrân.

Şi aşa a spart şi contractul.

Crearea lumii

Până nu a fost lumea, că era pe atunci numai o apă mare, s-a gândit Dumnezeu să facă lumea cât mai degrabă. Dar nu ştia ce fel de lume şi cum să o facă.

Şi se mai supăra Dumnezeu că nu avea nici fraţi, nici prieteni.

De mânie, şi-a aruncat baltagul[1] în apa cea mare. Şi ce să vezi? Din baltag crescu un arbore mare, iar sub arbore şedea dracul râzând şi zicea:

– Bună ziua, frate dragă! Tu fraţi n-ai, tu prieteni n-ai; dar eu vreau să mă fac frate şi prieten cu tine.

Dumnezeu s-a bucurat şi a zis:

– Nu-mi fi frate, ci-mi fi numai prieten: că nimeni nu-mi poate fi frate.

Nouă zile nu s-au despărţit unul de altul şi au tot umblat prin apa cea mare, iar Dumnezeu a băgat de seamă că dracul nu-l iubeşte.

Odată zise diavolul:

– Frate dragă, noi nu vom trăi bine, de nu ne vom înmulţi; aş dori să mai plăsmuiesc pe cineva.

Dumnezeu zise:

– Plăsmuieşte!

Şi-i răspunse diavolul:

– Ei, dar eu nu mă pricep; că aş face eu o lume mare, de aş şti cum s-o fac, frate dragă.

– Bine! – grăi Dumnezeu – lume eu voi face; bagă-te în apă şi adu-mi nisip să fac pământul.

Dracul i-a zis:

– Dar cum faci pământul din nisip? Nu înţeleg.

Şi i-a răspuns Dumnezeu:

– Voi rosti numele meu şi pământul gata va fi. Du-te şi adu-mi nisip!

Diavolul s-a cufundat în apă şi gândea să-şi facă şi el lui o lume şi, dacă a găsit nisip, şi-a rostit el numele. Dar pământul l-a ars că era fierbinte, şi el l-a aruncat din mâni. Iar dacă s-a întors la Dumnezeu, i-a spus că nu găseşte nisip.

Dumnezeu zise:

– Du-te înapoi şi adu nisip!

Diavolul a căutat nouă zile nisip şi totdeauna îşi spunea numele; dar nisipul îl frigea şi el îl arunca imediat. Nisipul aşa se aprindea, şi-l ardea pe diavol, încât, a doua zi, el se înnegrise.

[1] Baltag – topor cu coadă lungă, folosit şi ca armă.

Venind, îi zise Dumnezeu:

– Te-ai înnegrit de tot! Se vede că tu eşti prieten rău. Du-te şi adă nisip; dar nu-ţi spune numele tău, că altfel o să te faci scrum.

Dracul se duse iară şi aduse nisip.

Dumnezeu făcu lumea şi dracul se bucura acum tare de ea şi zicea:

– Aici sub pom voi şedea eu, şi tu, frate dragă, caută-ţi alt lăcaş!

Dumnezeu s-a supărat pentru aceasta şi a zis:

– Tu eşti prieten rău. Nu-mi mai trebuieşti, pleacă imediat de-aici!

Atunci veni un taur mare şi luă în coarne pe dracul. Iar de pe pomul cel mare a căzut carne pe pământ şi din frunzele arborelui s-au făcut oamenii.

Aşa a făcut Dumnezeu lumea.

Încă o versiune despre facerea lumii

Dintâi şi-ntâi, atârna în aer, purtat de vânt, un munte din vârful căruia ieşea foc. Din focul acesta, suflat de vânturi, s-a făcut o femeie, dar nu era vie, avea numai trup. Suflând vântul şi mai tare a ridicat-o şi a dus-o până la vântul cel mai de sus. Acolo ea a căpătat suflare şi s-a coborât pe munte înapoi. Aicea a găsit două bucăţi de fier şi, de iuţeală mare ce avea în sine, le-a înghiţit. Din acestea a purces grea ş-a făcut doi băieţi gemeni, doi Necuraţi şi anume: unul şchiop, dar cuminte, şi pe celalalt, normal, dar mai prost.

Umblând ei amândoi, le veni în cap că, dac-ar avea lut din mare, ar putea să facă multe lucruri. Dar unde să găsească lut, căci acolo mare nu era? A zburat cel prost şi a căutat până ce a găsit. S-a cufundat şi a apucat cât a putut mâna lui şi l-a adus

sus. Din acesta el a făcut un cal, ca să aibă frate-său cel şchiop cu ce umbla; iar acela a făcut din fier o căruţă. Au înhămat calul, dar calul nu trăgea. S-a vârât cel prost în cal, vârându-şi mânele şi picioarele în picioarele de lut ale calului, iar frate-său s-a urcat în căruţă şi calul l-a tras de atunci cumsecade. Apoi ieşind acela, a zis frăţine-său să între şi el, să tragă pe rând amândoi căruţa, măcar că şchiopăta. Când a ieşit, frate-său nu vra să se ţie de vorba ce-o avuseră. Văzând că e mai bine în căruţă decât în cal, nu i-a mai dat drumul, ci l-a închis înlăuntru şi cine ştie cât a trebuit cel şchiop să se chinuiască trăgându-l, până ce acela s-a săturat de umblat şi atunci l-a lăsat şi s-a dus.

Dracul cel prost a mers să scoată şi el lut din mare. Acuma vroia să facă pământ, dar nu ştia cum. „Este undeva un Dumnezeu – îşi zise el – acela dac-ar vrea să-mi ajute, eu l-aş putea face!"

Deodată s-a auzit un glas de sus:

– Ce vrei de la mine, de ce mă chemi?

Diavolul i-a spus că vrea să facă pământ şi-i arătă turta ce o avea în mână. Dumnezeu a suflat şi turta a început a creşte, până când n-a mai putut-o ţine şi-a lăsat-o pe apă. După ce s-a oprit din crescut, Dumnezeu i-a spus diavolului că pământul trebuie să fie al amândurora, în jumătate: cât a lui, cât şi lui Dumnezeu. Diavolul a început atunci a se sfădi cu Dumnezeu, că de ce nu s-a băgat el, Dumnezeu în mare, dac-a vrut să aibă pământ? Şi-a început să măsure pământul, zicând că trei sferturi vor fi ale lui şi numai unul al lui Dumnezeu. De la asta s-a stârnit şi mai mare sfadă; Dumnezeu cu atâta nu se mulţumea. Stă diavolul şi se gândeşte ce să facă? Îşi aduce aminte de frate-său. „ Dac-ar fi şi el – gândeşte diavolul – ar avea cine-mi ajuta să mă lupt cu Dumnezeu." S-a dus la dânsul, acolo unde era, şi i-a spus că a făcut pământ împreună cu Dumnezeu, să vină şi el la împărţeală.

A venit şi acela pe pământ. Să uită şi vede că pământul nu se ţinea bine: se rădica când în sus, când se pleca în jos, în apă.

– Ai făcut tu pământ – îi zice el – dar pământul ăsta n-are să poată să steie. Ian vârî-te tu sub pământ şi ridică-l drept la mijloc cu capul, să vedem cum va fi?

Acela l-a ascultat ş-a ridicat pământul din apă, dar tot era prea uşor, nu se ţinea în echilibru deloc.

– Aşteaptă – zice cel şchiop – că eu am să fac ceva să steie bine.

Se duce el pe munte şi face nişte lanţuri straşnice; pe acestea le-a adus şi le-a aşezat fratelui său pe mâni şi pe picioare şi a mai pus încă atâta fier pe el, până când a căpătat pământul cumpăna ce i-a trebuit.

– Acu dacă l-ai făcut – îi zice el – trebui să-l şi ţii; şi-l vei ţinea întruna cu capul, până la sfârşitul lumii. Acesta e pedeapsa ce ţi-o dau şi eu ţie pentru munca ce mi-ai dat-o şi tu, când m-ai închis în cal.

Atunci diavolul a început a răcni, a se sfărma, a se smuci, gândind că va putea rupe lanţurile, dar degeaba, căci mânele şi picioarele-i erau zdravăn legate. Şi acuma, când se cutremură pământul, el, dracul se scutură de mânie. Ar vrea să-l dea jos de pe cap, dar nu poate, căci oamenii sunt cuminţi; unde se produc gropi mari, ei le astupă, unde sunt păduri mari, le taie, şi aşa pământul nu se poate pleca nici într-o parte.

Dracul tocmai atunci are să scape de povară, când oamenii căutând întruna după minerale, vor ajunge cu săpăturile până de cealaltă parte. Atunci pământul se va despica în două şi va cădea o bucată de o parte şi alta de altă parte, lângă dânsul. Şi după aceasta, lumea tot va continuă să existe, căci cineva va lipi pământul la un loc, aşa cum a fost, numai cât nu se ştie cine: dracul sau Dumnezeu?

Diavolul a făcut pe oameni tot din pământ, frământând lut din toate patru părţi ale lumii. Din acesta a făcut patru oameni: două femei şi doi bărbaţi şi i-a pus în cele patru părţi ale pământului, tot o femeie ş-un bărbat, faţă în faţă, unul la răsărit, altul la asfinţit, la miezul nopţii şi la amiazăzi, cu gândul că Dumnezeu le va da duh şi ei, venind unul spre altul, să vor întâlni. Dumnezeu a înviat numai pe bărbaţi şi s-au întâlnit amândoi.

– Ce-ai făcut – zice diavolul – de ce n-ai înviat şi pe femei, căci oamenii trebuie să se înmulţească!

– Îi voi învia – zice Dumnezeu – dar să fie ai mei.

– Ba nu – zice dracul – las să fie în jumătate: o pereche a mea şi una a ta. Şi Dumnezeu i-a înviat.

Oamenii cei dintâi, pe care i-a făcut diavolul, erau negri şi el tare s-a bucurat că-i samănă, dar apoi s-au spălat în mare şi s-au făcut albi. Diavolul, văzându-i albi, de ciudă s-a lepădat el singur de dânşii şi i-a lăsat în grija lui Dumnezeu.

Fiindu-i urât într-o zi, se duce diavolul cel şchiop la frate-său sub pământ şi îl întreabă cum îi e?

– Nu mi-ar fi prea rău – zicea acela – numai cât e tare întuneric.

– Lasă că voi face eu ceva şi va fi lumină! zise cel şchiop. Voi strânge toate focurile de pe unde se află prin lume şi focul de pe muntele nostru şi le voi aduce pe pământ şi astfel se va vedea.

Apoi s-a dus întins la mă-sa s-o întrebe şi pe dânsa.

– Nu faci bine – îi zise ea – căci focul acela ar arde totul. Eu ştiu cum ar putea să fie lumină şi ţ-aş spune, dar mă tem!

El atâta a luat-o cu binişorul, până ce, în sfârşit, i-a spus:

– Ochiul meu acest stâng – a zis ea – scoţându-l cineva şi dându-i drumul pe cer, ar putea să lumineze toată lumea, dar atunci eu aş rămâne oarbă şi de aceea mă temeam să-ţi spun, ca să nu mi-l scoţi!

– N-ai nici o grijă, mamă, cum ţi-aş scoate eu dumitale ochii! i-a răspuns ficiorul.

Dar abia mumă-sa a adormit că el i l-a şi scos. De îndată ochiul a început a creşte, până ce nu l-a mai putut ţine şi; dându-i drumul, a zburat de s-a făcut lună pe cer.

Plin de bucurie, s-a dus sub pământ la frate-său şi l-a întrebat de e mulţămit cu ceea ce a făcut?

– Acuma e mai bine, dar tot nu e destulă lumină şi e frig; luna nu dă căldură deloc! a zis acela.

Cel şchiop iar a venit şi a întrebat-o pe mumă-sa. Ea s-a temut să-i spuie la început, dar apoi i-a precizat că ochiul ei cel drept, dacă l-ar slobozi cineva în focul din muntele lor, ar

lua atâta foc în sine, încât ar ajunge pentru a încălzi şi lumina toată lumea.

El iarăşi a aşteptat până ce-a adormit, i-a scos ochiul şi l-a aruncat în gura cea de munte şi de acolo a ieşit soarele nostru luminos.

La câtva timp, diavolul iar s-a dus la frate-său şi l-a întrebat de e bine acuma.

– Acuma e bine, numai cât noaptea când nu e lună, e tare întuneric şi urât; dac-ar fi şi atunci ceva, cât de puţin să lumineze, încă şi mai bine ar fi.

– Voi întreba din nou pe mama şi voi face ceva! i-a răspuns fratele. Şi iar a alergat la ea.

– De-acu asta-i moartea mea! a zis bătrâna şi nu vroia defel să-i spuie. Dar după ce ficiorul a încredinţat-o că nu-i va face nimic, i-a spus totul. A zis că, dacă i-ar tăia bucăţi trupul şi l-ar arunca în aer, ar avea aceea ce doresc. Îndată după ce-a adormit, diavolul a tăiat-o şi, din carnea ei, s-au făcut stelele, unele mai mari, altele mai mici, după cum au fost şi bucăţile ce le-a aruncat.

– Ei, acum e bine? îl întrebă iar pe frate-său.

– Acuma e tare bine, numai cât e totul mort, pustiu peste tot locul, nu e nimic viu pe lume.

– Şi cum să fac ca să fie aceea ce vrei tu?

– Du-te la locul unde a dormit mama noastră şi ia pietricelele pe care s-a culcat; adă-le pe pământ şi din ele să va face ceea ce-ţi spun.

Dar gândul lui era ca să-l prăpădească pe frate-său, căci îndată ce ar fi călcat pe locul acela, locul l-ar fi ars. Acesta însă era isteţ. El a tras din acel loc pietrele cu un cârlig şi apoi, luându-le, le-a adus pe pământ. Apoi le-a ales după culoare şi a făcut trei grămezi: o grămadă de pietre albe, alta roşii şi a treia vinete. Pietrele cele roşii le-a aruncat în mare. Aicea s-au făcut mai întâi jăratec, apoi s-au făcut peşti şi au început a înota. Dar cu cele albe şi cu cele vinete nu se pricepea ce să facă. A trebuit să cheme iar pe Dumnezeu să-i ajute. Dumnezeu a luat mai întâi pietrele cele vinete, le-a suflat duh şi îndată au început a zbura în

aer păsărele. Apoi a suflat duh şi celor albe şi au început a mişuna pe pământ tot felul de dobitoace. Diavolul s-a tocmit cu Dumnezeu că, pentru că le-a înviat, să fie ale amândurora, pe jumătate.

– Ba nu – zice Dumnezeu – dacă le vei putea număra, toate să fie ale tale.

Dar păsărelele zburau şi vitele alergau şi se amestecau de-au rămas toate ale lui Dumnezeu. Acum îi era tare ciudă lui pe Dumnezeu, că l-a înşălat!

S-apucă să împartă soarele, luna şi stelele. Cu stelele, a zis Dumnezeu ca să fie tot aşa, să le numere. Dar, sau că se punea în dreptul stelelor vrun nour, sau că îl apuca ziua că au rămas nenumărate. Iar mânie şi sfadă cu Dumnezeu. Aşa că luna şi soarele nu s-au fost împărţit.

– Dacă crezi că te înşel, alege-ţi tu singur pe care vrei! i-a zis Dumnezeu.

– Eu îmi iau soarele! zice diavolul.

– Fie şi aşa – zice Dumnezeu – a mea va fi dar luna şi cu ea voi pune rânduială; iar tu cu soarele vei avea de lucru.

Dar soarele tare îl frigea, aşa că el avea de lucru cu el. De focul acela, unde să se ascundă? A alergat să se ascundă în mare, dar Dumnezeu a luat apa. Se ascundea sub nisip, dar tot îl frigea. A început a alerga pe pământ, doar s-ar răcori şi, alergând, îşi făcea vânt. Aşa a văzut că e bine şi ş-a făcut două aripi, iscând cu ele vânt peste toată lumea. Fratele său însă l-a învăţat să taie fiecare aripă în două şi să le înfigă în cele patru părţi ale pământului, căci singure îşi vor face vânt între ele şi va fi mai bine. Diavolul a făcut cum l-a învăţat şi astfel s-a născut vântul.

Şi când tună şi fulgeră, tot el e pricina. Atunci scapără de mânie asupra soarelui că-l frige şi pune nouri împotriva lui să-l apere; mai ales la amiazăzi, când îl frige tare. Şi ploaia tot el o dă. Îşi aduce c-un ciur apă din mare şi toarnă peste el, ca să se răcorească şi, când dă cu ciurul prin văzduh, plouă pe pământ.

El pe soare, şi pe lună are mare ciudă, ar vrea să le mănânce şi de aceea apar câteodată întunecimile; mai ales pe lună are necaz, căci luna e rece şi el se poate apropia; dar îndată soarele

sloboade razele sale şi el fuge. Şi de soare încearcă să apropie, însă mai cu greu; de aceea eclipsele de soare sunt mai rare; şi când vreme de o sută de ani nu se va întuneca soarele, atunci nici diavolul pe lume nu va călca.

Soarele, luna şi stelele

Sora soarelui

În vremuri de demult, în nişte vremuri hăt înapoia noastră, foarte depărtate, cică soarele nu lumina lumea ca acuma, ci era un împărat puternic, om şi el ca toţi oamenii la trup, iar capul îi era de aur.

Unde se ducea, toate străluceau împrejuru-i cu o lumină orbitoare, dar de era vreo piedică alături, fie munte, fie deal or movilă, dincolo de ele, fireşte era tot ca pretutindeni, o lumină slabă, jalnică, neagră ca amurgul.

Soarele avea o soră: pe Ileana Cosânzeana.

Astă soră era ca şi el, trup omenesc, trup de femeie, iar capul îi era de argint. Şi era aşa de frumoasă, cu faţa-i blândă, cu ochii mari, cu dulcea-i în tot drăgălăşie de fecioară, încât Soarele nu s-a putut împotrivi imboldirilor inimii, nu şi-a putut înfrâna patima şi a dorit s-o ia de nevastă.

Fiind împărat, cine-i putea spune că face rău, că fapta lui era nelegiuire, că fratele nu trebuie să-şi iubească sora cu dragoste păgână?

Care ar fi îndrăznit?

Porunci să se facă toate pregătirile de nuntă, şi toate se făcură repede, mărețe, ca de nunta unui împărat şi, în curând, ziua cununiei sosi.

Dar Dumnezeu, care nu doarme, care veghează spre a putea da pe drept, când şi când, fiecărui după inima lui, mai blajină ori mai rea, nu a putut îngădui nelegiuirea împăratului Soare. I s-a arătat întâi în vis, într-un vis ameninţător, cumplit... În zadar!... Şi văzând că zadarnică îi fusese încercarea, când preotul, silit de teamă, se pregătea în faţa altarului să slujească cununia, Dumnezeu a ridicat groaznică furtună, grămezi de pulbere orbitoare a făcut să intre pe geamurile sparte şi, în vreme ce toţi îşi fereau ochii, puterea lui nevăzută a răpit-o pe mireasă din faţa altarului; iar spre a nu o găsi nelegiuitul frate, a aruncat-o în mările adânci, în mreană de aur schimbată.

Vaiete mari pornit-au, când s-a risipit furtuna şi pulberea; din pieptul rănit al strălucitului mire, plângeri de durere şi blesteme de mânie, dar, văzând că toate în zadar sunt, s-a hotărât să plece în lumile mari, în lumile largi, în lumile nesfârşite, să caute, să mai caute şi iar s-o mai caute pe logodnica-i furată.

Şi atât de mare îi era dorul şi graba, încât a plecat într-o clipă.

Şi o căută peste tot pământul şi tot pământul îl răscoli şi-l străbătu în lung şi-n larg, fără s-o găsească.

Atunci s-a gândit să o caute prin ceruri, căci poate pe acolo îi era ascuns îngerul pe care cu atâta drag îl dorea.

S-a ridicat la cer.

Şi de cum se înălţa mai sus pe bolta cerului albastru, din aceea capul de aur arunca, mai puternic, mai tare şi mai minunat, neîntâlnind nici o piedică, lumina asupra lumii de jos, care, uimită, înmărmurită, cădea în genunchi de spaimă, că vedea ce nu mai văzuse. Lumea înălţa slavă către cel care le da lumina deschisă, largă, în locul celei slabe, jalnice şi negre ca amurgul.

Viaţa toată luă alt avânt, scuturată de negurile de odinioară, înviorată, fără şovăire, de acum mergând cu ochii îndreptaţi către lumină, către lumină, către lumină!...

Totuşi zadarnic umbla Soarele, zadarnic se uita cu priviri cercetătoare pretutindeni. Nu descoperea nimic.

Şi cu toate astea, cu atâta foc se uita, că încălzea totul în juru-i, că încălzea văzduhul, că încălzea apele.

Pe calea cerului, întâlni, nu departe, o locuinţă mică, dar curată, plină de flori vesele şi plină de verdeaţă, cu rouă pe toate; prin curte se vedeau păsări care cântau pe întrecute, câni ce se gudurau, cai ce se alergau, toate şi toţi vioi, zburdalnici şi bucuroşi.

Aici era locuinţa Dimineţei.

Intră Soarele şi întrebă dacă nu cumva pe acolo găseşte-se dorita-i iubită.

Dimineaţa întrebă toate florile, întrebă verdeaţa, roua şi toate păsările şi dobitoacele...

Nici una nu ştia.

Toţi abia se deşteptau din somnul odihnitor.

– Du-te mai înainte – îl sfătui Dimineaţa – vei da de locuinţa fratelui meu, Miezul-Zilei. Poate el ştie ceva.

Plânse Soarele cu nenumărate lacrimi şi, mulţumind de sfat, plecă înainte.

După mult umblet, ajunse la locuinţa Miezului-Zilei.

Nici aici nu avea nimeni ştire de Ileana Cosânzeana.

Toţi, şi oameni şi dobitoace, munciseră ani de zile până atunci, brăzdaseră pământul, semănaseră, seceraseră bucatele, le încărcaseră, le treieraseră sub jocul copitelor în ariile rotunde, le vânturaseră şi le făcuseră hrană şi nutreţ.

Acum le venise vremea să mai răsufle.

Nici unul nu-i dădu vreo ştire.

Plânse iar Soarele cu nenumărate lacrimi fierbinţi şi plecă să găsească mai departe, după sfatul Miezului-Zilei, locuinţa fratelui său mai mare, Amurgul.

Obosit şi fără curaj, ajunse la locuinţa lui.

În curte-i se perindau oamenii care soseau de la muncă, cu sudoarea curgându-le în broboane mari pe frunţi, cu uneltele, cu braţele, cu picioarele prăpădite de osteneală, înaintea cărora ieşeau copii şi neveste, cu zâmbete, cu îmbrăţişări, cu lucrul de mână ce-l sfârşiseră în cursul zilei, cu cele dintâi cuvinte de bun venit...

Vitele soseau şi ele şi zburdau viţeii către ugerele încărcate ce se uşurau sub imboldiri repezi şi lacome, în vreme ce mume-le, cu blânzi ochi, îi priveau rumegând domol.

Şi nici aici nu află Soarele nimic despre Ileana.

Atunci, deoarece umblase prea mult, deoarece obosise peste măsură, se rugă fierbinte de Amurg să-i dea sălaş până a doua zi, când avea de gând să cerceteze mai atent şi adâncimea fără fund a mărilor. Şi Soarele se duse să se culce.

Dar, în vremea când gândul ăsta ultim trecuse prin mintea Soarelui, Dumnezeu care-l ştia şi care cu orice preţ voia ca pentru vecie să pună piedică nelegiuirii sale, întinse mâna în valuri, apucă mreana de aur de unde se afla şi o repezi cu putere pe nețărmurirea albastrului ceresc.

Atunci, în noaptea care, ca o perdea neagră, se lăsase cu puterea-i întunecoasă peste domnia necuprinsă a lumii, de cum se dusese obosit să se odihnească Soarele, se ivi şi capul ei de argint, rotund, răspândind şi el lumină, o lumină mai slabă, dar dulce, blândă, plină de farmec şi tainică.

Şi atât cei care iubeau şi cei care ştiau cânta şi aşeza vorbe frumoase unele lângă altele, unele după altele, şi care ca şi un cântec sunt, se furişară atunci prin stufişuri, porniră pe cărări să cânte, să se îndrăgostească sub plina de farmec şi tainica ei lumină.

În jurul său, Ileana Cosânzeana, ce de-acum înainte i se va zice luna, se trezi înconjurată de mii şi milioane de gămălii mici, galbene şi strălucitoare, care fuseseră cândva lacrimile pentru ea vărsate de ochii de aur ai Soarelui şi care, sub lumina lui orbitoare, nu se putuseră da în vileag şi care deveniră stelele ce o înconjurară de toate părţile, de ea nedespărţite, după cum pentru ea fuseseră vărsate.

Iar Dumnezeu mâhnit şi mânios, dar acum liniştit, le mai zvârli aste cuvinte:

Cu ochii să vă zăriţi,
Dar să fiţi tot despărţiţi,
Zi şi noapte plini de dor,
Arşi de-un foc nestingător,
Veşnic să vă alungaţi,
Cerul să cutreieraţi,
Lumile să luminaţi...

Ciobanul din lună

A fost odată, în vremurile de demult, un boier bogat. Le mersese vestea bogăţiilor sale peste nouă ţări şi mări, căci parcă adunase pe moşiile sale toate avuţiile pământului. Avea un palat cu ziduri numai şi numai de aur, cu trepte strălucitoare de nestimate, de făceau noaptea zi, cale de trei poşti. Darămite alte bogăţii? Avea fânaţe întinse şi moşii de nu le cuprindea gândul omului şi pe ele păşteau turme nenumărate. Şi era bun la suflet boierul, bun ca pânea albă, căci miluia pe tot săracul, sătura pe tot flămândul şi pe tot lipsitul îl făcea cu casă şi masă.

La acest boier cică veni într-o zi un romanaş ca să-i ceară vreun loc de slujit. Boierul, cum l-a văzut, i-a plăcut de el şi l-a dăruit cu prisosinţă; căci era chipeş flăcăul şi-l avea pe vino încoace. I-a dat un petec de pământ pe un deal şi o turmă de mioare, ca să aibă cu ce-şi îndulci traiul.

Flăcăul i-a mulţămit şi-a luat turma şi doi câini şi a plecat spre moşioara sa. Aci îşi clădi o colibă, ca să aibă unde să se adăpostească de vânt şi de ploi, închise un ocol de pământ cu gard, pentru noptatul mioarelor.

Peste zi el era tot trist şi nu vorbea cu nimeni şi abia numai seara îşi vărsa focul inimii, doinind din fluieraşul său de os. Când începea să cânte, mioarele toate s-adunau şi ascultau duse, cu ochii holbaţi la ciobănaş. Cică aşa duios zicea el din cobuzul său, încât şi vânturile îşi opreau mersul şi râuleţul din apropiere îşi ţinea apele-n loc, ca să asculte.

Dar cântul lui atât era de ademenitor, încât chiar şi oile din vecini să adunau la stâna lui şi nu mai voiau să plece acasă. De aceea începură ceilalţi ciobani să se cam uite chiorâş la el şi să-l duşmănească, ba unii dintre ei îl ameninţară că-l pârăsc la boier, dacă le mai ademeneşte oile. Bietul cioban vedea că-i vinovat, dar nu se putea ţine ca să nu doinească, căci fluierul era singura-i mângâiere.

Atunci ciobanii din vecini, pizmaşi cum erau pe român, merseră la boier şi dădură jalbă că le fură oile.

Boierul se amărî în suflet, când auzi că ciobanul îi răsplăteşte astfel fapta lui miloasă, şi îl chemă la palat.

Când sosi românul, boierul încruntă sprâncenele şi îl agrăi astfel:

– Ei bine, omule, nu ţi-e păcat de Dumnezeu să lăcomeşti la averea altora, când ai oile tale care pot să pască iarbă bună?

Ciobanul căzu atunci la picioarele lui şi, plângând, zise:

– Aşa e măria-ta, am greşit, dar nu cu voie, căci nu eu fur oile, ci ele vin la mine! E un blăstăm pe capul meu, de care nu mă pot dezlega.

Auzind boierul aste cuvinte, i se făcu pe loc milă şi, cu toată supărarea sa, îi zise în dreptatea lui nemărginită:

– Eu văd bine că aicea e ceva la mijloc; povesteşte-mi tot din fir în păr.

Atunci ciobanul zvântându-şi lacrimile, zise:

– Când am venit în ţara asta, n-am venit de flori de măr. Avea doară şi ţărişoara noastră pământ destul de mănos şi, cu tinereţele mele, aş fi putut să-mi câştig şi acolo pânişoara de azi pe mâne. Dar nu m-au mai răbdat locurile acelea nici o clipă şi atunci am fugit departe, departe de ele, până la curtea măriei-tale! Aşa mi-a fost scris, ca să cunosc eu năcazul cel mai mare din lume şi de aceea trebuie să sufăr şi azi. Ascultă-mă, măria-ta, căci vorbele mele nu sunt numai nişte vorbe goale, ci sunt povestea amarului. Am avut şi eu odată parte ca să cunosc fericirea pe pământ, îndrăgostindu-mă de o fată cum n-a mai fost pe lume. Un an de zile am trăit amândoi zile de miere, când, deodată, ni s-a întunecat norocul. În orbirea noastră uitaserăm să slăvim pe Dumnezeu, de la care ne-a venit tot binele şi atunci el, mâniindu-se pe noi, a trimis din senin o boală pe iubita mea, care în trei zile a stins-o. Când era pe patul de moarte, ea mi-a zis: „Ţine, Stane, fluierul acesta, ca să te mângâi în chinul tău şi roagă-te la Dumnezeu să ne ierte păcatele". Şi atunci a murit, lăsându-şi numai ist fluieraş măiestru. Atunci am simţit că mă usuc de-a-n picioarele pe zi ce merge, căci fiecare locşor îmi aducea aminte de ea. Şi am plecat de pe pământul unde mama mă născuse şi

am ajuns aci, unde singura mea mângâiere e acest cobuz, din care cântă parcă glasul ei. Şi acum măria-ta, iată-mă pârât că ademenesc chipurile oile vecinilor, care vin cârduri, cârduri, când doinesc cu el. Dacă mă crezi vinovat, goneşte-mă, lipseşte-mă de orice ajutor, lasă-mi însă acest fluier!

Boierul simţi că îl podidesc lacrămile şi, muiat, zise:

– Lasă, Stane, că oi face eu dreptate.

Şi porunci ca să îngrădească moşia ciobanului cu zid înalt, pentru ca să nu mai poată intra oile vecinilor pe moşia lui. Apoi, chemând pe ciobanii ceilalţi, îi dojeni cu vorbe aspre pentru clevetirile lor.

Aceştia, mâniaţi atunci, se hotărâră ca să pună cap vieţii românului pentru care suferiseră ocară şi să-i ia fluierul măiestru.

Pe la miezul nopţii, când ciobanul încetase să cânte şi aţipise binişor, să strecurară vreo câţiva dintre vecinii pizmăreţi pe moşia lui, voind să-i răpuie viaţa.

Când însă era p-aci, p-aci să-l lovească, un câne începu să latre şi ciobanul se trezi din somn. În mânia şi amărăciunea sa, smulse un par de la colibă şi, învârtindu-l deasupra capului, era să-i facă una cu pământul pe nevrednicii tâlhari. Dar, aducându-şi aminte de Dumnezeu, el le lăsă viaţa şi, scârbit de locul acela, îşi luă parul pe umere şi porni la drum.

Trei zile şi trei nopţi a umblat răzleţ prin codri, când, pe la amurgul zilei a patra, căzu istovit de osteneală. Atunci să puse pe un plâns amar şi îl rugă pe Dumnezeu să se îndure de el şi să-l ia de pe acest pământ urgisit.

Domnului i se făcu milă, văzându-l pocăit în suflet şi îl ridică prin văzduh, aşezându-l în lună.

Pe drum, ciobanul începu să mai zică o doină din glăsuitorul său fluier şi: minune! Turmele de oi începură să se ridice prin văzduh, luându-se după cânt.

Când însă ajunse la lună şi puse mâna ca să se suie în ea, fluierul îi scăpă din mână şi îi căzu în mare. Oile atunci rămaseră atârnate în aer şi tot cearcă de atunci şi până în ziua de azi să ajungă în lună, care le dă mereu târcoale, însă în zadar, căci nu

să pot înălţa aşa sus şi atunci încep să plângă amar şi oamenii zic atunci că plouă.

Şi de vă veţi uita bine în lună, veţi zări un om uscându-şi obielele de un par ce îl ţine pe umere...

Pizmaticii vecini, însă, n-au avut stare şi s-au luat şi ei cu bâte şi topoare după cioban ca să-l omoare, însă luna n-au putut-o ajunge niciodată. Dar şi bunul Dumnezeu i-a bătut pentru neastâmpărata lor ură şi i-a blăstămat din neam în neam, ca de câte ori va luci luna plină pe cer, ei să se ia ca nişte smintiţi după ea cu topoare şi cu bâte în mâni şi, alergând peste dealuri şi văi, să fie lunatici.

Carul Mare (Ursa Mare)

Dumnezeu şi Sfântul Petre, umblând pe pământ încolo şi încoace, se întâlnesc cu un rus care se ducea cu carul cu boi la târg.

– Unde te duci, omule? îl întrebă Dumnezeu.

– Mă duc la târg.

– Da de nu ţi-a ajuta Dumnezeu să mergi la târg?

– Eu îmi pun încă alţi boi pe lângă aceştia şi tot mă duc la târg.

Dumnezeu şi Sfântul Petru îşi căută de drum, lăsându-l pe rus în urmă. Prin puterea lui Dumnezeu începu să plouă, şi ploua, ploua, de gândeai că s-a spart ceriul, de parcă venise vremea potopului. Să făcu un noroi, că boii rusului nu mai puteau scoate carul. Rusul, văzând treaba aşa, mai pune încă altă pereche de boi şi mergea înainte. Dumnezeu îi ieşi iarăşi înainte, şi-l întrebă:

– Unde te duci?

– Mă duc la târg.

– Da de nu ţi-a ajuta Dumnezeu?

– Ori mi-ajuta Dumnezeu, ori ba, îmi pun încă o păreche de boi şi eu tot mă duc la târg.

Dumnezeu şi Sfântul Petru au plecat iar înaintea rusului.

– Ce i se cuvine acestuia, Doamne, când el n-are atâta frică, ca să ceară ajutorul tău! a zis Sfântul Petru.

– Să-l mai încercăm o dată şi atunci vom vedea.

Iar a prins a ploua, de gândeai că nu-i alta decât mânia lui Dumnezeu.

Rusul când a văzut că nici cu două părechi de boi nu poate merge, a mai pus la car încă o păreche de boi şi mergea mai departe.

Dumnezeu, când a văzut aceasta, a poruncit lui Sfântul Petru să-l puie pe cer, cu boi, cu car, cu tot, ca să fie oamenilor de pildă, să nu mai facă nici unul ceea ce a făcut el. Rusul şi acum se duce la târg, da' nu mai ajunge.

Carul-Mare fiecare-l cunoaşte. Cele patru stele sunt roatele carului, celelalte trei sunt trei părechi de boi şi lângă părechea din mijloc, de-a dreapta, se află a opta stea; acela-i rusul: mână boii.

Vântul

Legenda Crivăţului

Crivăţul ieşi odată la plimbare; dar era nebunatec, Doamne fereşte! Pe unde trecea, făcea o mulţime de neorânduieli.

Întâi intră într-o grădiniţă şi, cum intră, se apucă să scuture trandafirii cei frumoşi, să ofilească florile, să frângă crinii cu dulce miros. Rostogoli pe jos merele, prunele şi rupse, în dreapta şi în stânga, crăcile pomilor încărcaţi cu frunze şi cu fructe.

La câmp făcu şi mai multe rele. Ici culcă la pământ grâul şi-i zdrobi spicele, de-şi risipi toate boabele, colo doborî clăile de fân şi le luă vârtej pe sus. Dar ce era şi mai groaznic, dezrădăcina în

pădure câţiva arbori bătrâni şi-i răsturna cu rădăcinile în sus. Apoi, dând peste o turmă de oi ce păştea în tihnă, le împrăştie în toate părţile şi le ameţi, învârtindu-le. În câteva ceasuri stricase totul pe unde trecuse. Oamenii se jeluiră de toate relele ce le-a făcut Crivăţul pe pământ, numai într-o singură zi.

– E un vânt pustiitor! strigară unii.

– Dacă va sufla mereu, are să ne lase săraci şi flămânzi! Ne-a stricat tot!

Îndată Împăratul Vânturilor chemă Crivăţul de faţă şi-l întrebă să răspundă, pe loc, dacă e adevărat zvonul ce se aude în lume despre năzdrăvăniile lui.

Crivăţul nu putu să zică ba, căci firea toată îl da de gol. Dar el se apără zicând numai:

– Eu, vai de mine, n-am avut de gând să fac rău nimănui; am vrut numai să mă joc cu florile cu holdele şi cu oile. Vina e a lor, că nu ştiu de glumă!

– Aşa glumă întrece măsura, fătul meu! îi răspunse Împăratul Vânturilor. Să faci rău altuia, nici în glumă nu este iertat, că, deşi e glumă, nu e bună! Ca să te înveţi minte, eu nu ţi-oi mai da drumul vara. Numai iarna vei ieşi de la închisoare. Atunci ai să te poţi juca în voie cu gheaţa şi cu zăpada, căci lor n-ai ce stricăciuni să le faci.

De atunci, Crivăţul nu mai suflă decât iarna, pe pământul înţepenit de ger, bătut de viscol şi înăbuşit sub troiene de zăpadă. După dânsul aleargă lupii urlând şi zboară corbii flămânzi.

El vine la noi dinspre miazănoapte şi răsărit, trecând peste câmpuri pustii şi peste mări furtunoase.

Lunile anului şi zilele săptămânii

Cele nouă babe cu nouă cojoace

Trăim în Zilele Babelor. Babele sunt tare mofturoase; au pretenţiuni prea multe, dar pe atât de împlinite.

Vedeţi dumneavoastră, Baba a trăit aproape un veac şi socoteşte a fi trăind şi ştiind de când a urzit Dumnezeu pământul, deşi la urzirea lui nu era nici o babă de faţă, decât numai ariciul, care ţinea Ziditorului ghemuri la urzirea acestei lumi.

Aşa ţinea a spune o babă din comoara poveştilor omeneşti. Că atunci când a văzut pe Adam şi Eva, trimişi goi afară din rai, ar fi fost tocmai pe la 1 martie, şi că, îmbrăcată fiind ca Chiriţoaia, cu nouă cojoace, i s-a făcut milă de ei şi le-a dăruit câte un cojoc, ca să nu mai umble goi, spre ruşinea lumii. Nu ştiu, aşa se zice, eu n-am văzut.

Atâta însă mi-aduc aminte din mica mea copilărie, când străbunica îmi povestea multe minuni despre noi. Între altele zicea că ea ar fi fost fată de împărat. Dacă o am întrebat cum s-a chemat acel împărat, ea mi-a răspuns că Decebal, iar ea se numeşte doamna Dochia, fiica lui.

Aşa se zice, că ar fi năvălit atunci asupra lui Decebal un mare şi viteaz împărat, pe care-l chema Traian. Acesta cucerind ţara lui Decebal, biata şi scumpa mea străbună şi fiica lui s-ar fi prefăcut într-o păstoriţă, păzind oiţele.

...Dochia avea o turmă frumoasă de oiţe, cu berbecul din zodie lângă ele.

Dochia mai avea şi opt babe lângă ea. Acestea erau suratele ei cele mai bune. Toate nouă împreună aveau o turmă de oiţe. Şi ca să nu le ţină mult pe fân iarna, se gândiră şi răzgândiră cum ar putea ieşi ele mai curând la munte cu turma lor, ca să scape de fân şi să ajungă mai curând la „brânzică şi urdică“, cum ziceau

ele. Sfat ţinură între ele şi înţeles luară, ca să trimită sus la munte pe mânătorul de la oi, ca să vază, nu cumva sunt pe acolo semne de primăvară, astfel să poată cât mai curând sui cu cârdul de oi la munte.

Mânătorul, zece paşi în deal şi doi la munte, iacătă-l ajuns la faţa locului. Află ieşind de sub zăpadă, scoţându-şi cioculeţul albişor, o mulţime de ghiocei.

Adună mai mulţi într-un buchet şi-l duse babelor drept semn al primăverii. Ele îl primiră cu mare bucurie, zicând că muntele deja e alb de flori şi hotărâră neamânat ca, la întâi Mărţişor, să se afle cu oiţele în munte. Deşi mânătorul le spusese că la munte trage un vânt săgetător, de te pătrunde până la oase, ele hotărâră să urce zicând:

– Mărţişor, o mârţăi ş-o scârţâi; şi noi om face brânzică şi urdică, ş-om mânca; şi ca să nu ne fie frig, hai să ne luăm fiecare câte nouă cojoace.

Baba când o zice, aşa face. Cum ziseră, aşa şi făcură.

La întâia Mărţişor, dis-de-dimineaţă, cine mergeau mândre la munte? Erau babele mele, îmbrăcate în nouă cojoace, de lătrau câinii la ele, şi cu oiţele înainte, mânate de mânătorul lor.

Ajunse în munte, au trimis pe mânătorul, acum cioban, cu oiţele la păşune. Ce să mănânce săracile? Zăpadă friptă de vântul de la munte şi ghiocei de sub zăpadă, toate îmbrăcate cu un Crivăţ turbat, care le juca pe spinările babelor, de le sunau cojoacele.

Dar ele ziceau că doar n-o ţinea iarna asta până la iarna cealaltă. Cu toate acestea, ploaia cu ninsoare spăla mereu cojoacele babelor şi blestematul de frig de la munte le oţelea bine. Astfel, la udarea fiecărui cojoc, babele îl aruncau jos. Ş-au tot aruncat fiecare, până la al nouălea cojoc, dar vremea nu s-a mai îndreptat şi, astfel, ele toate nouă au îngheţat; tot aşa au îngheţat şi oiţele lor şi aşa au rămas până azi, prefăcute în stâncă. Ele cu turma întreagă se pot vedea până azi pe vârful muntelui Ceahlăul din Moldova, căci pe acest munte plecaseră ele cu oiţele.

Stele logostele

Departe, la răsăritul soarelui, au locaşul Sfânta Luni şi Sfânta Vineri, la asfinţitul soarelui, Sfânta Marţi şi Sfânta Miercuri, iar la miazăzi, Sfânta Joi şi Sfânta Duminică. Aceasta stă la miazănoapte, locuieşte singură, fără soaţă, Sâmbăta care, şi ea nu-i sfântă, ca tovarăşele ei şi e străină între ele, căci toate celelalte sunt surori.

Şi e greu să găseşti locaşurile sfintelor babe; şi rar s-a întâmplat s-ajungă pe la ele vreun Făt-Frumos cu steaua în frunte.

Dar cică toate şase, afară de Sâmbătă, au câte o stea în cer şi steaua fiecăreia stă tocmai deasupra locaşului. Dar cine să ştie care li-e steaua! Că dacă le-ai şti-o, te-ai duce tot cu ochii la ea şi ai nimeri la locaşul sfintei.

Din vreme în vreme, când vrea Dumnezeu să mai pedepsească lumea, se arată or o stea, or alta, dintre cele şase ale sfintelor babe, că vezi, babele ştiu gândul lui Dumnezeu şi, cum au suflet bun, dau de ştire creştinilor. Şi nu s-arată oricare din ele, ci numai una.Când e să fie cutremur de lume şi ruptură de pământ şi scufundare de munţi, s-arată stea galbenă şi asta e a Sfintei Luni; la holeră şi boale, s-arată steaua Sfintei Marţi; la vărsare de sânge şi la dezlănţuire de războaie, s-arată steaua Sfintei Miercuri. Steaua Sfintei Joi s-arată când e să fie potop şi ploaie cu trăsnete; a Sfintei Vineri, când o să fie înmulţire de fiare sălbatice, cât să intre prin sate, iar a Sfintei Dumineci, s-arată la foamete.

Şi cică mai e şi a şaptea stea, care ar fi fost să fie a Sâmbetei, dar a rămas să fie a Maicii Domnului. Şi când se va arăta steaua asta, va fi sfârşitul lumii. Şi aceste şapte stele poartă crugul cerului şi se numesc stele logostele.

Calamităţi naturale

Sfârşitul lumii va fi în anul 1 000

Diavolul a vrut ca pieirea lumii să fie la o mie de ani de la Hristos şi de asta a pus la încercare pe un credincios în Dumnezeu şi iată cum a făcut! A făcut ca prin meşteşugul lui diavolesc, ca o babă să nască o lumânare şi tot el o îndemnă să-şi ducă lumânarea să o creştineze, acel credincios. Prin asta, vrea diavolul să fie pieirea lumii prin foc, dacă se făcea botezul. Dar se vede că Dumnezeu nu era mort, şi lui fiindu-i milă de lume, se arătă credinciosului şi îi porunci să n-o boteze, cum şi făcu.

Nu mult, baba născu o broască şi o duse la acel credincios ca s-o boteze. Diavolul voia prin aceasta să ştie dacă pieirea lumii va fi prin înec, dar nu izbuti.

Diavolul, amărât, se linişti şi nu mai puse lumea la încercare. Dumnezeu, ca să dea de veste că nu va fi cândva pieirea lumii, făcu ca baba să nască o pâne, pe care credinciosul o boteză. Când pânea fu încreştinată, pânea sări de pe masă şi zise:

– În mia de ani ce vine, prin mine are să trăiască lumea; eu nu voi lipsi de pe masa nimănui.

Ce-a fost am văzut, ce-a fi nu ştim!

Legendele florei

Bradul sau pomul darurilor

Când bunul Dumnezeu a creat lumea pomilor, a împodobit pe fiecare cu o mulţime de lucruri frumoase şi bune. Astfel un pom a fost dăruit cu pere de toată mâna, ori cu frumoasele mere galbene şi roşii; altul a căpătat gustoasele cireşe, care sunt cele dintâi daruri de fructe ale verii, sau vişinile roşii, surori bune cu cireşele; iarăşi alt pom a rodit nucile cu coaja tare, care ne îmbie la trudă, ca să li putem gusta miezul alb şi lăptos; tot aşa a luat fiinţă rodul diferit al lumii întregi de pomi, care împodobesc dealurile şi văile, grădinele şi livezile, de-a lungul şi latul pământului lui Dumnezeu.

Bradul, ar fi vrut şi el să fie un pom cu fructe pe el, să stea în apropierea oamenilor şi să facă şi el bucuria copiilor, cum fac dulcile cireşe, când se îngână primăvara înflorită cu vara soarelui cald. Dar veşmântul lui întunecat nu atrăgea pe nimeni şi toţi râdeau de frunzuţele lui ca acele şi de cucuruzul lui ţepos.

Şi bietul brad, văzând că nici cucuruzul, nici răşina lui mirositoare nu se pot asemăna cu fructele celorlalţi pomi şi nici nu ademenesc pe nimenea, plecă amărât din lumea pomilor şi se retrase departe, în pădure. Acolo îşi plângea în taină obida. Ce putea să facă? N-avea ce să dea oamenilor. Plângea în sufletul său, dar fără să se tânguie, fără să se revolte.

Iar bunul Dumnezeu, care vede toate şi are grijă şi de bobul de rouă şi de firul de iarbă, auzi râsul răutăcios al pomilor roditori şi văzu lacrimile bradului cuminte. Se apropie atunci de el şi-i spuse:

– Nu fi mâhnit, bradule. Ţie nu ţi-e dat să porţi fructe, pentru a sătura foamea nemăsurată a celor mai neastâmpăraţi copii ai mei, care sunt oamenii. Aşteaptă şi vei vedea că şi ţie îţi port de grijă.

Aşa trecu vara şi toamna. Când veni iarna, toţi pomii îşi pierduseră nu numai fructele frumoase şi ademenitoare, ci şi întreaga bogăţie a frunzelor. Şi stăteau acum cu ramurile goale şi triste, în bătaia gerului şi a vânturilor, care treceau hăulind şi râzând de sărăcia lor.

Bradul însă rămase verde, păstrându-şi întregul veşmânt de cetină, nepăsător de asprimile iernii.

Iar după mulţi ani, când Fiul lui Dumnezeu luă înfăţişare de om, născându-se din trupul neprihănit al Fecioarei Maria, împăraţii de la răsărit, care veniseră să aducă daruri copilului dumnezeiesc, voind să le împodobească şi cu ramuri verzi, fiind iarnă, n-au găsit decât bradul, care îşi păstrase veşmântul verde.

Ei aduseră copilului Isus un brăduleţ verde, pe care au aninat darurile, aprinzând şi lumânări în el.

De atunci ar fi şi obiceiul pe care noi românii l-am luat de la alte popoare şi care este atât de plăcut copiilor, că vine Moş-Ajun şi le aduce bradul cu daruri de sfintele sărbători ale Crăciunului.

Legenda florii soarelui

Ştefan Vodă avea o fată mută, dar frumoasă, de nu i-ai fi găsit pâreche în cuprinsul pământului. Domnului nu-i mergea mâncarea la inimă şi odihna în oase, de amărât ce era. A întrebat el prin lume, s-a sfătuit cu vraci şi cu toţi cărturarii vestiţi ai timpului, dar n-a dat de leacul muţeniei.

La urmă, aşa într-un amurgit de vară, vine la domn o babă, aşa de bătrână, de-şi gâdila pieptul cu nasul, de încovoiată, şi-l povăţuieşte să cheme pe Soare la masă şi să-l cinstească după toate rânduielile cuvenite feţelor strălucite. După ospăţ, când toţi ar fi în toane bune, să trimită fata şi să cerşească o sărutare de la craiul zilei, că numaidecât odrasla lui dragă are să prindă la grai.

Voievodul, îmbucurat, pune la cale mare pregătire.

Pe capul stăpânitorului era însă un blăstăm. Cum se făcu, că Piază-Rea aude de gândurile ascunse ale domnului şi, ca să-i încurce dezlegarea, aleargă fuga în răcorile întunecoase dinspre Lună-răsare şi găseşte pe stăpâna nopţii bocindu-se de necredinţa Soarelui. Ea se văieta că n-are parte de bărbat, că nu pricepe de ce fuge de dânsa şi o lasă să alerge ca o bezmetică în urmă; şi zicea tânguios:

– Mai bine mă făcea maică-mea muritoare, că tot aş fi avut parte de soţ, dar nu zână, cu pletele învâlvătăiate de lumină şi cu sufletul întunecat şi umed ca o peşteră neumblată.

Soarta-Rea prinde la nădejde şi, cu întorsături meşteşugite de vorbă, îngână către Lună:

– Până acum tot se cheamă că ai avut bărbat; de aci încolo, te lasă de tot, că el se însoară cu fata lui Ştefan, stăpânul pământului. Iată, chiar deseară li-i nunta.

Doamna-Nopţilor pe aci să turbe. Îşi aprindea argintul din faţă şi, fulgerând de răzvrătire, se jură pe strălucirea ei, că are să nimicească vlăstarul îndrăzneţului voievod.

În noaptea ospăţului, Luna s-a dosit după sprânceana codrilor vecini, pândind să-şi zărească duşmanca, pentru ca s-o zdrobească.

Soarele, un Făt-Frumos cu plete de lumină, chefuia cu Vodă şi cu toată curtea.

Când, pe la sfârşit, intră în sală fata domnului, împodobită ca o primăvară caldă. Dă ea în genunchi la picioarele Soarelui şi-i cere o gură, de mântuire. Luna, furioasă, se ridica turbată peste straja codrilor negri, aruncându-se într-un brâu tremurat de lumină şi pătrunde pe fereastra palatului. A căzut peste faţa rugătoare a fetei ca o ploaie de blestem şi i-a topit chipul în floare galbenă.

Cu toţii s-au îngrozit de turbarea nedreaptă a Lunii. Bătrânul voievod, cu faţa îndurerată de obidă, prinde a spune stăpânei rătăcite a întunericului tot jarul înlăcrimatului său suflet. Luna, neîncrezătoare, sta rece şi fulgerătoare. Mesenii boceau şi ei povestea tristă a odraslei fără noroc.

Soarele, întărâtat, îşi prinde nevasta de belşugul înstufat al razelor şi-i face vânt pe fereastră, de o înămoleşte departe, în valurile norilor. După aceea, ia pe palmă copila înflorită a temutului stăpân pământean şi o sădeşte în grădină, printre celelalte podoabe, ca s-o aibă îndeaproape spre mângâiere.

De atunci „floarea soarelui", cu faţa ei galbenă şi înfiorată de durere, îşi întoarce vecinic chipul întristat înspre strălucirea craiului zilei, cerşitorindu-şi sărutarea mântuitoare.

Crăiţa şi lăcrămioarele

Era odată,
Ca niciodată,
Dacă n-ar fi
Nu s-ar povesti.
Noi nu suntem de când poveştile,
Ci suntem mai dincoace,
Cu vreo două, trei soroace,
Dar, am auzit de poveşti;
De pe când se potcovea puricele
Cu nouăzeci şi nouă oca de fier la un picior,
Se ridica-n înaltul cerului,
Şi tot i se părea că-i uşor.

Era odată un copac mare, mare, că-i ajungea vârful la nouri. Şi-n vârful lui dăinuia un moşneag bătrân, bătrân ca iarna şi barba-i era aşa de lungă, că o bătea vântul jos, la rădăcina copacului. El a spus povestea următoare:

A fost odată, când va fi fost, poate când erau lupii albi, un împărat şi o împărăteasă. Ei, de la tinereţe până la bătrâneţe, n-au avut nici o odraslă. Şi, Doamne, tare mai doreau să aibă măcar una. De aceea au încercat tot ce s-a putut omeneşte să capete

un os împărătesc, dar ba. Tocmai la bătrâneţe, când nu se mai aşteptau, li s-a îndeplinit dorinţa. Bunul Dumnezeu i-au hărăzit c-un bujorel de fată, cu ochii albaştri ca cerul senin şi aşa de frumoasă, că să fi umblat lumea toată-n lung şi-n lat, cu opinci-n picioare de fier şi toiag în mână, de oţel, până ce s-ar fi tocit de tot şi nu-i găseai pereche. La soare te puteai uita, la ea ba.

Împăratul o-ngrijea ca pe ochii lui din cap, şi-i era aşa de dragă, că parcă ar fi fost un boţ de aur şi mai multe nu. De aceea o pierdea din ochi şi nu se-ncredea cu ea.

Prinţesei celeia toată lumea-i zicea Crăiţa şi Crăiţa i-a rămas numele.

Crăiţa creştea văzând cu ochii. Cât cresc copiii noştri-ntr-un an, ea creştea-ntr-o zi. Deci, în scurt timp, s-a fost făcut fată mare, mare.

Înainte de a o naşte mama ei, împărăteasa, a primit de la o femeie din curte flori din pădure, multicolore şi mândre, noroc mare. Ea s-a mirat de frumuseţea lor.

De aceea, Crăiţa a venit în lumea asta cu grijă deosebită pentru florile sălbatice din pădure şi locurile singuratice. Pe urmă tot timpul şi-l petrecea căutând flori sălbatice, topindu-şi sufletul în gândul sfânt care se coborâse din cer în inima ei. Întotdeauna purta flori în mână în inimă. Mereu îşi zicea în sinea ei: „Frumoase mai sunt, Doamne, florile sălbatice. Ele răsar nesemănate, cresc neudate de nimeni, se răsădesc de la sine şi trăiesc laolaltă atâtea feluri, iar cele din grădini se fac numai şi numai în urma muncii grădinarului. Toate florile, mai ales cele sălbatice, mireazma lor, trilurile păsărelelor, freamătul pădurilor şi clinchetul pârâiaşelor din văi, care-şi spun povestea din veacuri, dau pajiştei şi peisajului atâta pitoresc, că-ţi robesc inima şi-ţi-nalţă sufletul".

Crăiţa totdeauna se perinda după flori sălbatice, însoţită de oameni credincioşi curţii. Odată, era-n luna lui mai, când toată lumea-i rai. Crăiţa, scăpând, nu ştiu cum, singură din palat, alerga cu tot sufletul după dragele ei flori sălbatice, frumoase de nu mai aveau chip, care îi erau dragi, din inimă, cu atâta străşnicie. Acasă, pe masa ei, dăinuiau în toată vremea mănunchiuri de floricele sălbatice.

Şi alergând singură pe câmpii, şi-n codrii pustii după flori, a muşcat-o şarpele de inimă şi s-a fost adâncit prea mult în inima codrilor sălbateci. Când a băgat de seamă, era prea târziu, pentru că rătăcirea pusese stăpânire pe bietul ei suflet. De aceea a orbecăit mult şi bine pe poteci, ca să se-ntoarcă la căminul părintesc, dar ba să poată. Cu cât îşi căuta „limanul dorit" mai mult, cu atât se-ncurca mai avan şi se depărta de cunoscut. Şi s-a muncit aşa, până ce întunericul nopţii a început să-şi cearnă undele sale. Şi-a dormit o noapte, două, nouă singură-n pustiu-n care timp şi-a amăgit foamea cu fructele codrului: fragi, zmeură, mure, bureţi, ş.a. Ş-a trăit în codru pribeagă, cât va fi fost, torcându-şi firul vieţii necăjit din caierul vremii, cum i-a fost soarta. Căci orice făptură, om, ce-ar fi, are o soartă. Aci a fost aşa: din palat în pribegie sălbatică.

În urma rătăcirii Crăiţei, tatăl ei, împăratul, a-mpănat codrii cu oaste şi cu suflarea ţării, care s-o poată găsi la un fel: vie ori moartă, să ştie. Dar ba s-o poată găsi, pentru că codrii acolo erau fără margini şi nimenea nu le ştia taina lor adâncă.

Rămânând pierdută de părinţi şi de lume, frumoasa fată, Crăiţa, a dăinuit pribeagă, cât va fi fost, în necunoscutul codrilor.

Pe atunci umbla pe pământ Dumnezeu şi cu sfântul său, Sfântul Petre, ca să-şi vadă aşa zările sale, pe rând, din sat în sat şi din loc în loc. Acuma nu mai calcă picioare de sfinţi pe pământ, din cauza fărădelegilor omeneşti. Atunci, şi numai atunci, Tatăl-Ceresc va mai călca pe pământ cu sfetnicii săi, dar numai atunci. Deci Atotputernicul dăinuind pe pământ, s-a fost apropiat de meleagurile unde pribegea frumoasa şi nenorocita Crăiţă; căci pe cât a fost de frumoasă, pe atât a fost şi de nenorocită. Căci îşi flutura zdrenţele în bătaia vântului în locul hainelor scumpe, împărăteşti, flămândă, însetată, ca vai de om. Atunci a zis Sfântul Petru:

– Doamne, ţi-aş grăi ceva.

– Spune, Petre!

– Aproape de aceste coclauri, Doamne, îşi târâie viaţa de azi pe mâine şi de mâine pe poimâine, necăjită şi amărâtă de

toate, o mândră prinţesă, Crăiţă. Hărăzeşte, Doamne, să-nceteze cazna ei.

– Plinită să-ţi fie dorinţa, Petre.

Atunci apa sfântă a bunătăţii omeneşti ieşind la vedere-n boabe mici, se rostogolea de-a lungul feţii Crăiţei şi picurau, mângâind-o, până la pământ. Şi, minunea minunilor; lacrămile ei, cum picurau pe pământ, se schimbau în floricele mândre, gingaşe, albe, mici, ca lacrămile din care izvorâse. De aceea s-au numit lăcrămioare şi lăcrămioare le-au rămas numele până azi. Iar firavul ei trupşor, aşa de-ndurerat, s-a afundat în pământ, din ce-n ce mai mult, până nu s-a mai văzut deloc. Din el a răsărit o mândră floare, cu florile roşietice, cu mijlocul galben, având în ele două fire albastre. Floarei aceştia i s-a dat numele de crăiţa, de la numele fetei împăratului, Crăiţa, nume care i-a rămas până azi. Crăiţa şi lăcrămioarele dăinuiesc mai ales pe unele morminte, simbolizând mare jale. Deci crăiţa, înainte de a fi floare, cum o vedem, a fost om ca toţi oamenii, după cum au fost toate florile, plantele şi animalele.

Aşa-i legenda crăiţei şi a lăcrămioarelor.

Legendele faunei

Legenda câinelui

A fost odată, de mult, de mult, un cioban care-şi păştea turma lui de oi, într-o poiană frumoasă, din apropierea unei păduri; iar colo mai departe, spre răsărit, îşi avea chiobanul stâna.

Dar tare greu îi era bietului om să umble când avea nevoie, la agonisita lui... şi ştiţi de ce?

N-apuca să se depărteze oleacă şi, cât ai clipi din ochi, ieşea din pădure naşul oilor, un lup, care-i hărtăpănea pe toată ziua câte-o oaie. Că n-avea omul pe nimeni altul să-i fie păzitor al turmiţei lui.

Azi aşa; mâine aşa... s-a fost luat ciobanul de gânduri, că nu putea să se dedulcească în voie din munculiţa lui; iar dacă se dedulcea, pierdea oile.

De asta până într-o zi, când uite că nemereşte la turmă un uncheş bătrân, bătrân, cu barba albă colilie şi păru până-n călcâie. Ba avea şi nişte chei la brâu.

– Bună ziua, măi ciobane.

– Mulţumim dumitale. Da încotro?

– Până aici, moşicule. Rogu-te, fie-ţi milă şi dă-mi olecuţă de caş, că sunt călător şi de foame mă abătui pe-aici. Crede-mă, tată, că de foame nu văz înaintea ochilor.

– He, moşule – zise ciobanul – ţi-aş da cu dragă inimă, dar nu pot, păcatele mele.

– De ce ?

– Apoi, cum mă depărtez, vine un lup din pădurea ceea şi-mi hărtăpăne o oaie; ba-mi mursică şi din celelalte.

– Aşa? Apoi du-te fără grijă, dacă e numai p-atâta, că păzesc eu în locu-ţi.

– Bine, mă duc.

Şi a plecat ciobanul. Dar lupul, atunci atât i-a fost.

Când se uită mai bine unchiaşul, îl vede venind cu limba scoasă dinspre pădure şi... fiara dă fuga la turmă.

Da atunci ce să vezi dumneata?

Unchiaşul odată scoate din sân două mere şi le şi zvârlă înaintea lui, aşa că se dădeau d-a dura pe lângă turmă...

Ş-apoi, minune. S-au făcut din ale două mere două lighioi, amândouă la fel cu lupul, dar ceva mai mici; lighioi care până atunci nu mai fuseseră pe pământ.

Şi lighioile acelea, în grabă au început să se certe aprig cu lupul, să latre la el şi, înainte de a-şi apuca fiara tainul, să-l şi gonească spre pădure.

Aşa! Şi moşul se uită cu bucurie la făpturile zidite de el; iar oiţele păşteau acum în linişte.

Atunci soseşte şi ciobanul cu caşul şi vede minunea.

Pricepe imediat că e la mijloc mare putere dumnezeiască; cade smerit în genunchi înaintea unchiaşului şi începe să întrebe:

– Doamne, Doamne! Spune-mi! Cine eşti de-mi făcuşi atâta bine?

– Eu sunt Petre! Şi ţi-am făcut binele ăsta drept răsplată că ai avut şi tu inimă bună cu mine. Nu ai pregetat să te duci să-mi aduci o bucată de caş.

– Aşa? grăieşte smerit ciobanul şi începe să se închine. Iartă-mă dar, Sfinte Petre, că n-am ştiut de la început cu cine grăiesc.

– Nu-i nimic, omule? Mai bine scoală şi ascultă ici. Vei şti că lighioaia aia cea mai zdrăhoană e câine, iar cealaltă e căţea. Din ele are să se tragă d-aici înainte neamul câinilor, care e menit a mai apăra, în toată vremea, turmele şi toate vitele, de răul lupilor.

Şi după ce vorbi astea, câinii se întoarseră de la pădure şi începură să se apropia de om, să se milcoşească, să se alinte pe lângă el şi să-l lingă pe haine.

Iar unchiaşul, adică Sfântul Petre, după ce făcu câteva semne ciudate spre oi şi spre câini, semn de binecuvântare, începu să se depărteze încet, încet, până pieri de-a binelea într-o lumină orbitoare!

– Mare e puterea ta, Doamne! zise iarăşi ciobanul, când mai văzu şi asta şi iarăşi căzu în genunchi şi mulţumi Sfântuleţului.

Şi aşa, vezi? Din merele alea se trag câinii de astăzi. D-aia câinele nu e spurcat. El, săracul, e cel mai credincios prieten al omului şi, în toată vremea, se roagă aşa, Celui-de-Sus şi lui Sfântu Petre, ziditorul lui:

– Doamne, Doamne! Să trăiască stăpânii mei şi să facă nouă feciori; să trăiască apoi şi feciorii lor, ca să iasă fiecare la mine cu câte-o îmbucătură în mână să-mi dea, să mă pot sătura şi eu.

Nu zice ca pisica:

– Doamne, Doamne! Eu mă rog să moară toţi din casă; să rămâie doar o babă şi să fie şi aia oarbă, ca să-i pot lua eu din mână, orice îmbucătură. Doar aşa să mă pot sătura.

De unde se trag ogarii

Cică în vremea de demult, nu ştim din ce pricină, s-ar fi luat la harţă câinii cu fraţii lor lupii.

Azi harţă, mâine harţă, veni vremea de se hotărâră câinii a face bătaie în regulă.

– De!... acu frumos era să se bată fraţii între ei? Dar ce-i faci, dacă ăi mai mari râvnesc la bunul ălor mai mici? Se silesc şi ei să şi-l apere.

Trimiseră deci câinii solie la lupi, să le spuie că de n-or înceta cu prăzile, ei sunt siliţi să se războiască.

Când ajunse solul câinilor la lupi, cică ar fi stat căpetenia pe o buturugă mai mare într-o pădure, iar împrejuru-i o spuză de lupi.

– Mă-nchin cu plecăciune! ar fi zis câinele.

– Sluga dumitale! ar fi răspuns lupul... Ce veste?

– M-au trimis fraţii mei câinii, că, de n-ăţi înceta cu jafurile, mâhniţi până-n fundul sufletului, vor fi siliţi să facă război cu voi.

– Aşa ai? întrebă căpetenia lupilor, râzând... Ai, vino-ncoa, să ne sărutăm ca să ne-mpăcăm.

Bietul câine se duse vesel colo... dar când puse lupul ghearele pe el, numai începu a-l lua la scărmănat şi dă-i şi cârpeşte-l şi plesneşte-l şi iar cârpeşte-l şi iar plesneşte-l, până-l face scăpat...

Fugea câinele, când a scăpat, de nu se ţinea nici pulberea de el ş-abia răsuflând ajunse la ai lui, de le spuse ce păţise.

Câinii, când auziră, nu mai putură de necaz. Începură a urla de gândeai că se prăpădeşte lumea.

– La bătaie! strigară cu toţii. La bătaie! Şi porniră a doua zi în zori de ziuă.

Merseră ei, merseră şi dădură de coprinsul lupilor. Umblară ce umblară şi ce s-auză? Un urlet mai straşnic decât al lor. Pasămi-te erau lupii; se pregătiseră de luptă şi aşteptau pe câini în vârful unui deal repede.

Câinii stătură în loc de se chibzuiră.

– Ce facem?... Ei după ce sunt mai puternici sunt şi pe deal. Nouă ne vine greu; ce ne facem?

– Staţi! zise căpetenia lor. Să ne lăsăm coadele la poalele dealului, ca să ne vie mai uşor la urcuş.

– Aşa să facem ! urlară câinii şi le puseră toţi una peste alta şi porniră colo repede şi cu poftă mare, să-şi răzbune pe lupi.

Ce folos! Cum ajungeau pe muchea dealului, cum se repezeau lupii în ei, de-i dădeau d-a rostogolul până jos. Unii se mai sculau, dar alţii or rămâneau schilozi, or mureau de tot.

După ce văzură lupii, că le-au luat piuitul, se repeziră în ei şi-i luară aşa pe negândite, de-i puseră pe fugă. Numai din repezeală de mai puteau pune laba câinii în grămadă şi-şi luau cozile, apoi dădeau dosul, goniţi de vrăjmaşi.

Dar, din fugă, nu puteau nemeri fiecare coada lui şi s-a întâmplat de s-au amestecat cozile şi acuma, cică, când se întâlnesc câinii, dacă vrunu din ei n-a putut pune mâna pe coada lui adevărată, apoi îl miroase p-ăl de-l întâlneşte, să vază nu cumva o fi având-o p-a lui? Şi dacă o găseşte, apoi îl ia la bătaie, să-i dea coada îndărăt, iar de nu o găseşte, îl lasă să se ducă în treaba lui.

Iar solul de-l trimiseseră câinii la lupi, cică, de fugă şi de necaz, a slăbit scândură şi n-a mai putut pune carne pe el nici c-un preţ şi, cică din ăla se trag ogarii ăştia de-i vedem noi azi.

Câinele lui Avel

În vremea veche, când a urzit Dumnezeu lumea, erau doi fraţi: Cain şi Avel. Cain era mai mare decât Avel şi ei amândoi erau feciorii lui moş Adam şi ai Evii. Cain era un om rău, negru la suflet, plin de pizmă şi de ură, de aceea nici Dumnezeu nu-i ajuta. Astfel, în curând ajunse sărac şi pe ce punea mâna îi ieşea tot în pagubă şi în necaz.

Avel era alt suflet. El era de o fire blândă şi mulţumea fierbinte lui Dumnezeu de acele ce-i da. Era curat la inimă, suflet al lui Dumnezeu! D-aia şi Dumnezeu blagoslovi casa lui şi pe ce punea mâna, punea Dumnezeu mila şi darul şi toate îi ieşeau spre binele şi folosul tuturor.

Cain era suflet negru şi de aceea tare sărac. Avel era suflet curat şi bogat. De ce trecea, d-aia lui Cain îi mergeau mai rău treburile, iar lui Avel i se adăugeau bogăţiile. Cain prinse mare pizmă pe Avel. De ce, adică, se întreba el, numai lui să-i meargă bine? El nu se gândea, ticălosul, că el e de vină, sufletul lui cel negru! Azi aşa, mâine aşa, până când îşi vârî dracul coada şi Cain hotărî – nici mai mult nici mai puţin – să răpuie capul lui Avel.

Într-o dimineaţă, pe răcoare, Avel îşi porni turmele de oiţe la păşune. Oiţele păşteau iarba verde şi plină de rouă de pe câmp, iar Avel, înaintea turmei sale, cânta duios din fluier.

Dintr-un tufiş, Cain sare pe neaşteptate asupra fratelui său Avel şi, fără veste, îl loveşte greu la cap şi îl lasă mort în mijlocul câmpului.

Oiţele rămaseră fără stăpân, se împrăştiară după o vreme care încotro văzură; doar câinele lui Avel, credincios stăpânului său şi după moarte, nu se depărtă de lângă trupul lui rece, părăsit şi plin de sânge.

Dumnezeu văzuse fapta lui Cain şi veni la faţa locului. Aici dete cu ochii de câine, care sta credincios de pază lângă trupul lui Avel. Dumnezeu apucă binişor de ureche pe câine, îl strânse niţel şi-l întrebă:

– Cine a omorât pe Avel?

Câinele răspunse în plâns:

– Caiiiiiin! Caiiiiiin!

De atunci şi până azi a rămas aşa: cânele, când îl strângi de ureche sau îl loveşti, zice:

– Caiiiiiin! Caiiiiiin! Caiiiiiin!

Şi dacă nu mă credeţi, încercaţi şi o să vedeţi că e precum vă spusei.

Povestea ciocârliei

Cică era odată un împărat şi o împărătească.

Ei se bucurau de toate bunătăţile de pe lume şi pe deasupra aveau şi doi copii, frumoşi fără samăn. Pe fată o chema Lia, iar pe băiat Soare. La Lia te puteai uita, dar la Soare ba, căci faţa lui lucea ca aurul şi părul tot aşa, de-ţi lua ochii. Multă vreme nu s-au bucurat părinţii de aşa mândreţe de copii, căci s-au călătorit spre lumea cealaltă, lăsându-şi odraslele în grija Domnului. Şi au rămas orfanii singuri, singurei, în tot palatul acela.

Pe vremea aceea umbla Sfântul Petre pe pământ, să facă bine oamenilor şi să tămăduiască necazurile celor ce suferă.

S-a oprit el şi la palatul împărătesc şi a văzut că şi în palat e multă suferinţă, ca la casele săracilor.

– Sfinte-Părinte, ai milă de noi! ziseră copiii într-un glas. Avem toate bunătăţile pământului, dar nu ne mai trebuie. De când ne-au murit părinţii, dorul şi jalea ne omoară în această lume. Ia-ne şi pe noi, Sfinte Petre!

Inima Sfântului Petre s-a înduioşat imediat de mila orfanilor împărăteşti; şi a grăit atunci bătrânul binefăcător:

– Feţii mei, Dumnezeu a orânduit ca fratele şi sora să nu stea împreună toată viaţa. Pe tine, Soare, te-oi lua la cer, dar tu, Lie, ce te-i face?

După ce copila se gândi o clipă, sări de colo:

– Să mă faci, taică părinte, o păsărică. Să plutesc în apele albastre ale văzduhului, să uit jalea şi dorul părinţilor, când şi când să mă pot înălţa la cer, ca să-mi văd fratele... şi aşa viaţa mea o fi mai frumoasă ca aci...

N-a apucat să mântuie bine vorba, că Lia s-a şi prefăcut într-o păsărică mică, cu penele cenuşii şi cu ciocul ca un ghimpe de salcâm.

– Ciocârlie să-ţi fie numele de acum! zise de colo Sfântul Petre.

Şi numai ce a prins păsărica a ciripi în jurul palatului şi a-şi lua zborul în aerul limpede al zilei; ca o sfârlează se urcă bătând din aripi, tot mai sus... Tot mai sus...

Chirr! chirr! chir! chir!
Turit, turit, turit, turit!
Chirrr! chirrrrrrr!
Turit, turit, turit, turit!
Chior! chior! chiorrrrr!

Sfântul Petru luă pe Soare de mână şi se urcă cu el la cer şi acolo îl închise în palatul de sticlă albastră al cerului.

Frumos o fi în cer, dar dorul de părinţii morţi, de sora lăsată pe pământ, îi rupea inima. Şi atunci, seara, se uita cu tristeţă, prin sticla albăstrie a cerului, în jos, doar o vedea pe sora Lia, Lia ciocârlia. Şi iată aşa faţa lui de aur se arată şi luminează pământul şi lumea se bucură de lumina lui. Şi atunci ciocârlia, cum îi zăreşte faţa, se ridică în zbor spre el, în ciripiri şi rugăciuni calde către Dumnezeu, să-i deschidă porţile cerului şi s-o lase să-şi vadă frăţiorul.

Bătrâna de la care am auzit povestea asta, spunea că ciocârlia, în cântecul ei, zice cuvintele acestea:

Turit, turit, turit,
La cer eu m-am suit,
Fratele soare m-a zărit,
Faţa lui a îngălbenit;
Turit, turit, turit, turit,
Chir, chir, chirrrrr!
Şi la el că m-a chemat;
Sfântul Petre cum a aflat,
Că spre cer eu m-am urcat,
Turit, turit, turit,
Chior, chior, chiorrrrr,
Vânt turbat, că mi-a trimis,
Şi pe loc m-a ameţit,
La pământ că m-a trântit,
Turit, turit, turit...

Şi când zice „m-a trântit", atunci sfârşind cântecul, se lasă în jos ca o săgeată şi se ascunde în ierburile de pe pământ.

După ce şi-a venit în fire şi s-a odihnit puţin, iar se urcă şi iar cade, dar la soare tot n-ajunge. Şi în fiecare zi face aşa, de când e povestea asta; şi cât îi lumea şi pământul, Lia-ciocârlia se va urca mereu, dar tot nu va ajunge la cer.

Aşa a mers vestea,
Aşa-i şi povestea.

Legenda cucului

Erau odată doi fraţi rămaşi de mici fără tată şi fără mamă. Pe unul îl chema Ion şi pe altul Cucu.

Şi de la o vreme, dacă au văzut că nu mai au cu ce să trăiască, au plecat şi ei în lume, doar or găsi un trai mai bun. Şi au mers ei cale lungă, o zi întreagă. Când să treacă printr-o pădure, iaca le iese înainte un lup. Băieţii se speriară şi au luat-o la fugă, săracii, care încotro au văzut cu ochii: Ion într-o parte şi Cucu într-alta.

Pe înnoptate, Ion s-a potolit din fugă şi a început să-şi caute fratele. Du-te încoace, du-te-ncolo, cată-l spre răsărit, spre apus, degeaba! Cucu nicăieri. Şi a început Ion să plângă cu lacrimi şi să-l strige cu glas aşa de plângător, că ar fi mişcat până şi pietrele: „Cucu!... Cucu!... Cucu!... Cucu!“...

Şi a cutreierat el o săptămână de zile drumurile, câmpiile, munţii şi pădurile, întrebând din om în om, din sat în sat; dar zadarnică i-a fost osteneala. Slăbise bietul băiat şi se uscase de nu-l mai cunoşteai; dar el tot nu se lăsa şi striga mereu: „Cucu! Cucu! Cucu!“

S-a întâmplat că, într-o zi, a trecut pe acolo Dumnezeu cu Sfântul Petre.

– Doamne! Ce suferinţă o fi pe copilul ăsta, de se trudeşte atâta? Îl vezi cum a slăbit? Numai oasele-i de el, săracul!...

– Ce să fie, Petre! A avut şi el un frate şi l-a pierdut. Acum îl caută pe toate drumurile şi-l plânge...

– Fie-ţi milă, Doamne, de el şi îl uşurează, fă-l pasăre ca să nu se mai trudească atâta, căci pasăre fiind, poate l-o găsi mai repede.

– Fie cum zici tu, Petre!

Şi Dumnezeu făcând nişte semne cu mâna, îndată copilul acela s-a prefăcut într-o pasăre; şi... sfâr... în zbor spre pădurea vecină. De colo, prin grădini şi peste câmpuri tot strigă mereu: „Cucu! Cucu! Cucu!".

Cucul, pasărea cântătoare a grădinilor şi a pădurilor şi numită aşa după cântecul ei: „Cucu, Cucu", povestea bătrânească zice că e Ion, fratele Cucului.

Şi cântă „Cucu! Cucu!", de la începutul primăverii şi până la Sfântul-Petre; iar de atunci răguşeşte de atâta strigăt zadarnic. Tocmai la anul începe iar; şi aşa va striga câtu-i lumea pe frate-său căruia cine ştie unde i-or fi zăcând oasele, după întâmplarea cu lupul.

Iar povestea-i tot poveste,
Cum a fost, azi nu mai este;
S-a-ntâmplat, nu s-a-ntâmplat,
Eu de asta n-am aflat.
La bătrâni am auzit-o,
La copii am povestit-o.

Rândunica

A fost odată o fată frumoasă şi tare vrednică, cum nu se găsea alta pe lume. Venindu-i vremea să se mărite, a luat de bărbat un fecior din alt sat, care mai avea doi fraţi însuraţi şi şedeau cu toţii într-o casă, fiecare în odăiţa lui. Tot în căminul acela îşi aveau şi părinţii lor locuinţa.

Nurorile cele două, care ţineau de soţi pe fraţii cei mari, erau leneşe, se sculau târziu de tot şi nu lucrau nimica toată peste zi; cea mică, însă, se deştepta cu noaptea-n cap, aprindea lampa şi, luând cusătura în mână, ori intrând în război, începea să cânte. Când se crăpa de ziuă, se apuca de direticat, aducea apă, făcea focul şi punea de mâncare. Casa ei era casă curată, bărbatul întotdeauna primenit şi masa masă, cu rost şi mai de vreme pusă decât la cumnatele ei.

În toate le-ntrecea, de nu puteau să stea în rând cu ea, din care pricină îi ziceau în râs Rândunica, adică singură, unică-n rând cu ea.

Nu mai puteau de necaz când le certau bărbaţii ori soacra, dându-le de exemplu pe nevasta fratelui cel mic.

Dacă au văzut ele una ca asta, au început să i-o coacă. Au mers într-o zi câteşitrele la gârlă, să se scalde şi, când au fost în marginea apei, cele două i-au zis:

– Ia stai, cumnăţică, să-ţi tăiem niţel din păr şi să ne afumăm cu el, ca să-ţi călcăm şi noi pe urme cu vrednicia.

Şi-au prins-o: una o ţinea bine de picioare, iar alta a început s-o înţepe la gât cu foarfecile din cusătură, vrând s-o omoare şi să zică apoi că s-a înecat.

Maica-Domnului, văzând toate acestea şi nevrând s-o lase de batjocura lor, a prefăcut-o într-o pasăre, care a zburat pe luciul apei şi s-a ridicat apoi în înaltul cerului. Cum una din cumnate o ţinea de picioare, când şi-a luat vânt să zboare, a apucat-o de coadă şi a rămas cu mijlocul ei în mână. Întorcându-se acasă, au spus, prefăcându-se că plâng, că buna lor cumnată s-a înecat.

Iar pasărea, zburând, s-a dus multă vreme unde au dus-o ochii, trecând mereu munţi şi ape, nemaicătând îndărăt. Era albă la fulgi, aşa cum îi era cămaşa de pe ea când sta pe marginea gârlei; a rămas însă cu o pată roşie la gât, din pricina picăturilor de sânge ce începuseră să ţâşnească, atunci când au înţepat-o cumnatele ei şi cu coada ca o furcă scobită la mijloc, din pricina penelor smulse.

Şi astfel s-a deprins să zboare lin pe luciul apei, să se ridice deodată în văzduh şi să se ducă în largul lui ca o săgeată.

Ajungând şi iernând ea într-o ţară depărtată, pe la mijlocul primăverii, când încolţeşte iarba, a prins-o dorul de meleagurile unde a trăit şi, luând-o îndărăt, a venit la locul ei de odinioară, făcându-şi cuib sub straşina înaltă, să vadă ce şi cum mai e pe-acolo. Se scula ca de obicei cu noaptea-n cap şi ciripea ca şi mai nainte, deşteptând pe toţi ai casei.

Cumnatele, cum au văzut-o, au sfeclit-o şi şi-au zis: „Să ştii că asta e Rândunica, cumnata noastră". Turbau de necaz şi i-au pus gând rău, blestemând-o întruna.

Bărbatul ei a bănuit că acesta o fi sufletul nevestei lui dragi şi-i cocolea cuibul, dând poruncă să nu care cumva să-l strice cineva. Una din cumnate însă, într-o zi, când era singură acasă, a luat o prăjină şi l-a stricat, spărgându-i ouşoarele. I s-a uscat însă pe loc mâna dreaptă din cot, şi, şoptind ici colo întâmplarea, au aflat-o toţi.

Rândunica şi-a făcut atunci alt cuib în podul casei şi, cirip-cirip, toată vericica dădea târcoale-n jurul ei. Într-o zi, cumnata cealaltă, suindu-se-n pod, a prins rândunica, cu pui, şi a aruncat-o pe coşul vetrei, tocmai când ieşea fumul mai gros pe el. Credea c-are să ardă şi o să scape astfel de ea.

A scuturat însă din coadă rândunica şi au început, din atâta apă strânsă-n zborul săltăreţ pe luciul râurilor, să curgă picuri mulţi, ce-au stins pe loc focul. Şi n-a fost cu nimic vătămată; s-a înnegrit doar şi ea şi puişorii de funingine şi aşa au rămas la culoare.

Şi-a adunat apoi din nou puişorii şi-a făcut cuib într-un colţ al odăii bărbatului ei, să fie tot mai aproape de ce-i era drag. Din clipa aceea, cumnata cea duşmănoasă a rămas însă gângavă. De-atunci s-a înrădăcinat credinţa în oameni, că i se suceşte mâna din cot şi i se usucă cui strică un cuib de rândunică, iar cine încearcă s-o omoare, ori să-i omoare puii, îşi pierde graiul.

Legende istorico-fantastice

Domnul de rouă

A fost odată aici în ţară la noi, un domn căruia lumea îi zicea „Domnul de Rouă". De ce-i zice lumea „Domnul de Rouă"? De ce, că el şedea toată ziulica închis în casă, cu ferestrile astupate, ca să nu-l ocheze soarele cumva; că aşa era de plăpând, că dacă l-ar fi ocheat ce şi ce soarele, pe loc s-ar fi topit, ca roua când răsare soarele. Pentru aia îi pusese lumea numele „Domnul de Rouă".

Acest „Domn de Rouă" avea o drăguţă tocmai la Râmnicu-Vâlcea. Cum scăpăta soarele, poruncea de-i punea caii la căruţă şi zbughe-o! Se oprea tocmai la Râmnic, la drăguţa lui! El şedea la ea până începea să cânte cocoşii; atunci o pornea îndărăt şi o potrivea aşa, ca să ajungă la palaturile lui în făcutul zilei.

Azi aşa, mâine aşa, poimâine aşa şi tot mereu du-te la drăguţă, până i se înfundă odată. Căci, vezi dumneata, tivga[1] nu merge de multe ori la apă şi odată-odată i se rupe gâtu.

Tot urdinând[2] el la drăguţă, i se găgi[3] şi ei d-atâta zor cu dragostea. Dar ei ca ei, dar râmnicenilor li se urâse în toate nopţile cu Vodă aci. Nu puteau săracii să mai facă vrun chef, p-ici, pe-colea, de frică să nu simţă Vodă.

– Ei, ce e de făcut, cum să scăpăm noi de beleaua asta? Cum să-i punem noi piedică, cum să facem toporul[4], lui Vodă?

– Ei cum? – răspunse unul mai bătrâior – e lesne, numai să m-ascultaţi voi pe mine.

---

[1] Tigva – plantă erbacee, agăţătoare din familia cucurbitaceelor. Din fructul ei se fac un fel de vase pentru ţinut lichide.

[2] A urdina – a alerga (n.a.).

[3] A găgi – a urî (n.a.).

[4] Toporul – În sens de necaz.

– Te-ascultăm, cum să nu te ascultăm! răspunseră mai mulţi inşi.

– Păi uite eu ce-aş zice. Hai să pitulăm toţi cocoşii la noapte, şi să vorbim şi cu drăguţa lui să-l pitule, aşa ca să nu mai cânte şi, dacă or cânta, să nu-i mai audă Vodă şi aşa să-l apuce somnul, să doarmă, până o veni ziua peste el.

Aşa şi făcură. Nu mai rămase în tot Râmnicu nici un cocoş; toţi îi pitulară, care prin beciuri, care prin vase înfundate şi care pe unde putură, aşa că, în noaptea aia, cocoş în tot Râmnicu cântând nu se auzi.

„Domnul de Rouă“ veni noaptea la drăguţa lui, după cum îi era obiceiul. Peste noaptea aia, cocoşii nu se auziră şi „Domnul de Rouă“ se dete somnului, până se făcu sprânceană de ziuă. Când se deşteptă şi văzu că ziua era gata, îl bătu Dumnezeu! Repede dete ordin şi-i puseră caii la căruţă şi fugi, şi fugi, o toegi[1] de fuga, mai mult în zbor cu caii, socotind că doar-doar o ajunge la palaturile lui până a răsări soarele.

Mai era niţel până să ajungă la Caracal, că cică acolo avea palaturile, şi îşi făcu apariţia sfântu soare. El se pitulă subt un pod în dreptul satului Potopin, dar nu scăpă, căci soarele îl ochi prin crăpăturile podului şi acolo îl topi ca pe rouă. Şi d-atunci a rămas şi numele satului Potopin.

Despre acest „Domn de Rouă“ se spune că era un om aspru, căci el punea pe oameni la lucrări grele: la şosele, la cetăţi, la palaturi. El punea să se facă parte de şosea şi pentru copiii din pântecele maicilor lor, aşa era de rău.

Urmele de şosele care se văd pe Olt în sus, de el sunt făcute şi multă lume a mai canonit el până a le face.

---

[1] A toegi – a o lua de-a dreptul.

Împăratul Cioană

A fost o vreme când peste ţinuturile dintre Pătule, Vânju-Mare şi Corlăţel stăpânea un împărat mare şi vestit, care se chema Împăratul Cioană. Şi împăratul ăsta avea un palat minunat, ştiţi unde? Chiar în Valea Viaşului, unde azi sunt izvoarele, în mijlocul unui mare eleşteu.

Făcuse măria-sa zăgaz straşnic la capătul văii, între Viaşu şi Bucura şi, în chipul ăsta oprise cursul apei şi eleşteul se făcuse straşnic de mare. În mijlocul eleşteului era, cum spusei, palatul, iar în mijlocul palatului, ferit de orice duşmani, era o fântână tare mândră.

Peste multe sate şi oraşe se întindea stăpânirea acestui împărat şi nimeni nu-i putea sta împotrivă, căci de izbuteau duşmanii în luptă să-l fugărească, împăratul se ascundea în palatul din mijlocul lacului, ori se suia cu ostaşii în culele[1] de pe dealuri şi d-acolo trăgea amarnic în carne de duşmani.

Măre! Câţi turci şi câte nămetenii n-au trepătat[2] prin vecinătăţile astea să-i răpuie capul? Dar era chip?

Că paznicii din cule dau de veste împăratului la vreme de primejdie şi ştia să se apere, ori de sus de acolo cu ţoghiile[3] şi arcurile, trimitea măria-sa pe lumea cealaltă atâtea nămetenii.

S-a întâmplat odată însă că, spre nenorocul lui, dinspre Cotu, pe moşia Pătulelor, unde se deschide Valea, l-au bătut turcii, luni întregi d-a rândul, cu tunurile.

S-a încercat el să se împotrivească şi atunci, a scos din palat oşti şi le-a pornit asupra duşmanilor; s-a apărat şi el cu alt rând, din cule, dar degeaba i-a fost truda, că duşmanii erau mulţi şi apoi aveau tunuri care lui Cioană îi lipseau.

Dacă a văzut măria-sa că nu mai e nădejde de scăpare şi-a luat toate averile şi le-a aruncat în fântâna din mijlocul palatului.

---

[1] Culă – clădire în formă de turn, care servea în trecut la apărare.

[2] A trepăta, a trepăda – a alerga, a se agita (n.a.).

[3] Ţoghii – pietre cu care azvârleau (n.a.).

Pe urmă ce era să mai facă? Avea o luntre cu care ieşea totdeauna din palat la uscat; a ieşit şi acum, s-a suit cu trăsura în vârful dealului, a făcut vânt cailor şi de acolo şi-a dat măria-sa împăratul Cioană drumul în eleşteu şi s-a înecat.

De trupul lui nici azi nu s-a mai dat.

He! târziu încoa, după moartea împăratului Cioană, cică nişte boieri lacomi de-a-i găsi comorile, au spart zăgazul şi au dat drumul eleşteului. Dar când au căutat în fântână, abia au găsit nişte bănuţi, cari, cică, erau de pe vremea romanilor. De fundul fântânii ori de niscai bănet mai mult n-au dat.

Tot pe acolo au găsit lemne ca abanosul, lucrate minunat. Cică şi alea, după lucru şi încheietură, tot după vremea romanilor ar fi fost.

Împăratul Constantin

Odată era mare secetă şi n-aveau soldaţii ce bea. Atunci Constantin împărat a început a puşca la Dumnezeu, de ciudă, să-i dea ploaie, şi-a început a curge rar câteva picături. Soldaţii au strâns într-un chipiu oleacă de apă, să aibă măcar împăratul ce bea şi i-au dat. El a întrebat:

– Dar voi aţi băut?

– Nu, n-am băut.

– Dacă n-aţi băut voi, nu beau nici eu – şi a vărsat apa la pământ şi a zis într-o ciudă: mai bine s-ar deschide pământul şi aş intra cu oastea mea cu totul, decât să mă necăjească atâta!

Pământul s-a deschis şi el a intrat. Dar când va fi sfârşitul lumii, va ieşi să poarte război.

El stă cu oastea în pământ, doarme şi numai o dată pe an se deschide pământul şi se trezeşte cu soldaţii. Atunci soldaţii îl întreabă:

– E vremea să ne sculăm?

– Ba încă nu! zice el.

Ş-apoi iar se culcă şi dorm un an.

O fată a căzut acolo noaptea, cum mergea să caute nişte cai şi a stat închisă un an, până iar a aruncat-o pământul.

El stă cu un picior în scară şi sabia o ţine sus. Acum sabia lui se vede, iese afară, e ca de-o palmă şi tot creşte; asta e la Plevna, dar împăratul rusesc face zid deasupra, să nu străbată; până acum făcea cel turcesc.

Calul lui are corn în frunte.

Leri-împărat

Cică, în vremea veche, veche de tot, a trăit prin părţile răsăritului un împărat vestit, mare şi puternic, care se chema Leri-împărat. Palatele şi curţile lui erau cele mai frumoase din lume şi stăpânea el peste multe ţări şi mări, ba chiar şi peste ţara noastră.

Odată însă s-a întâmplat că au venit peste ţara lui neamuri cumplite şi puternice. Şi s-au repezit şi s-au războit vreme lungă, până ce au risipit împărăţia lui Leri-împărat; iar bietul de el a pierit săracul „ca leurda[1] în ziua de Paşti!" Palatele şi curţile cele mari i-au rămas până mai încoa.

D-aia vezi zic eu în descântec, la unele boale:

Să vă duceţi şi s-ajungeţi,
În loc depărtat,
La curţile lui Leri-împărat,

[1] Leurda – plantă erbacee bulboasă, comestibilă, din familia liliaceelor, cu flori albe, cu gust de usturoi.

C-acolo v-aşteaptă:
Cu mese-ntinse,
Cu făclii aprinse,
Cu pahare pline...

Valea Doamnei. Colţul Doamnei

Odată Negru-Vodă se aşezase în Cetatea care-i acum pustie, lângă hotarul comunei Cetăţeni. Avea sub paza şi cârmuirea lui multă oaste. Soţia sa, doamna, ca să nu cază în mâinile tătarilor, a fugit pe o vale ce se varsă în Dâmboviţa şi care de atunci se cheamă „Valea Doamnei". Şedea acolo, că „Valea Doamnei" e largă la vărsătură, dar strâmtă, tare strâmtă în partea de apus.

Deasupra acestei văi, se află „Colţul Doamnei". I se zice astfel din pricina următoare:

Când s-a pornit mai grozavă lupta între Negru-Vodă şi tătari, doamna, care ardea de dorinţa de a vedea greutăţile prin care-i trece soţul, s-a urcat, sărmana, în vârful „Colţului" şi de acolo, zi şi noapte, s-a tot uitat, s-a tot uitat lung, lung, la mişcările şi grozăviile luptei.

Zile şi nopţi întregi n-a dormit. Aci i se părea că Vodă i-a bătut de i-a stins pe tătari; aci că l-au bătut tătarii şi că sunt gata să-i răpuie viaţa. În toată vremea se ruga cu lacrămi în ochi Sfântuleţului, să aibă milă de ea şi să aibă milă de ţară şi de scumpul ei soţ.

Lupta asta, care se făcea tot mai înfricoşată, a ţinut mai multe zile, săptămâni şi luni.

Într-o bună dimineaţă însă, iată că, Dumnezeu ştie din ce, i se pare doamnei că s-a sfârşit lupta cu înfrângerea românilor, ba că şi viaţa lui Negru-Vodă au răpus-o tătarii. D-aia, ca să nu cază şi ea de vie în mâinile lor, şi-a făcut cruce şi, d-acolo, din vârful

„Colţului", s-a aruncat în prăpastie doamna ţării, de s-a făcut până-n vale praf şi fărâme.

Mezer-Craiu

Era odată, în ţara noastră, un crai vestit şi puternic. Îi zicea Mezer-Craiu şi-a fost având măiestrii de ştia să se schimbe fel şi chip. Odată, pe când sta la sfat cu boierii, ce să vadă Mezer-Craiu? Pică, nene, hârtie de la Ţarigrad cu poruncă straşnică; zicea, adică, aşa: toţi boierii să-şi dea fecior din trup ca să slujească împărăţiei. Şi, de voie, de nevoie, a dat fiecare; dar Mezer-Craiu, de unde să dea? Că n-avea craiul decât trei fete şi nici un fecior. Şi tare ar fi dorit să nu rămâie mai pe jos. Ce să facă şi... cum s-o nemerească? A venit, biet, acasă şi a început să umble trist şi amărât, încoa şi încolo, de nu-şi afla locul, vorba ăluia:

„Intru-n casă, ies afară,
Tot cu inima amară!"

Atunci, l-au văzut fetele şi au început să-l mângâie; ba să-l şi ispitească, fel şi chip. Şi el le-a spus focul ce-l ardea pe suflet: uite şi uite şi uite. Şi, ce să vezi dumneata? Cum a auzit aşa, fata cea mare de colo:

– Taică, nu mai suspina, că fac eu miliţia.

– Aşa?

– Aşa.

A tuns-o şi-a îmbrăcat-o ca pe soldaţi; i-a dat cal de călărie şi paloş în mână şi a pornit-o la Ţarigrad: du-te şi du-te şi du-te... mult şi bine. Da' când a ajuns la un pod, după un deal şi-o vale, ce să vază fata? O namilă de urs, cât toate zilele, dă năvală spre ea s-o mănânce şi pe cal să-l omoare. Atunci, fata, cu inima cât

un purice, nici n-a mai ştiut pe ce lume e: s-a întors îndărăt şi, ca vântul, s-a dus la taică-său. N-a vrut să mai ştie de soldăţie, biata de ea, şi trei săptămâni încheiate a zăcut de friguri.

– Sărăcuţ de maica mea, că mi-am opăcit[1] fata! zise căindu-se Mezer-Craiu, când o văzu în starea asta şi începu săracu' să plângă cu hohot.

Da', fata cea mijloacă sări şi ea de colo:

– Lasă, tată, că mă duc eu la soldăţie şi nu te-oi da de ruşine.

– Bine!

S-a îmbrăcat şi aia şi-a luat armura şi a plecat la drum; dar tot aşa a păţit. Plânge iar bietul Mezer-Craiu şi-şi smulge părul... Dar cu cine să se puie? Atunci, a plecat şi cea mică, după ce a încălicat pe calul lui taică-său, ăl din tinereţe. Şi s-a tot dus la drum. La pod însă, ţâşt!... din apă, un urs şi-un lup, grozav de fioroşi... Se reped să mănânce pe fetişcană. Da', fata, în loc să se teşească[2], odată încinge paloşul şi se repede la fiare, să le răteze capetele, nu alta. Atunci, ce să vază ea? Fiarele odată se apropie şi, cât ai clipi din ochi, iau chip omenesc şi, în faţa Stăncuţei, că aşa o chema, se înfăţişează chiar Mezer-Craiu, în carne şi oase:

– Stai, tată, nu da; că eu sunt. Credeam c-ăi fi şi tu fricoasă ca celelalte.

Apoi a sărutat-o, a binecuvântat-o călduros şi s-au despărţit. Iar Stăncuţa a tot mers spre Ţarigrad şi, ajunsă acolo, în haine şi înfăţişare de voinic, a făcut miliţia[3] şapte ani încheiaţi. Şi orice poruncea ea, ca ea ieşea. De la o vreme însă, când miliţia-i era aproape pe sfârşite, împăratul d-acolo, un voinic tânăr, cinstit, mândru şi viteaz, nevoie mare, a început să-i cam ia sama!

– Mă! Da' ce naiba să aibă soldatu' ăsta? Toţi câţi au venit cu el, ba şi cei mai din urmă, au matorit[4], de n-a rămas unul.

C-au venit copii d-acasă
Şi-acu sunt cu barba deasă...

---

[1] A se opăci – a-şi sări din minţi.
[2] A se teşi – a avea frică.
[3] Miliţie – aici cu înţelesul de armată.
[4] A se matori – a creşte maturi.

Da' el tot fără mustaţă stă şi tot fără barbă...Doar uite colo: trup înalt şi deşirat, brâu' pe şolduri lăsat: la inimă m-a secat!

Şi a început împăratul să poruncească la gradaţi:

– Ia duceţi-vă voi în satul cutare. Acolo faceţi un târg de fuse şi unul de baltage. De-o fi femeie, pune mâna pe fuse; de-o fi voinic, cumpără baltag.

Zis şi făcut. Apoi, soldaţii au început să se plimbe prin târg. Ce să vază însă? Stăncuţa, soldatul cel frumos, nici nu s-a uitat la fus. A pus mâna pe baltag şi odată l-a zvârlit cu putere în înaltul cerului. Apoi, l-a prins în mână.

– Mare minune! a grăit împăratul, când i s-a povestit isprava asta. Ia mai faceţi una, flăcăi!

– Facem, măria ta. Numai să ne spui.

– Ia uite. Să mergeţi să vă scăldaţi cu toţii şi eu... să mă ascund pe-acolo, că, doar-doar, aşa oi cunoaşte adevărul.

– Bine.

Acu', unde să se scalde? Avea împăratul cel din Ţarigrad, colo la Dunăre, nişte case, clădite chiar în mijlocul apei. Au mers cu toţii acolo şi împăratul s-a suit la casele celea pe-o punte. Soldaţii erau toţi dincolo de Dunăre, în ţara turcească; iar peste Dunăre era întins un pod de vase, legat cu sfori de malul celalt. Aşa. Da', când s-au dus la scăldat, ce să vezi dumneata? Stăncuţa, odată a sărit în apă, a tăiat sfoara şi a tras spre ea. Apoi, dezbrăcată, a sărit dincoace de mal:

– Sâc, sâc, sâc! Vedeţi, măi, cu cine aţi soldăţit voi?

Aşa. Pe urmă, Stăncuţa a pornit la drum, spre casele taică-său: erau pe-aici, prin părţile noastre. Şi-a tot mers ea, zi de vară până-n sară, hai, hai... mereu; da tot îmbrăcată soldăţeşte. Într-o zi, după prânz, a sosit acasă şi, tot cercetând, în dreapta şi în stânga, a găsit pe taică-său la vie. Bietul Mezer-Craiu, de unde s-o cunoască?

– Ce eşti dumneata?

– Un soldat. Iacă, am ferman de la împărăţie să caut pe Mezer-Craiu. Nu ştii unde e?

– Nu ştiu – zice şi tat-său – căruia îi intrase pare-mi-se o raţă în traistă.

Apoi, mai de frică, mai de jucărie, mai de ştiu eu ce, – el ştia măestrii: s-a făcut o muscă. Stăncuţa atunci s-a dus acasă şi a început să bată din picior milităreşte şi să strige:

– He, n-auziţi? Daţi-mi pe Mezer-Craiu!

Au început toţi ai casei să tremure şi să se aolească, că, de! Nu ştiu ce e cu tatăl lor, şi atunci Stăncuţa n-a mai putut răbda: S-a dezbrăcat de hainele soldăţeşti, s-a îmbrăcat în femeieşte şi s-a repezit de a sărutat mâna lui Mezer-Craiu, care se făcuse iarăşi om la loc şi tocmai atunci intrase şi el pe uşă:

– Taică, taică! Nu mă mai cunoşti! Uite, eu sunt. Am făcut miliţia şi am ieşit cu cinste de la împărăţie.

Apoi, a povestit ea lui Mezer-Craiu tot ce a păţit şi ce-a făcut în atâta amar de timp. Iar taică-său, sărmanul, care albise de griji şi de dorul ei, a început să plângă de bucurie. Apoi, au petrecut o lună încheiată.

Voievozi

Dragoş-Vodă

În vremurile de demult, trăia în Maramurăş un român viteaz, domn peste ceilalţi români de-acolo. Îl chema Dragoş-Vodă.

Lui Dragoş-Vodă îi plăcea vânătoarea. Într-o zi a plecat cu ceata lui de vânători prin munţi. Aici dau de o căprioară. S-au luat după ea prin desişurile codrului; suiau dealuri, coborau în văi şi, tot umblând, s-au pomenit pe un plai frumos de pe vârful munţilor. De pe plai, Dragoş-vodă privea în depărtări, unde i se arătau dealuri frumoase, câmpii înverzite, păduri mari. Îşi uitase de căprioară şi nu se mai sătura de privit.

Cum sta aşa, iată că vine Zina Moldovei la el. Dragoş se dete-n vorbă cu dânsa. Îi spuse că ar da mult să aibă în stăpânire

ţara aceasta frumoasă. Zina făgădui atunci lui Dragoş toată ţara Moldovei, dacă va omorî un zimbru care trăia pe-acolo şi îngrozise pe toată lumea.

Cum vorbeau, iată că iese zimbrul dintr-un desiş. Dragoş se ia după el cu toţi câinii de vânătoare. Dar zimbrul fugea aşa de iute, încât câinii nu se puteau ţine după el. Numai o căţea, Molda, s-a ţinut după el până la o apă. Zimbrul trecu apa, iar biata Molda, obosită, se înecă în gârlă. Dragoş tocmai ajunse la mal, apucă ghioaga, ocheşte bine şi loveşte zimbrul aşa de bine, de îl omoară.

În urmă, Dragoş pune stăpânire pe toată ţara. Apa în care s-a înecat Molda a fost numită Moldova. Ţara luată în stăpânire de Dragoş s-a numit tot Moldova, după numele apei...

Dragoş-Vodă şi Dora

După ce a părăsit Dragoş-Vodă ţara ungurească, vrând deatunci înainte să nu-i mai fie nimeni stăpân, şi-a ales o ceată de voinici şi căpitani, toţi colaşi[1] de frunte, vânători de munte, cu care a rătăcit mai multe zile prin pădurile bătrâne şi necălcate de nimeni.

Rătăcindu-se unii de alţii, a rămas Dragoş-Vodă numai c-un voinic de sama lui, cu care a mers până când a dat de potecuţă pe muntele Bărbărel. Şi cum mergeau ei pe potecuţă, li s-a părut că aud ceva. Şi iată că era mai la vale, într-o prelucă[2], o fată frumoasă şi drăgălaşă, ca cea dintâi floare de primăvară; cânta o doină nespus de dulce, păscându-şi oiţele.

Apropiindu-se Dragoş-Vodă de prelucă, a lăsat calul pe sama tovarăşului său, iar el s-a dus de-a dreptul la copilă. Venise omul

---

[1] Probabil gonaş, gonaciu – cel ce la o vânătoare goneşte vânatul spre puşcaş (n.e.).

[2] Prelucă – poiană mică într-o pădure (n.e.).

de departe, şi de mult nu mai întâlnise om în cale. Şi când a pus ochii pe ea, şi când i-a văzut faţa albă ca laptele şi ochişorii ca murele, s-a îndrăgit de dânsa numaidecât.

Acolo s-a oprit. Şi şezând şi povestind, ziua a trecut, până când a trebuit să plece după tovarăşii lui. Când s-a despărţit de frumoasa fată, i-a dat un ban de aur, iar fata, lui, un struţ de flori, fiecare aşa, într-o doară, de bună întâlnire şi de frumoasă aducere aminte.

După asta, a trecut vreme multă. Dragoş-Vodă a întemeiat stăpânirea Moldovei, a pus dregători şi-a dat peste tot sfaturile şi poruncile lui. Tocmai târziu s-a mai întors pe-acele locuri pe unde Dorna se varsă în Bistriţa.

Ajungând pe-acolo, Dragoş a dat de urmele unei căprioare, care trăia laolaltă cu oiţele acestei fete frumoase. A tras săgeata, dar în loc să nimerească în căprioară, a nimerit fata care-i dăduse odată struţul de flori. A cunoscut-o, căci la gât îi atârna bănuţul de aur dat de dânsul.

Dragoş-Vodă a înmormântat-o acolo, iar în preajmă a pus de s-a ridicat satul Dornei, întru pomenirea acelei dragoste domneşti cu Dora, mândra fată din codrii de pe acolo.

Negru-Vodă şi tătarii din Jidova

Cei mai mulţi tătari au fost la început în cetatea Jidova şi numai Negru-Vodă i-a curăţit şi d-acolo. Iată cum:

A venit cu oaste multă până-n apropierea cetăţii, iar acolo a făcut sfat cu mai-marii lui şi a găsit că nu poate să-i mătrăşească mai bine decât lovindu-i noaptea pe neaşteptate.

Aşa. Dar pentru că românii să nu se omoare între ei, din pricina întunerecului, ştiţi ce au hotărât?

În timpul luptei şi măcelului, românii, înainte de a lovi pe omul ce-ar simţi primejdia, să zică: „Mirişte de mei". Dacă ăl

dinaintea lor o fi român, să răspundă: „Retevei de tei". Dacă n-o răspunde nimic cel dinainte, să lovească fără milă.

Şi aşa au făcut. Au dat iureş în cetate într-o noapte pe când era întunerecul să-l tai cu cuţitul, şi s-a început măcelul.

– „Mirişte de mei?" întrebau românii, când simţeau înainte-le făptură omenească.

– „Retevei de tei!" i se răspundea uneori, şi atunci lăsau sabia ori securea jos.

Dacă însă înaintea lor era vrun tătar, ăla nu ştia ce răspuns să dea şi atunci românii l-amestecau cu pământul, ori îl făceau ciopăţi, ciopăţi.

Aşa au fost tăiaţi tătarii din Jidova şi Negru-Vodă a pus stăpânire pe cetate.

Tătarii care au mai scăpat nemăcelăriţi, au fost fugăriţi până-n depărtare.

Înainte de Negru-Vodă, şedeau pe-aici tătarii amestecaţi cu românii. Ăi mai mulţi erau într-o cetate colo la Grădişte, de la vale de Câmpulung.

Cu tătarii însă românii trăiau tare greu şi d-aia... românii d-aici din ţară au trimes peste munţi la Negru-Vodă, hârtie, să-i scape de tătari.

Aşa. Da' când a primit hârtia celor de-aici, Negru-Vodă le-a răspuns aşa:

– Când oi veni cu oastea-n sat şi-oi intra pân' toate casele să caut pe tătari, că intru şi prin casele de tătari şi prin cele de români, ostaşii mei, ca să nu taie pe români, au să zică: „Cărbune de tei!" Românii când or fi în casele lor, ca să scape netăiaţi, să răspundă „Bob de mei!" Cui n-o răspunde „Bob de mei", să i se taie capul, că ăla e tătar.

Şi aşa au făcut românii, învăţând şi pe copiii cei mici să răspunză cum i-a învăţat Negru-Vodă; iar când au sosit românii de peste munţi, lesne le-a fost ăstora să mătrăşască şi să ciopârţească pe păgâni.Aşa a curăţit ţara şi a pus aici la noi stăpânire românească. Tătarii cei mai mulţi erau la Grădişte.

Negru-Vodă şi Mircea ciobănaşul

La obârşia Argeşelului, la Găinaţu, a fost târg vreme multă, acolo unde chiar a judecat Negru-Vodă pe Mircea ciobănaşul.

Şi uite cum s-a întâmplat asta.

Când se strânsese odată cu boierii la târg, hop că vine înaintea lui Negru-Vodă un cioban şi începe să i se jeluie:

– Doamne, măria-ta! Cum judeci în lume toate, să-mi faci şi mie dreptate.

– Spune, că te-ascult!

– Să vezi. De când eram mititel, am rămas sărac şi de taică şi de maică, şi de fraţi, şi de surori. Ce să fac? M-am băgat slugă la oi. Când mă făcui mai mare, colea dănac, stăpânii m-au trimes cu oile la Baltă. Acolo, am dus-o cum am dus-o; da' când a venit iarna, chiu şi vai! A dat peste mine o zăpadă şi o viforniţă care, amar de mine, mi-au nămeţit oile şi m-au lăsat doar cu câteva. Şi să vezi măria-ta! Stăpânii pesemne doriseră să scape de mine; d-aia mă trimeseseră cu oile-n Baltă, că d-atunci nici pe la ele n-au mai venit. Da' eu nu mă lăsai aşa de nevoie şi mă trudii cum putui de-mi făcui oile la loc; ba, cu ajutorul lui Dumnezeu, le-nzecii şi însutii. Acu, că le-am înmulţit, spune măria-ta, câte oi să le dau stăpânilor?

Negru-Vodă, care-l ascultase cu băgare de samă, şopăcăi ce şopăcăi cu boierii lui, apoi grăi:

– Dacă aşa stă pricina, ascultă, flăcăule! Dreptatea mea e asta. Să faci toate oile în trei părţi şi din ele una s-o opreşti pentru tine, iar două să le dai stăpânilor tăi.

– Aşa?

– Aşa!

– Păi să trăieşti, măria-ta. Aşa oi face.

A plecat la Baltă, şi-a strâns oile şi a venit la munte, în preajma Câmpulungului. Aci şi-a chemat stăpânii şi le-a dat oile hotărâte de Vodă.

Ei însă nu se învoiră, ci-l luară la bătaie; dă-i şi dă-i.

Atunci Mircea ciobănaşul se face foc, scoate paloşul şi le tăie capetele.

Le pune într-o jacă[1] şi vine cu ele la Vodă, căruia, cu lacrămi de foc, îi spune ce s-a întâmplat şi-i arătă tigvele.

Vodă însă, când vede, se încruntă, se face foc şi porunceşte:

– Auzi, auzi îndrăzneală! Luaţi-l de-l spânzuraţi!

Şi pun slujbaşii mâna pe el. Dar Mircea ciobănaşul, odată se uită urât la ei şi începe a vorbi către Negru-Vodă:

– Ia mai stai, măria-ta! Nu pripi cu spânzuratul, ci mai ascultă încoa. Măria-ta, tocmai acum te lepezi de frăţie?

– Ce spui tu, mă? Ce vorbă-i asta?

– Apoi să vezi. Noi amândoi suntem fraţi dintr-o mumă, dintr-un tată, născuţi din două păcate.

Şi-i arată pe şart[2], de unde până unde...

– Mare minune! grăieşte Vodă şi pune să-l dezbrace, ca să vadă dacă are semnele domniei pe el.

Când îl dezbracă ăia şi-i iau seama, rămân miraţi; avea soarele-n piept, doi luceferi în umeri şi luna în spate.

Dacă a văzut el aşa, Negru-Vodă a început să plângă, a aruncat cât colo ştreangul şi a poruncit să puie masă întinsă la care să şadă cu Mircea ciobănaşul.

Aşa. Apoi, pe când beau şi chiuiau, ce zice Vodă?

– Măi frăţioare! M-asculţi tu pe mine? Hai să-ţi dau ţie domnia şi să-mi dai mie ciobănia ta.

– Ba nu – zice Mircea –
Fii tu cu domnia ta,
Eu cu ciobănia mea!
Decât în târg cu papuci,
Mai bine-n crâng cu opinci!

---

[1] Jacă – sac scurt, traistă (n.a.).
[2] Şart – cuviinţă, datină, rând, ordine (n.a.).

Negru-Vodă

He... he... multă vreme s-a bătut Negru-Vodă cu tătarii, cu gândul că doar-doar i-o scoate din pământu' ăsta al nostru. Da, geaba s-o trudit; că tătarii erau ca frunza şi ca iarba... Atunci ştiţi ce-a făcut el? S-a dus, de mare foc, şi s-a băgat herghelegiu la caii craiului de peste munţi.

– Ei, Radule! Ce simbrie îmi ceri? i-a zis craiul, când l-a văzut.

– Urma alege, măria ta. Acu', mă bag aşa.

Aşa. Şi Radu Negru a muncit în credinţă la craiul acela. Când s-a împlinit luna, l-a întrebat craiul:

– Mai stai?

– Mai stau.

– Îţi place la mine?

– Îmi place.

Acu', în herghelie, Negru Vodă avea în pază şi multe iepe şi le păzea şi pe ele, da şi pe mânjii lor. Aşa. A trecut toată toamna, iarna şi a sosit şi primăvara. Negru Vodă, tot herghelegiu; da, cu gândul, săracu', tot la fraţii lui din ţara noastră. Într-o noapte însă, ce se întâmplă? Toate iepele au făcut mânji şi... mare bucurie era pe herghelegiul craiului. Da a dat o ploaie şi mânjii, fiind pe câmp, au răcit. Pe unde să scoată atunci cămaşa curată herghelegiul? S-a sculat şi a încurat[1] mânjii pe câmp, ca să se înfierbânte. Acolo, însă, minune, neicuţule! Un mânz era flotocos, flotocos şi alb ca oaia. A început să se mire, să se crucească şi să-l ia la minajeală[2], ca să vază: ce chip de cal este ăla? I-a tot luat seama, şi tot stând el şi mirându-se, a văzut că au început mânjii să se joace; iar mânzul cel ca oaia, ştiţi ce-a făcut? Odată a scos häripile din păr şi a început să zboare pe sus. Minune, nu alta! Bucuria lui Negru Vodă. A strigat el: „Ăsta e norocul meu!" Şi l-a minajat aşa până la

---

[1] A încura – a zburda, a alerga.

[2] Menajeală – îngrijire foarte bună.

trei ani. Atunci l-a încercat să vază, d-a minune: cu el zboară? Aşa. Şi l-a dus departe, departe, pe câmp. Acolo, cum a încălicat, odată, neicuţule, a început calul să fâlfâie din aripi şi a zburat cu Negru Vodă până în slava cerului.

– Ţine-te bine, stăpâne, să nu te prăpădesc! a strigat calul, uitându-i-se ţintă-n ochi.

Apoi, după ce-a făcut câteva rotocoale prin înaltul cerului, calul a început să se lase încet-încet pe pământ şi să-şi strângă aripile. L-a adus în herghelie; apoi s-a înfăţişat înaintea craiului de peste munţi.

– Acu' te las, mărite crai. Mă duc în ţara mea.

– Bine, Radule, du-te. Da, ce simbrie îmi ceri?

– Ia! Să-mi dai, măria ta, un cal din herghelie, pe care l-oi alege eu.

– Numai atât?

– Ba să-mi mai dai şi haiducii pe care îi ai închişi în temniţele măriei tale. Îmi trebuie şi mie oameni cu vitenţă[1].

Craiul i-a dat lui Negru-Vodă calul cel zburător, fără să-l ştie că e năzdrăvan; şi i-a mai dat şi oamenii cei cu vitenţă, pe care-i ceruse. Ba, la toţi haiducii le-a dat cai şi Negru-Vodă i-a potcovit cu potcoavele d-a-ndăratele – potcoavele având colţii înainte. Apoi, Negru-Vodă a pornit călare, pe armăsarul cela năzdrăvan, iar ceilalţi haiduci pe caii lor şi au tot venit în ţară aici, fugărind pe tătari şi ciopârţindu-i pe unde-i nimereau. Pe urmă s-au mai odihnit şi ei oleacă, de atâta muncă şi alergătură – colo departe unde se scocioară[2] Dâmboviţa dintr-un munte. Dar când s-au strâns iarăşi tătarii, sumedenie, de nu-i mai răbda pământul, l-au aflat pe Negru-Vodă unde e şi l-au tot fugărit. Odată chiar erau gata-gata să-l răpuie, mai cu seamă că-l brodise la Tâmpa, colo, ştii, la Săritoarea lui Negru-Vodă. Atunci, minune, moşule! A avut noroc cu o coadă de vâlcea. Odată a sărit-o Vodă cu ai lui. I-a mai ajutat apoi şi un codru de pădure şi potcoavele întoarse ale cailor şi aşa...tătarii

---

[1] Vitenţă – curaj, îndrăzneală.

[2] A se scociori – a se scurge încet, prelingându-se.

iar le-au pierdut urma. Pe urmă, tătarii l-au tot căutat: în sus, în jos, la răsărit şi la apus... mult şi bine; până s-au deschebăluit[1] ei că sunt potcoavele cailor întoarse. Au spus, atunci, mai marelui lor tirişenia.

– Ei! Acu', fiindcă aţi aflat cum stau lucrurile, prindeţi-i! a poruncit căpetenia.

– Nu putem, stăpâne, oricât ne-am trudi noi. Că domnu' ăsta zboară şi pe sus.

– Nu cred.

– De nu crezi, ia uită-te în partea aia, spre apus.

Căpetenia tătarilor şi-aruncă ochii şi ce să vază? Tocmai atunci Negru-Vodă se înălţa în slava cerului cu calul cel năzdrăvan şi priveghea de deasupra toate mişcările; apoi se întoarse la ai săi şi grăi cu glas puternic:

– Pe ei, băieţi?

Şi i-a bătut straşnic pe toţi tătarii, pe toţi, pe rudă pe sământă.

Negru-Vodă şi Mircea

Piscul de acolo, îi zice „Piscu' lui Mircea", pentru că pe acolo a păzit caprele un băiat cu numele de Mircea. Venise din lume şi, rătăcit în Suseni, fusese luat de suflet de o mătuşă.

Cică l-a fost rugând mătuşa să se laie, adică să se spele. Băiatul însă nu vrea în ruptul capului să se dezbrace.

Se lăia doar pe cap.

Azi aşa, mâine aşa, mă-sa:

– Ce ai tu, maică, de nu te lai?

– N-am nimic, dar eu sunt curat.

Da' mătuşa nu s-a lăsat până nu l-a făcut într-o zi să se dezbrace. Atunci ce să vază mătuşa?

[1] A se deschebălui – a începe să se lămurească.

Mircea avea pe piept soarele, în spate luna şi în umeri doi luceferi.

Mătuşa s-a spăimântat şi a început să spuie la toată lumea, iar oamenii au venit să vază ce nu s-a pomenit. Pe urmă, s-a dat sfoară prin ţară şi răvaşe prin oraşe, până au auzit boierii de la domnie şi l-au chemat să vază şi ei minunea.

Şi s-a dus Mircea. Boierii, după ce l-au despuiat şi s-au mirat ce s-au mirat, au grăit:

– Ăsta să ne fie domn.

Şi s-a făcut domn sub numele de Mircea-Vodă.

Dar după plecarea lui, pe mătuşă n-au mai lăsat-o să umble cu caprele pe unde mergea Mircea. Ea s-a plâns la domnie, fără să ştie că e fiu-său.

– Ce, bătrânico, nu te mai lasă cu caprele?

– Nu, măria-ta! Nu mă mai lasă de când mi-a fugit băiatul.

Atunci Mircea şi-a şters lacrimile şi a grăit:

– Maică, mă mai cunoşti dumneata pe mine?

Mătuşa s-a uitat bine, apoi a început să plângă şi a căzut în genunchi!

– Te cunosc, măria-ta. A vrut Dumnezeu cu mine.

Mircea o scoală în sus şi-i zice:

– Du-te, maică, de umblă cu caprele într-o zi, şi cât oi ocoli, pământul acela al tău să fie.

Şi aşa i-a dat Domneasca. Chiar e ascuţită moşia asta în unele locuri, aşa cum au mers caprele. Uite, la Naie al Udrii se ascute.

Iar piscului şi azi i se zice de atunci „Piscul lui Mircea".

Ioan Corvin şi corbul

În jumătatea a doua a secolului al XIV-lea trăiau în judeţul Hunedoarei trei fraţi: Radu, Mogoş şi Voicu, care erau cneji români.

Dintre aceştia, Voicu a plecat la curtea regelui unguresc din Buda, unde a intrat în garda regească. La plecare lăsase pe soţia sa cu un copil mic în faşe, şi îi dete un inel, care să-l arate când va veni cu Ioan, căci aşa îl chema, la Buda.

După ce se făcuse băiatul mai mare, plecară la Buda, ca să-l caute pe Voicu. Cu mama şi cu Ioan era şi fratele ei.

Mergând pe drum şi, fiind cald, hotărâră să se odihnească sub umbra unui copac. Mama şi unchiul adormiră, iar băiatul rămase jucându-se cu inelul. Un corb, care era pe copac, se repezi la Ioan şi-i smulse inelul sclipicios din mână. Băiatul începu să ţipe, unchiul său se deşteptă, luă iute arcul şi o săgeată şi trase în corb. Corbul căzu străpuns la pământ, cu el împreună şi inelul.

Călătorii îşi continuară drumul şi ajunseră la Buda, unde aflară pe tatăl lor. Regelui îi plăcu de Ioan şi-l dete la şcoală, ca să înveţe carte. Când a fost mai mare, se făcu şi el soldat şi ajunse şi general.

În războaiele cu turcii, Ioan s-a arătat foarte viteaz, aşa că regele i-a dat, drept răsplată, mai multe moşii şi castelul Hunedoara.

La început îi ziceau şi lui, ca şi tatălui său, Ioan Românul; după castelul Hunedoara îi ziceau Ioan Hunedoreanu; fiindcă bătuse într-un rând pe turci lângă Sibiu, îi mai ziceau şi Iancu Sibiancu.

Regele i-a mai dat şi dreptul ca stema sau semnul familiei lui să fie un corb cu un inel în cioc; de aceea îi mai ziceau şi Ioan Corvinul, adică Corbeanul.

Mormântul lui Ioan Corvinul e în Alba Iulia.

Domnitori

Condeiele lui Vodă

Mircea cel mare şi vestit, domn al Ţării Româneşti, a plecat din Târgovişte, cu mare alai, la drum lung. Merge măria-sa hăt departe până la Ţara-Leahului, să facă legătură cu el asupra ungurului...

Trecut-a măria-sa Vodă Buzăul, prin valuri, turbure ca resmeriţele, lăsat-au în urmă Râmnicul şi răzbit-au spre Focşani, când iată, într-o sântă duminecă, măria-sa Vodă intră cu alaiul său prin mijlocul unui sat mare.

Ce să vadă măria-sa Mircea-Vodă?

La casa şoltuzului[1] erau adunaţi sătenii şi lucrau.

– Lucrează creştinii şi în zi de sărbătoare? zice Vodă cu părere de rău. Ian vezi tu, copil de casă, ce lucrează românii ăia?

Trimisul lui Vodă merge lângă ţărani şi-i întrebă:

– Oameni buni, dar ce lucraţi voi, când popa încă nici n-au închis dverele[2] altarului, ca să zică psaltul „Tatăl nostru", la leturghie?

– Ce să lucrăm, mărite boierule?... Ia ascuţim condeie pentru măria-sa Vodă...

Copilul de casă duse lui Vodă ştirea aceasta.

– Ascut condeie pentru mine? – zice Vodă – cum aşa?

– Da, măria-ta...

Vodă curios, merge lângă sătenii ce lucrau. Ce să vadă? Sătenii lucrau harnici, dar nu condeie făceau, ci săgeţi.

– Astea sunt condeie? Voi numiţi condeie ceea ce noi numim săgeţi! zise Vodă râzând.

– Păi, doamne, la duşmani nu se scrie cu altfel de condeie, dacă vrei să-ţi înţeleagă răvaşul!

[1] Şoltuzului – cârmuitorul unui oraş în evul mediu.

[2] Dveră – una din cele trei uşi ale tâmplei, catapetesmei, unei biserici (n.a.).

Vodă merse de se întâlni cu craiul Lehiei şi cu domnitorul Moldovei şi se legară acolo cu slove negre pe piele albă, că vor fi buni prieteni.

Dar Vodă adună la Târgovişte şi condeie domneşti ca cele ce-i ascuţeau satele...

Cine are carte,
Are, cică, parte...
Dar cine oaste are,
Duşmani cică n-are!...

Ţepeş peste munţi

...Şi dacă s-a văzut copleşit de numărul cel mare al turcilor, în care zadarnic secerase o noapte întreagă, cu gând că i-o răpune, a dat viteazul porunci să se ascundă în codri oastea ce bruma îi mai rămăsese. Apoi în fruntea ei şi pe poteci ascunse a mers măria sa în munţi, la cetatea ce-şi clădise pentru vremuri grele şi care-i purta numele: „Cetatea lui Ţepeş". Acolo s-a închis între ziduri şi, stând zile întregi, plângea cu multă jale, gândindu-se la vitejii căzuţi în luptă cu păgânii. Turcii însă s-au luat după el şi, cercetând, i-au aflat culcuşul sus în munţi, pe valea Argeşului. Şi atunci s-au pornit cu toţii, câtă frunză şi iarbă; iar când s-au apropiat de culcuşul lui Vodă, au tăbărât mai în vale. Apoi căpetenia lor şi-a ales câţiva turci pe sprinceană şi i-a pornit pe dealuri, mai în apropierea stâncii pe care era aşezată cetatea, să cerceteze: cam câţi voinici ar avea Vodă şi în care loc anume ar putea aşeza tunurile ca de acolo să poată bate păgânii cetatea mai cu folos? Căutau, vedeţi dumneavoastră, locul cu norocul, de unde să silească pe Ţepeş a ieşi din ascunzătoare, ca să poată fi răpus. S-au dus ei turcii, nu-i vorbă, şi cercetând au găsit tare bun dealul Pietrăria, mai în partea cealală, de unde e stânca pe care se

vede cetatea, bun pentru tunuri, fiind mai înalt decât stânca de care ne fu vorba, şi bun pentru că dealul Pietrăria putea folosi şi ca drum de căruţe. Dar între turcii trimişi ca iscoade era şi un nepot al celui urmărit, nepot pe care Vlad Vodă îl ştia de mic între turci. Şi „sângele apă nu se face", iar iubirea de neamul şi de ţara lui era mai tare decât iubirea ce-o fi avut-o de acei care-l crescură. Deci, ştiind că peste două zile turcii au să bată cu puteri mari cetatea în care erau nădejdile neamului său, ce şi-a zis nepotul?

„Cum să-l scap de urgia turcească? Oare n-ar fi bine să-i dau de veste chiar de-aici de pe Pietrărie?"

Şi tot socotindu-se el, a luat o săgeată şi a scris pe ea, cu ce s-o fi priceput, numai câteva vorbe: „Află, unchiule, că turcii sunt pe aproape. Peste două zile, or să bată cetatea cu tunurile şi or pune în primejdie şi viaţa măriei tale. Fugi!" A pus apoi săgeata în arc, şi, furişându-se de tovarăşi, colea pe înserate, a azvârlit-o cu putere în cetate. A avut grijă însă să pândească vremea când Vodă şedea la masă şi i se vedea faţa la lumina unui sfeşnic şi a mai avut grijă ca, ochind în lumina sfeşnicului, să îndrepteze săgeata chiar prin fereastră, înăuntru. Şi n-a greşit ţinta, căci săgeata a căzut chiar lângă picioarele lui Ţepeş. Când a intrat pe fereastră, s-a stins lumânarea.

„Ce să mai fie şi asta?"

Dar desumenindu-se[1], a aprins iar lumina, a dibuit pe jos unde auzise zgomotul, şi găsind săgeata a citit răvaşul nepotului.

– Trebuie să plecăm, băieţi! a grăit Vodă, sărind în sus ca ars. Şi fiindcă nu cunoştea bine cărările şi împrejurimile, mult s-a bucurat măria sa când a văzut că se găsesc în cetate şi câţiva români din satul vecin – astăzi satul Aref. Cu ei s-a sfătuit Ţepeş cum să plece, pe unde să plece, şi cum să facă să nu-i afle turcii urma?

– Eu – zice un român mai tânăr şi mai îndrăzneţ, după ce se înţeleseră pe unde să apuce – te sfătuiesc, măria ta, să potcoveşti toţi caii cu potcoavele întoarse şi apoi să fugiţi, că numai aşa ţi-or pierde urma!

---

[1] Desumenindu-se – Dezmeticindu-se.

– Bine ai grăit, voinice! Aşa o să fac, a glăsuit Vodă şi, după ce au făcut cum au fost povăţuiţi, au dat pinteni cailor şi au plecat pe muscele în sus, peste munţi, în Ardeal, cu gândul că doar-doar or găsi oaste şi mai multă ca să izgonească pe turci de aici. Drept mulţumire către românii cu care s-a sfătuit în aceste zile grele, a avut Vodă grijă ca, înainte de a pleca, să lase o carte de danie – carte scrisă pe piele de iepure; prin ea dăruia acelor viteji toţi munţii din împrejurimi. Mare parte din aceşti munţi sunt stăpâniţi şi azi de locuitorii Arefului. Acu', să nu uităm vorba. După două zile de la trimiterea săgeţii scrise, au venit turcii de au aşezat pe Pietrărie tunurile şi au început să bată cu putere în cetate. Dar abia după multă vreme şi după multă casnă au dărâmat-o, lăsând-o cum e azi. Şi mare le era bucuria că or pune mâna pe Vodă şi pe oastea lui. Când caută însă, ce să prindă? Înăuntru nici pui de domn, nici picior de om.

– Căutaţi, mă, prin apropiere, că trebuie să fi fugit.

Cotelesc[1] atunci în toate părţile cu de-amănuntul, că i-ar fi găsit şi în gaură de şarpe de s-ar fi ascuns. Care nu le fu însă mirarea când, cercetând urmele cailor, le-au văzut că merg toate în cetate, nu afară din ea! Potcoavele întoarse fuseseră ele bune la ceva.

– Mare minune! strigară turcii şi spuseră mai marelui lor tirişenia.

– Căutaţi, băieţi, tot prin cetate că... cine ştie unde-or fi ascunşi ghiaurii?

Şi atunci iar răscolesc ăia tot, tot, prin pietre şi pe sub pietre... scofelesc în sus şi în jos, răcnesc şi strigă numele aceluia, de care tresăreau şi în somn. Dar zadarnic:

Vodă nu răspunde,
Că n-are de unde!...

Dacă nu-l găsesc, vin de spun căpeteniei.

---

[1] Cotelesc – scotocesc.

– Bre, bre, bre! zice acela, hai, bre, să ne cărăbănim de pe aici, că, după câte-mi dau cu părerea, ghiaurii ăştia trebuie să fi intrat în pământ!

Vlad Ţepeş şi solii turceşti

Se spune că pe timpul domniei în Ţara Românească a lui Vlad-Vodă Ţepeş, sultanul Mahomet al II-lea a trimis nişte soli.

Aceştia, după ce au intrat în sala de primire a domnului român, şi se închinară după obiceiul lor, nu-şi scoaseră fesurile din cap. Atunci Ţepeş îi întrebă:

– De ce vă purtaţi voi aşa? Aţi venit înainta mea şi-mi faceţi mare necinste.

Iară solii turceşti răspunseră într-un glas:

– Aşa este obiceiul la stăpânitorii ţării noastre.

Ţepeş-Vodă le spuse atunci:

– Vreau şi eu să întăresc obiceiul vostru, ca să-l ţineţi şi mai tare.

Porunci atunci la slujitorii săi să-i aducă cuie îndată, ca să întărească cu ele fesurile solilor în cap.

După ce făcu lucrul acesta, dete drumul solilor zicându-le:

– Mergeţi de spuneţi stăpânului vostru că el este obişnuit să sufere asemenea necinste din partea voastră, noi însă nu suntem învăţaţi. Altă dată să nu mai trimită la noi, ori în alte ţări şi la alţi stăpânitori, soli cu obiceiurile sale, că noi nu vroim să i le primim.

Vlad Ţepeş şi cerşetorii

Povestea spune că pe vremea lui Vlad-Vodă Ţepeş se înmulţiseră leneşii, nevoie mare. Ca să trăiască, trebuia să mănânce; căci nemilostiva burtă cerea. Şi ca să mănânce, umblau în prosteală. Cerşeau, şi cu cerşitul trăiau fără să muncească. Dacă vrun zgâmboiaş[1] de om, căruia îi place să zghimboişească şi să se amestece în toate alea ca pătrunjelul, dacă vrun om, cum zisei, întreba pe câte unul din aceşti cerşetori de ce nu lucrează şi ei ceva, unii răspundeau:

– Dară nu umblu toată ziua? Însă dacă nu găsesc de lucru, ce sunt eu de vină?

Unora ca acestora zghimboiaşul le da în nas cu zicătoarea: „Mă duc să mă bag la stăpân, dar-ar Dumnezeu să nu găsesc". Alţii iarăşi găseau nod în papură că: „Cojocarul îşi scoate ochii toată ziua şi noaptea, şi când colo nu se alege cu nimic; croitorul munceşte toată viaţa şi agoniseala lui este cât o umbră de ac; pantofarul se cocoşează şi se gheboşeşte până îmbătrâneşte şi când moare, tot cu talerul îl îngroapă"... Şi astfel potriveau ei câte vrun cusur pentru toate meseriile.

Ajungând la urechile lui Vodă şi văzând şi însuşi cu ochii mulţimea de calici, mai toţi oameni buni de muncă, se luă de gânduri. „Numai prin sudoarea feţei sale, spune la carte că-şi va agonisi omul cele spre hrana sa", îşi spuse Vlad-Vodă. „Aceşti oameni trăiesc din sudoarea altora. Prin urmare, sunt nefolositori omenirii. Acesta e un fel de tâlhărie. Tâlharul de codru, ce e drept, îţi cere punga. De eşti mai iute de mână şi mai voinic, scapi de el. Aceştia însă iau avutul cu încetinelul şi cu milogire, dară îţi iau mereu. Aşadar sunt mai răi decât furii. Să se stârpească ăst soi de oameni din ţara mea".

Şi, după ce se mai gândi, porunci să se dea sfoară în ţară, ca, la o zi anumită, să se adune toţi cerşetorii laolaltă, că

[1] Zgâmboiaş – de la a zgâmboi; a holba ochii, a se zgâi (n.a.).

are să le împartă Vodă câte un rând de haine şi să le dea o masă înfricoşată.

La ziua hotărâtă, gemea Târgoviştea de mulţimea calicilor ce veniseră. Slujitorii domneşti le împărţi câte un rând de haine noi, apoi îi duse în nişte case mari, unde erau pregătite mesele. Se minunară cerşetorii de dărnicia lui Vodă şi vorbeau între sine:

– Adevărat milă domnească!

– Tot din spinarea poporenilor este şi astă pomană! Nu care cumva că dă Vodă ceva din punga lui?

– S-a schimbat Vodă, mă; nu mai este cum îl ştiţi voi.

– Lupul părul îşi schimbă, dară năravul ba.

Se puseră la masă. Aci ce să vezi dumneata? Bucate ca la masa domnească. Vinuri tot d-alea bunele, ce te culcă la pământ.

Traseră calicii un pui de chef, de se duse pomina. Mâncară şi băură cu lăcomie. Cei mai mulţi se îmbătară, de dedeau pe brânci. Tocmai când li se amestecară limbile, cum se zice, şi nu se înţelegeau între dânşii, o dată se pomeniră cu foc de patru părţi. Vodă poruncise slujitorilor să puie foc casei. Dădură năvală la porţi ca să iasă, însă porţile erau zăvorite. Focul înainta, vulvoarea se ridica în sus ca nişte zmei înflăcăraţi. Ţipete, chiote, vaiete ieşeau din gurile tuturor cerşetorilor închişi acolo. Dară unde vrea să ştie văpaia ceva de plângerile oamenilor? Se aruncau unii asupra altora. Se îmbrăţişau. Cereau speriaţi ajutor. Dară nu era ureche omenească care să-i asculte. Începură a se zvârcoli în chinurile vulvotaiei ce-i învăpăia. Fumul înăbuşi pe unii, jăratecul făcu scrum pe alţii, flăcările pârjoli pe cei mai mulţi. Când se potoli focul, nu mai era suflet de om viu.

Şi credeţi că s-a stârpit neamul calicesc? Fugiţi d-acolo; nu mai credeţi toate fleacurile! Căutaţi în giuru-vă şi vă încredinţaţi. Astăzi chiar nu este vremea mai bravă decât atunci. Cerşetorii se vor sfârşi o dată cu lumea.

Dreptatea lui Ţepeş

Pe timpul domniei lui Vlad Ţepeş, un neguţător, care se afla în călătorie pe la noi, puse să se strige pe la răspântii că a pierdut o pungă cu o mie de lei. El făgădui o sută de lei aceluia care o va găsi şi i-o va da.

Nu trecu mult şi un creştin, om cu frica lui Dumnezeu, cum se aflau mulţi români pe vremea lui Ţepeş, se arătă păgubaşului şi-i zise:

– Jupâne neguţător, mergând pe cale, la cotitura drumului de la răscrucile din dosul pescăriilor, am găsit punga aceasta. Eu socotesc că e a dumitale, deoarece am auzit strigând că ai pierdut o pungă cu bani.

– Într-adevăr a mea este şi-ţi foarte mulţumesc că mi-ai adus-o.

Neguţătorul, începând să numere banii, se frământa cu mintea cum ar face să nu dea suta de lei cea făgăduită.

După ce numără toţi banii, îi puse la loc în pungă, apoi zise celui ce i-o adusese:

– Am numărat, dragul meu, şi am văzut că dumneata ţi-ai oprit făgăduiala. În loc de o mie de lei, am găsit nouă sute. Şi bine ai făcut, căci era dreptul dumitale.

– Jupâne neguţător – răspunse creştinul – rău şi fără cale zici dumneata că-ţi lipseşte din pungă o sută de lei. Eu nici n-am dezlegat-o să mă uit câţi bani sunt într-însa. Cum am găsit-o, aşa ţi-am adus-o.

– Îţi spusei – zise neguţătorul cu glas scurt – că am pierdut punga cu o mie de lei şi mi-ai adus-o numai cu nouă sute. Asta e!

Omul nu mai zise nimic, ci ieşi şi se duse drept la Vodă, spre a se tângui.

– Măria-ta, zise el, nu mi-a dat suta de lei cea făgăduită şi nu mi-e ciudă atât pentru suta de lei, cât mi-e ciudă că mă bănuieşte a nu fi fost om de omenie. Eu am fost curat ca argintul şi nici prin gând nu mi-a trecut să mă ating de lucrul altuia.

Vodă pricepu tertipurile neguţătorului şi porunci să i-l aducă. Ascultând şi pe unul, şi pe altul şi punând vorbele ambilor în cumpăna dreptăţii, văzu în care parte bate.

Apoi, uitându-se ţintă în ochii neguţătorului, zise:

– Dacă tu, jupâne neguţător, ai pierdut o pungă cu o mie de lei, iar acesta a găsit una cu nouă sute, este dovedit că această pungă nu este a ta. Tu, creştine, ia punga cu banii ce i-ai găsit şi s-o dai acelui care se va arăta că a pierdut o pungă cu nouă sute de lei; iar tu, jupâne neguţător, aşteaptă până se va găsi punga cu cei o mie de lei, ce zici că ai pierdut-o.

Aşa se şi făcu, căci nu era chip să se facă într-altfel. Vlad-Vodă Ţepeş judecase.

Neguţătorul o păţi cât de bună şi se căi în toată viaţa de fapta neomenoasă ce săvârşise.

Muierea leneşă

Era Vlad-Vodă Ţepeş un om cu doxă[1] la cap şi-i plăcea rânduiala, nevoie mare. Unde să fi văzut el vrun ostaş dezmăţat, cu ţoalele puse pe dânsul cu furca? Tii! că erau stinghere! Lui îi plăcea să vază pe oameni curaţi şi dichisiţi, ştii, spilcă[2]. Nu se opreau pe lângă dânsul oameni de cei care se tot încurcă de toate alea şi-s mototoli la lucru. Mai cu seamă când vedea câte vreo dezmăţătură ori destrăbălătură, se făcea foc şi pară.

Într-una din zile întâlni un ţăran care avea o cămaşă scurtă. I se vedeau iţarii lipiţi de picioare şi i se cunoştea cât de colo tiparul coapselor şi ale ţurloaielor.

Se oţări măria-sa, ca de un lucru mare, când îl văzu aşa, şi porunci numaidecât să-l cheme.

---

[1] Doxă – Minte.

[2] Spilcă – adică „la patru ace", perfecţi.

– Însurat eşti tu, măi creştine? îl întrebă Vodă.

– Însurat, măria-ta.

– Nevastă-ta trebuie să fie d-alea de care tânjăşte pământul sub dânsa. Cum de nu mi-ţi face ea cămaşă care să-ţi acopere pulpele? Nu este vrednică să trăiască în ţara mea. Să se dea pierzării.

– Mila măriei-tale; dară eu sunt mulţumit de dânsa; am găsit-o acasă şi este cinstită.

– Vei fi mai mulţumit cu alta; te văd om de omenie şi harnic.

Doi slujitori trimişi de Vodă aduse pe biata femeie cu nepusă masă. Vodă porunci de-o trase în ţeapă. Apoi aducând o altă femeie, o dete în căsătorie omului rămas văduv, după ce îi arătă ce păţise femeia d-întâi şi-i spuse şi pentru care pricină căzuse peste dânsa urgia domnească cea neîmpăcată.

Spun că această femeie lucra de n-avea vreme nici să mănânce. Îşi punea pâinea pe un umăr şi sarea pe altul şi aşa lucra. Se silea, biet, să-şi facă bărbatul mai mulţumit decât cu nevasta cea dintâi, ca să nu cază şi ea în urgia lui Vodă.

O fi izbutit?

Bine că nu domneşte şi în zilele noastre vrun Ţepeş, că multă cheltuială de ţepe ar avea să facă, ţepe de acelea care să scape pământul de multe trântoriţe.

Vistierul Şerban

Mircea-Vodă Basarab, ca să cunoască bine toate nevoile supuşilor săi, pleca adesea travestit prin ţară, însoţit numai de câte un slujitor credincios şi intra în vorbă cu oricine.

Pe când străbătea o livadă frumoasă, udată de un râuleţ minunat, zări, sub umbra unui nuc, un păstoraş cântând duios din caval, înconjurat de oiţele sale.

Păstoraşul se numea Şerban.

Vodă, intrând în vorbă cu el, îl găsi atât de curat la suflet şi de isteţ la minte, încât zise tovarăşului său:

– Eu cred că băieţandrul acesta ar deveni folositor ţării, dacă i s-ar da o învăţătură potrivită cu agerimea minţii lui.

Vodă luă pe păstoraş cu sine şi-l dete la învăţătură. După ce ajunse în vârstă, Mircea îl puse în cunoştinţă despre treburile ţării şi mai târziu îi încredinţă vistieria ţării, precum şi toate obiectele de preţ ale curţii domneşti.

În tot timpul domniei lui Mircea, Şerban s-a bucurat de iubirea şi încrederea domnului. Cu toate acestea, el nu putea să uite viaţa liniştită din timpul păstoriei sale; de aceea, el îşi păstra într-o cameră secretă ghioaga, cavalul şi îmbrăcămintea de păstor.

La 37 de ani după moartea lui Mircea, nepotul său Vlad Ţepeş, îi ocupă tronul. Boierii, care pizmuiau pe Şerban, crezură că e timpul potrivit spre a se scăpa de dânsul. Ei îl pârâră lui Ţepeş că ar fi furat, de când e vistier, mulţi bani şi scule preţioase.

Ţepeş, cunoscând bine firea lui Şerban, voi însă să se încredinţeze dacă este sau nu vinovat. Astfel, de faţă cu toţi boierii, îi porunci să-i aducă sabia pe care o purtase moşul-său Mircea. Şerban o aduse îndată, dar lipsită de pietrele scumpe, cu care fusese împodobită. Bănuiala lui Ţepeş crescu, dar Şerban îi dovedi că pietrele au fost scoase şi întrebuinţate într-altă parte de fostul domn, înainte de a intra el în slujba de la vistierie.

Pârâtorii, văzând că nu şi-au atins scopul, se ruşinară, dar se înfuriară şi mai mult şi se hotărâră a-l pierde pe Şerban cu orice preţ.

Ei sfătuiră pe Vodă a-l îndatora să dea socoteală, în termen de şase zile, de toată averea ce i s-a încredinţat. Îndată ce termenul se împlini, Vodă merse din cameră în cameră însoţit de boieri; cercetând după listă, văzu că toate lucrurile sunt în bună regulă.

Boierii însă nu se descurajară; ei arătară lui Vodă, în fundul unei galerii, o uşă de fier închisă cu trei zăvoare.

– Aceasta e camera – ziseră ei – în care am văzut pe Şerban că stă câte 2–3 ceasuri pe fiecare zi. Aci trebuie să fi ascuns tot ce el a furat.

Vodă dete ordin lui Şerban să deschidă numaidecât şi acea uşă. La început el nu voi, căci acolo fiind numai lucrurile din timpul păstoriei sale, se temea să nu fie luat în râs de boieri; dar Vodă îl sili să îndeplinească porunca ce-i dăduse. Şerban luă cheile şi deschise. Atât Vodă, cât şi boierii, rămaseră uimiţi, negăsind în cameră decât ghioaga, cavalul şi îmbrăcămintea de păstor, pe care Şerban le păstra cu sfinţenie.

Vodă, înfuriat pe boieri, pentru că-l minţiseră, îi osândi să fie traşi în ţeapă, iar pe Şerban îl ridică la cel mai mare rang de boierie.

Şerban îi mulţumi pentru această mare cinste, însă, amărât de intrigile boierilor, rugă pe Vodă să-i dea voie a se întoarce la viaţa sa de păstor.

După multe stăruinţe, Vodă nu se mai împotrivi. La plecare îl îmbrăţişă călduros şi îi zise:

– Ferice de tine, Şerbane! De-acum înainte ai să fii liniştit! Şi mie mi-ar plăcea viaţa de păstor, dacă n-aş fi îndatorat cu cârmuirea ţării.

Şerban, îndată ce ajunse (acasă) la căminul părintesc, îşi împărţi toată averea cu neamurile sale şi, cât trăi, fu iubit şi respectat de consătenii săi.

Ştefan cel Mare şi leul

Înainte de asta cu câteva sute de ani, se zice să pe aceste locuri unde azi sunt sate şi oraşe, erau numai tot păduri de nu le dădeai de capăt, să fi umblat prin ele o viaţă întreagă. Nu erau nici drumuri, nici cărări prin ele. Căci nime nu-ş' lua inima în dinţi ca să-şi puie viaţa în primejdie, drumărind prin aceste locuri pustii şi sălbatice, unde în alta nimic nu trăia decât urşi, lupi, lei şi alte sălbătăcii.

Odată însă, neşte copii zburdalnici, a bunăoară cum sunt şi azi unii dintre ai noştri, să luară la drum, ca să culeagă zmeură din zmeuriştea ce nu era tare departe de sat. Ajungând la zmeurişte, o găsiră toată călcată în picioare de o droaie de urşi şi de zmeură nici poveste! Copiii să supărară rău, căci nu găsiră nici baremi atâta cu cât să-şi astâmpere setea.

– Haideţi după mine – zise unul ce să părea a fi mai isteţ între ei – că eu ştiu o zmeurişte cu mult mai mare, ce nu-i departe de aici.

Copiii, însufleţiţi de spusele prietenului lor, o luară tot într-un suflet pe râpă în jos, până ajunseră într-o poiană întinsă. Se duseră, se duseră, până îi apucă noaptea, dar ca să deie de zmeură nici vorbă.

– Staţi numai aici, că îndată o să vă aduc o căpăţână de zmeură! le zice vătavul lor.

Copiii stătură locului şi, şezând pe iarbă verde şi răcoroasă, trudiţi de drumărit şi de foame, adormiră până la unul. Vătavul lor, mergând în marginea unui tufiş, a dat de o zmeurişte încărcată cum îi strugurul, dar nu apucă a-şi lua nici trei boabe, căci spre spaima lui, vede în mijlocul zmeuriştei un urs cât un bou şi flămând ca un lup, care, cum îmbrăţişa tufa întreagă, culegea toată zmeura ce-i venea în cale.

Copilul, speriat, nici nu clinti, făr' frumuşel se puse pup[1] sub o tufă, gândind că ursul nu o să-l bage în samă. Ursului însă îi mirosi a carne de om şi-şi luă tălpăşiţa pe unde venise, fiindu-i frică să nu dea faţă de vreun puşcaş.

Numai atâta i-a trebuit copilului şi haid umplându-şi căpăţâna colopului[2] cu zmeură, s-a întors tot într-un suflet până la soţii lui, care dormeau duşi.

Dimineaţa, trezindu-se cu toţii, au dat năvală peste căpăţâna cea cu zmeură. Copilul le spuse cele păţite.

– Haideţi să mai culegem – îi ziseră ceilalţi –, căci numai cu atâta abia ne-am stâmpărat setea, dar apoi foamea cu ce o potolim?

---

[1] Pup – ciuci, ghem.

[2] Colopului – clop, pălărie.

S-au dus cu toţii, dar când colo, acuma nu mai găsesc ursul, ci găsesc un leu la marginea zmeuriştei, ce mirosea locul unde copilul şezuse ieri pupuneţ.

– Iată altă bidiganie[1]! ziseră copiii, necunoscând primejdia ce-i putea aştepta.

– Nu vă fie frică de nimic; haideţi numai cu mine, că unde e Dumnezeu, acolo nu e nici o primejdie.

Leul, văzând îndrăzneala copilului, o luă la fugă.

Soţii lui îl agrăiră cu toţii zicând:

– Tu, Ştefane, ai să te faci un om mare, că de tine nici fiarăle pădurii nu îndrăznesc a se apropia.

Locul unde a fost zmeuriştea, să cheamă şi azi „Zmeuriştea lui Ştefan". Iar că din Ştefan s-a făcut un împărat mare şi vestit o ştim cu toţii.

Ştefan cel Mare şi îngerii

Când Ştefan-Vodă era copil de vreo cinci ani, s-a dus după fragi cu alţi copii de vârsta lui. Seara, când ceilalţi copii s-au întors către casă, luară de seamă că Ştefănuc, după cum îl dezmerdau ei, nu era între ei. Necăjiţi de această întâmplare, nici nu se duseră pe la părinţii lor, făr' fiecare se culcă pe unde l-a ajuns somnul.

Ştefan însă, după ce a rămas singur singurel în mijlocul codrului, o luă la fugă, din întâmplare, tot mai înspre mijlocul pădurii, crezând că o să deie de margine.

Într-o vreme, vede la rădăcina unui lemn gros o lumină ce ardea fără a se mişca, deşi vântul şi ploaia o băteau cu toată puterea. Ştefan, cât ce o luă în mână, spre mirarea lui, se văzu în

[1] Bidiganie – bâzdâganie, namilă, dihanie.

mijlocul unei căsuţe de lemn de brad, în care altceva nu era decât două măsuţe încărcate cu lumini de ceară, apoi o iconiţă mică, pe de jumătate ştearsă, răzămată de o carte groasă şi putredă de veche.

Intrând înlăuntru, căldura îl înmuie aşa, încât de voia lui, adormi cu lumina în mână. Când era însă cam pe la miezul nopţii, se trezi din somn, simţind că i-a smuls cineva lumina din mână. Îşi deschide încetişor ochişorii şi, spre spaima lui, vede la cele două mese doi moşnegi, mai bătrâni decât oamenii din lume, care de bătrâni ce erau, nici pleoapele nu şi le mai puteau ridica. Aceşti bătrâni să rugau stând în genunchi înaintea iconiţei.

– Bine că ne-o adus Dumnezeu pe acest copilaş! zise unul dintre bătrâni.

– Da' un mai mare bine nu am avut niciodată. Chiar era să murim de foame şi de sete, neavând cine să ne aducă cele trebuincioase. El ni le va aduce, aşa că fericiţi ne vom putea ruga şi de aci înainte, netrebuind ca să ne îngrijim şi de ale gurii.

– Aşa e, dar cum o să-l cheme, ce nume o să-i dăm? întrebă un moşneag.

– Are el nume şi încă un nume frumos, care, cu vremea, are să fie nume sfânt pentru neamul lui.

– Şi cum aşa?

– Bine, e copil bun, cu frica şi credinţa lui Dumnezeu, se va purta bine, căci numai aşa o să i se sfetească norocul, care de mult plânge de dorul lui.

– Dacă e aşa cum zici, apoi fie! Şi sculând copilul, îl mânară ca să le aducă nişte rădăcini de buruieni, din care apoi moşnegii îşi făceau de mâncare şi, ca drept plată, din când în când îi mai da şi lui câte o lingură de zamă rămasă pe fundul ceaunaşului (căldăruşii).

*

Trecură vreo câţiva ani de când Ştefan era în slujba celor doi moşneagi şi din acesta, din mic şi slăbuţ ce era, se făcu un băieţandru înalt şi spătos, mândru şi frumos de să te tot uiţi la el.

Odată, mergând după rădăcini prin codru, vede o pasăre cum nu i se mai întâmplase să vadă niciodată, căci de unde să fi văzut pasăre cu clonţul de diamant, cu ochii ca stelele, cu trupul ca de aramă, cu penele de aur şi cu picioarele de argint.

– Bine că te-am întâlnit, Făt-Frumos, că e multă vreme de când te tot caut.

Ştefan sta ca înlemnit, cuprins de spaimă, la auzul acestor cuvinte omeneşti.

– Nu-ţi fie frică de nimic, că nu e nimeni pe aici care să ne vadă şi să ne audă, numai noi suntem singuri-singurei, dimpreună cu Dumnezeu, care e în tot locul de faţă. Mergi şi du moşnegilor tăi rădăcinile şi spune-le că îngerul ţării tale te cheamă de ajutor.

– Dar cine eşti tu, pasăre măiastră, că de eşti arma Satanei, să te alung din aceşti codri, unde Satana încă nu a avut putere ca să intre; iar de eşti vreo stafie necurată, să mă ascund de faţa ta.

– Nu sunt nici stafie, nici arma Satanei, ci sunt norocul tău şi al ţării tale învrăjbite. Mergi, ia-ţi rămas bun de la cei doi moşnegi creştini şi în rugăciunile lor să nu-şi uite de tine şi de dragă ţărişoara ta.

Ştefan făcu după cum l-a învăţat pasărea.

Moşnegii, auzindu-i vorbele, îi dară binecuvântarea zicând:

– Mic ai fost când aici ai venit, mare te duci, dar mai mare să te întorci. Mare în fapte şi în virtuţi, căci atunci şi Dumnezeul părinţilor şi al moşilor noştri îţi va binecuvânta paşii tăi. Mergi, darul lui Dumnezeu să te lumineze în toate căile tale. Nu uita însă niciodată că „nimic fără Dumnezeu şi că, unde primejdia e mare, acolo e şi Dumnezeu mai aproape".

Când cei doi bătrâni sfârşiră cu binecuvântarea, casa se lumina şi ei se făcură nevăzuţi, căci nu erau altcineva decât doi îngeri anume trimeşi de Dumnezeu, ca să-l îndrepte pe căile cele sfinte.

Întorcându-se Ştefan, faţa îi sclipea ca lumina soarelui, iar pasărea cea de mai înainte nu o mai găsi, ci în locul ei găsi o fată înaltă, tocmai cât el şi frumoasă, cum nu mai văzuse niciodată...

Lui Ştefan îi pică dragă. Fata însă zise:

– Ştefane, de vreai ca să-mi fii drag şi să-ţi fiu nevastă, trebuie să baţi toţi duşmanii ţării tale. Sprijinul e la Dumnezeu, iar eu îţi sunt norocul, care totdeauna te va duce pe căile cele bune. Roagă-te lui Dumnezeu ca să-ţi binecuvinte paşii tăi şi pune jurământ sfânt înaintea lui că îi vei ţine toate poruncile lui.

– Aşa să fie – zise Ştefan – şi, căzând în genunchi, se ruga atotputernicului Dumnezeu, ca să-i dea tot sprijinul lui cel dumnezeiesc, jurându-se că îi va ţine poruncile. Atunci auzi un glas din cer, numai de el auzit şi înţeles, prin care Dumnezeu îi binecuvânta toţi paşii.

Ştefan, ridicându-se în picioare, întinse mâna fetei celei frumoase şi-i zise:

– Îţi mulţumesc că m-ai scos din desişul codrului. Că mi-ai dat aceste învăţături şi te rog ca să nu mă uiţi. Uite, ţara îmi plânge de necaz, merg, şi cu ajutorul lui Dumnezeu şi al tău să o scap din gura celor ce vreau să o înghită.

Fata, sărutându-l pe frunte, se făcu nevăzută şi, aşa nevăzută, l-a însoţit în toate locurile, până ce Ştefan a fost chemat în ceea lume.

Lumea crede că el n-a murit, doar s-a înălţat la cer cu trup cu tot, ca să-şi dea samă de faptele lui bune şi creştineşti.

Ştefan cel Mare şi stânca cea fermecată

Când era Ştefan cel Mare copilandru, aşa cam de vreo 17–18 ani, într-o bună dimineaţă s-a dus cu vreo câţiva prieteni de ai lui în mijlocul codrului, că să-şi caute o toporişte de buzdugan. Drumărind multă lume împărăţie, prin codrul înfrunzit şi poienile înflorite, ajunse la o stâncă înaltă ce sclipea ca soarele. În vârful stâncii era un lemn de tisă înalt şi frumos, de-ţi era milă ca să-ţi împlânţi securea în el. Despre lemnul acesta să credea că cel ce

va fi în stare să-l taie şi să şi-l facă toporişte la buzdugan va birui lumea întreagă.

Ştefan auzise de credinţa asta şi de aceea s-a dus şi el să-şi încerce norocul. Sosind la stânca cea luminoasă, luatu-ş-a straiţa din grumazi şi, golind merindea din ea, flămând cum era, a mâncat tot ce ş-a dus cu el, apoi înghiţi o duşcă de apă din pârăiaşul ce curgea din vârful stâncii printre mii şi mii de bolovani. Mai mare i-a fost însă mirarea, după ce băuse apa, căci stânca i se păru cu mult mai mică şi lemnul cel de tisă cu mult mai mare şi mai puternic. Lăsându-şi prietenii la umbra stâncii, fără a mai da cuiva de ştire, printr-un desiş de jnepeni se sui pe stâncă, dar părea că era făcut cu farmec, întrucât cu cât mergea mai în sus, cu atât îl ardea o fierbinţeală de care nu a mai pomenit.

Când era la mijlocul stâncii, mai bău o duşcă de apă, de o simţi prin întreg trupul. După ce bău, se simţi cu mult mai întărit şi mai sănătos, iar stânca se făcu albă ca omătul şi lunecoasă ca gheaţa; ea s-a fost prefăcut în stan de gheaţă, iar tisa din vârful ei era împodobită tot cu flori albe, ca fulgii de omăt şi sclipicioase ca diamantele, iar între crengi văzu o fată frumoasă cu părul de aur şi cu cinci puişori argintii în poală.

Ştefan, văzând acel odor de fată, încordatu-ş-a puterile, şi cât căzând, cât ridicându-se, cu chin, cu vai ajunse încet până la vârful stâncii. Acolo găsi un izvor cu apă ca cristalul, dulce ca mierea şi fermecătoare ca buzele unei copile tinere. Ştefan, ostenit cum era, înghiţi o gură de apă, de-i mai pocniră urechile, iar cu cât bău, cu atâta ar fi mai beut, căci apa era fermecată de fata cea dintre crengile tisei. Săturându-se de apă, auzi un glas dulce ca şi de înger, care îl chema ca să mai suie încă vreo cinci paşi. Ştefan îi răspunse, că nu mai poate, căci apa i-a luat toate puterile.

– Scaldă-te în ea! îi zise fata.

Ştefan, aşa îmbrăcat cum era, se aruncă în mijlocul izvorului, care apoi să schimbă în o băltoacă fără de margini şi, tăvălindu-se prin ea, simţi că îşi pierde lumina ochilor şi, în locul tisei, vede o loitră (scară) înaltă ce ajunge până la nori, iar în vârful ei vede o fată cu mult mai frumoasă ca cea de mai înainte, care îi făcea cu

mâna ca să se suie după ea. Ştefan prinzându-se de fuşteii[1] loitrei, se sui aşa de sus, de văzu pământul numai cât un burete. Acolo să întâlni cu Dumnezeu, care, luându-l de mână, arătatu-i-a toate bunătăţile lumii, zicându-i că, de va ţinea şi va păzi poruncile lui, îl va pune mai mare peste bunătăţi. Lui Ştefan însă, ca la toţi oamenii pământeni, nu-i erau destul bogăţiile lumii acesteia; el ar fi dorit ca să-i deie şi fata cea cu părul de aur. Dumnezeu, de pe faţă îi văzu dorinţa lui, şi, cunoscându-i gândurile, îi zise:

– Alege-ţi ori bunătăţile lumii întregi, ori numai pe aceea ce o doreşti şi o grădină frumoasă.

Ştefan îngenunchind la picioarele lui Dumnezeu, îi zise:

– Doamne, dă-mi numai o grădină cât de mică, dar nu uita să-mi dai şi odorul cel de fată.

– Bine – îi zise Dumnezeu – şi cu aceea le dete drumul pe unde s-au suit.

Ajungând iară în vârful stâncii, rupse o creangă de tisă şi, punând-o de toporişte la buzdugan, s-a scoborât jos la ţară, unde aflându-şi prietenii învrăjbiţi, alungatu-i-a pe care încătrău, iar el şi cu fata cea cu părul de aur au trăit până ce au păzit căile cele drepte şi sfinte ale lui Dumnezeu.

Ştefan însă scăpându-se, ca toţi oamenii pământeni, ca să păcătuiască odată, ocărându-şi supărat pe frumoasa lui, datu-i-a Dumnezeu o boală şi, trimiţându-i şi moartea, dusu-l-a acolo de unde numai cei buni se vor mai întoarce. Drăguţa lui cea cu părul de aur şi azi îl jeleşte, aşteptându-i învierea.

Bătălia de la Războieni – Valea Albă

Cică Ştefan cel Mare şi Sfânt fusese învins de turci la un loc ce-i zice Valea Albă.

---

[1] Fuştel – băţul vertical al loitrei, vergea (n.a.).

Nemaiajungându-l capul ce să facă, ca să scape ţara de aceşti păgâni, se duce la un sihastru[1] să-i ceară sfat.

– Unde-s turcii? îl întrebă sihastrul.

– Într-o vale înconjurată de dealuri.

– Atunci strânge degrabă o mie de oi, una de miei, alta de vaci şi încă una de viţei. Apoi aşază fiecare cârd pe câte un deal, dar aşa fel ca oile să fie faţă-n faţă cu mieii şi vacile cu vieţei. Mai pune la fiecare cârd câte un pâlc de oaste. Suie-te pe urmă pe cel mai înalt dintre dealuri şi începe a trâmbiţa şi a da drumul la tunuri şi apoi... îi face cum te-a învăţa Dumnezeu.

Ştefan făcu întocmai cum îl învăţă sihastrul. Dar când începură trâmbiţele să sune şi tunurile să bubuie, unde n-au început vitele a rage, a zbiera şi a alerga mieii înspre oi şi viţeii înspre vaci, de credeai că-i sfârşitul lumii, nu altceva.

Turcii, văzând una ca asta, se buimăcesc de tot; nu ştiau încotro să deie şi ce să facă. Dar când văzură pâlcurile de oaste că se apropie, îi cuprinse o spaimă straşnică şi, de frica celor ce se petreceau, gândeau că tot ce aud şi văd îi oaste de-a lui Ştefan.

Turcii încep a alerga în toate părţile. O învălmăşeală mare se iscă; iar Ştefan se repede ca un trăsnet, cu cele patru pâlcuri ale oastei, cuprinde pe turci din toate părţile şi începu a-i bate vitejeşte.

Păgânii, răzbiţi, o iau la fugă; Ştefan îi urmăreşte şi-i seceră mereu, mereu, până ce-i trece peste Dunăre.

Şi aşa, şi de data asta, tot Ştefan ieşi învingător.

Bran Voinicul

Mult năcaz făcut-au turcii lui Ştefan-Vodă, dar ca-ntr-un rând, când se năpustiseră-n ţară fără veste, prădând tot ce le ieşea în cale, nu-i pricinuiseră niciodată. Dar Vodă nu-şi prăpădi nădejdea-n

[1] Sihastru – pustnic, călugăr ce locuieşte singur.

Dumnezeu, ci merse-n calea duşmanului, vestind să pornească bătrânii, femeile şi copiii la munte, iar voinicii să se strângă în preajma lui, că-i Moldova la grea cumpănă.

Şi umblând Vodă prin cei codri, cum erau pe-atunci, ajunse cam la răsărit de Târgul lui Nicoară (despre care se zice că ar fi Nicoreştii de astăzi, cei cu podgorii), unde i se spune că o ceată de duşmani îi aţin calea pe culmea dealului.

Vestea aceasta i-o aduse feciorul unui pădurar, anume Bran, poreclit Voinicul, pe vremurile şi meleagurile acelea.

Şi a grăit către Vodă:

– Măria-ta, te ştiu că eşti viteaz, dar drumurile şi gândurile te-au mai slăbit ne pare, şi bine-ar fi să te duci la bordeiul tatii ca să te hodineşti, să-ţi întăreşti firea, iar eu cu voinicii de primprejurul locului acestuia, să-ţi fim de pază.

Şi domnul s-a înduplecat, a mers la bordeiul pădurarului de s-a hodinit, iar mai înspre seară, a ascultat pe Bran-Voinicul, şi ceata celor flăcăi, cum înşelând pe turci, care erau mai mulţi decât moldovenii, i-au tras la un aluniş prin şiretlic şi-acolo i-a stâlcit, de n-a mai rămas nici unul cu sleamă[1] de suflare.

Însuşi Vodă a mers de a văzut şi el cele întâmplate, iar la întoarcere, a scris cu mâna lui pe-o stâncă de piatră, care stă şi astăzi pe jumătate îngropată, toată istoria întâmplată. Scrisoarea aceea era în slove vechi şi o citeau cărturarii până mai ieri.

Pe Bran-Voinicul l-a fost pus Vodă în fruntea altor cete de voinici, strânşi la glasul domnului, şi cu dânşii a izbutit să înfrângă o parte din turci.

După ce pacea a venit în ţară din nou, a pus domnul să se ridice o biserică peste piatra grăitoare, din vremurile acelea, iar lui Bran-Voinicul i-a dat, pentru dânsul şi pentru urmaşii lui, atâta pământ, cât a putut cuprinde cu ochii. Din neamul lui se trage obştea şi siliştea satului Branişte, din vecinătatea Nicoreştilor.

Urmele bisericuţii se mai văd în sus, înspre Hănţeşti; sătenii se trăseseră cu casele mai în jos, ca aşa s-o lese în mijlocul codrului şi s-o ferească de pângărire, dacă aducea pustiul alţi duşmani.

[1] Urmă.

Vârful mănăstirii

Ştefan cel Mare se învrăjbise cu toţi vecinii, din pricină că aceştia, de dragul jăfuitului, năvălit-au din vreme în vreme în ţărişoara lui, care, pe cât era de mică, pe atâta era şi de bogată.

Veniră leşii şi turcii, dar mâncară o bătaie straşnică. La un an după asta năvăliră şi vecinii săcui, dar nici acestora nu le merse mai bine, căci zbiciul şi buzduganele lui Ştefan erau sfinţite de un sfânt călugăr şi binecuvântate de Dumnezeu.

Matiaş craiul, văzând vitejia lui Ştefan şi-a strâns o armadie de nouă ori aşa de mare şi porni în contra lui, cu gândul că, unde-l va găsi, îl va şterge de pe faţa pământului. Dar omul gândeşte şi Dumnezeu croieşte.

Matiaş şi-a gândit, şi-a plănuit, dar Dumnezeu altcum a voit să se întâmple, iar nu după gândul lui. Ştefan, auzind de la un drumar că armadie mare să prăbuşeşte asupra sa, şi-a strâns şi el o mână de oameni voinici, sănătoşi şi viteji până la unu şi îi ieşi duşmanului înainte, căci gândea Ştefan că, de îl va lăsa să între în ţară, numai cu greu îl va mai putea scoate.

Trecând muntele în ţara Ardealului, oamenii începură a i se îmbolnăvi. Ştefan oprindu-şi armadia, îşi făcu corturi şi se hodini, bine ştiind că pizmaşul e departe. Apoi făcu jurământ, că, de îi va ajuta Dumnezeu să biruiască, în locul unde va ieşi biruitor, va face o mănăstire întru pomenirea vecinică.

După aceea, scoborând ai lui Ştefan în ţară, se întâlniră cu un sfânt călugăr, care, stropindu-i pe toţi cu aghiazmă sfinţită, le binecuvântă armele.

Ştefan, încurajat de această întâmplare, nu merse mult şi se întâlni cu duşmanul. Fără multă trăgănare, să aruncă asupra lui. Acesta, văzându-i îndrăzneala, o luă la fugă şi nu se opri până la cetatea Ciceului. Matiaş cu o parte din armadie să ascunse în cetate, cealaltă parte, care nu încăpea, fiind mulţi, rămase jos în vale. De către seară, Ştefan deschise foc contra duşmanului. Matiaş, în învălmăşeala cea mare, neştiind pe unde e Ştefan, începu să puşte şi el.

Când cei din cetate puşcau în vale, cugetând că acolo e Ştefan cu ai lui, şi cei din vale puşcau în cei din cetate, gândind că numai Ştefan poate ca să puşte în cătanele lui Matiaş. Ştefan însă, în vremea pe când armadia duşmană se bătea ea între ea, sta cu ai lui pe un vârf de deal, uitându-se la ei cum se nimicesc unii pe alţii.

În revărsatul zorilor, cei din vale biruiră pe cei din cetate şi sfărâmând porţile, intrară înlăuntru, dar mai mare le-a fost spaima când văzură că ei pe ei s-au nimicit. Pe vremea când se deschideau porţile, intră şi Ştefan cu ai lui şi, spunându-le că nu el i-a bătut, ci puterea lui Dumnezeu, le luă cetatea şi în ea puse oaste moldovenească, iar pe dealul unde a stat noaptea şi s-a uitat la bătaie, a ridicat o frumoasă mănăstire, ale cărei urme şi astăzi se mai văd, iar dealul acela se numeşte „Vârful Mănăstirii".

Dealul Leahului

Dealul Leahului se află între comunele Horodnicul-de Jos, Horodnicul-de-Sus, Voitinel şi Vicovul-de-Jos, din judeţul Rădăuţi[1].

Se zice că, după ce au fost învinşi leşii la Codrul Cosminului, de către Ştefan cel Mare, puţini din ei, după ce au fost chinuiţi grozav de tare, au scăpat în ţara lor.

Vestea despre înfrângerea leşilor s-a lăţit în toată Polonia, afară de un mic ţinut, care se afla în Munţii Carpaţi, în partea de apus a Poloniei.

Locuitorii din acel colţ de ţară, neştiind ce-au păţit fraţii lor la Cosmin şi auzind ei de bogăţiile neîntrecute ale Moldovei, s-au hotărât să năvălească în Moldova, ca să guste şi ei măcar ceva din acele bogăţii, căci ţara lor era săracă şi n-aveau cu ce să trăiască bine în ea.

---

[1] Rădăuţi – azi judeţul Suceava.

Sărmanii leşi! De-ar fi ştiut ce pot moldovenii, când e vorba ca să-şi apere pământul care-i udat cu sângele strămoşilor lor, atunci de bună seamă că s-ar fi mulţămit şi cu felul de viaţă pe care-l duceau în patria lor. Ei nu ştiau că în ţara Moldovei este neadormitul Ştefan-Vodă, meşterul neîntrecut în războaie...

Era într-o zi de primăvară, cam pe la sfârşitul postului mare. Pământul era zvântat de vântul cald ce plutea prin aer. Soarele în acea zi, îngrozit de mulţimea leşilor care se apropiau de hotarele Moldovei, s-a oprit din mersul lui, astfel ca prin aceasta să deie semn că se apropie un pericol asupra moldovenilor.

Şi iată că, pe la amiază, vine la curtea lui Ştefan-Vodă un om în fuga mare şi-i spune că leşii au intrat în ţară şi că pradă totul ce găsesc în cale.

Ştefan, auzind aceasta, îşi strânge o ceată de voinici în jurul său şi pleacă degrabă cu ei din Suceava spre Putna, căci a auzit că leşii s-ar fi îndreptat de la Putna spre Suceava.

Oştirile s-au ciocnit pe câmpul dintre orăşelul Rădăuţi şi satul Horodnicul-de-Jos. Ştefan i-a pus pe fugă pe leşi de rupeau pământul.

Văzând ei că Ştefan nu se dă cu una cu două, s-au hotărât să steie şi să se lupte, căci nu mai puteau fugi! Lupta s-a dat pe dealul dintre Horodnicul-de-Jos, Horodnicul-de-Sus, Voitinel şi Vicovul-de-Jos. Leşii cădeau grămadă de săgeţile moldovenilor, care întunecau văzduhul. Oastea leşilor scădea văzând cu ochii, pe când a moldovenilor se mărea, căci mulţi din ei erau la lucru în câmp şi au fost înştiinţaţi mai pe urmă de sosirea leşilor. Ei lăsau plugul în brazdă şi plecau, fără îndărătnicie, înarmaţi cu coase, cu furci sau cu topoare, spre a-şi apăra pământul la care ei ţineau atât de mult.

Lupta a ţinut până a doua zi dimineaţă, când aproape toţi leşii erau ucişi de vitejii moldoveni.

Ştefan-Vodă, întru amintirea acelei izbânzi, a numit dealul pe care s-a dat acea luptă, „Dealul leahului“, apoi a poruncit ostaşilor săi, ca toate cadavrele leşilor să fie adunate în cincisprezece movile, pe coastele acelui deal, şi să le acopere cu lut.

Şi în adevăr, s-au făcut cincisprezece movile, pe care le-au numit „Uricele lui Ştefan-Vodă".

Şi astăzi cine merge prin părţile acelea, vede pe coastele acelui deal cincisprezece movile. Atât dealul, cât şi movilele încă îşi păstrează numele.

Astfel leşii, cărora moldovenii le mai ziceau poloni sau poleci, n-au mai îndrăznit a călca în ţara lui Ştefan-Vodă cel Mare şi Sfânt.

Ştefan cel Mare şi copila de păcurar[1]

Rămasu-ne-a ca o poveste păţania lui Ştefan cel Bun şi Mare, împărat al moldovenilor, care de bun ce era, i se dusese vestea şi povestea preste întreaga ţara noastră şi chiar şi peste întreg rotogolul pământului; iar de creştin ce era, lumea întreagă-l lăuda. Nu-i vorbă, multe lucruri bune şi frumoase şi vitejeşti a făcut omul acela, că, de nu ar fi făcut, nu i-ar fi rămas numele cum i-a rămas. A făcut biserici şi mănăstiri, a îmbogăţit pe cei săraci, cari în vremuri de răzmeriţă s-au purtat vitejeşte, iar în vremea de luptă s-au aruncat asupra pizmaşului, cum se aruncă lupul în mijlocul turmelor ciobăneşti, fără a-i fi frică vreodată că i se va întâmpla vreo nenorocire.

Odată însă era să o păţească şi el, la fel ca toţi oamenii pământului, căci de, inimă avea şi el, apoi tânăr cum era, nu putu să nu pice şi el sclav inimii sale tinere şi înflăcărate, precum şi duioasă, de o iubire de femei.

Aşa umblând odată prin codrii munţilor, după cum abunăoară umblă şi azi puşcaşii de căprioare, se întâlnesc cu o copilă cam de vreo 16 ani, frumoasă ca o floare domnească şi gingaşă ca un fluture de primăvară, dar şi cântăreaţă ca o mierlă, de să o tot asculţi. Copila păştea o turmă de oi albe ca zăpada şi grase cum îi lutul, căci păşunea era bună, iar ea, culegând schinteuţe şi alte

[1] Păcurar – păstor, cioban.

flori mirositoare, cânta o doină ce o învăţase de la mamă-sa de răsunau codrii. Ştefan, cum îi aude glasul, se îndreptă înspre copilă şi, uitându-se la ea, îi dă bineţe.

Copila, înroşindu-se până în albuşul ochilor, îi mulţămi şi ea prietineşte şi cu zâmbetul pe buze, îl întrebă că unde merge pe aceste plaiuri, pe unde până atunci nici un voinic nu mai pusese piciorul.

– După căprioare umblu, copilă dragă – îi zise Ştefan – dar văd că, în locul căprioarelor, întâlnesc îngeraşi.

– Ce îngeri? întrebă copila cu nevinovăţie.

– Îngeri ca tine, scumpă copilă.

Copila râde cu hohot, apoi, ruşinată de cele auzite, îşi caută de lucru culegând floricele de prin iarba ce-i ajungea până la brâu.

– Ce să-ţi dau, copilă dragă, ca să-mi dai şi mie vreo două floricele din cele adunate de tine.

– Nimic să nu-mi dai, voinice! îi răspunse fata, neştiind că vorbeşte cu Ştefan-Vodă (al) românilor. Nimic, căci Dumnezeu a crescut destule; ia uită-te câte sunt, şi eu mai culeg altele – şi, zicând acestea, îi dete un şorţ de flori, care de care mai frumoase.

– Dar de ce plată socoteşti că ai fi vrednică pentru osteneala făcută pentru mine? Tu eşti tânără şi frumoasă şi aş vrea să nu te osteneşti numai de pomană.

– Nimic, voinice, căci mama aşa mi-a zis când m-a născut, că niciodată pentru nici un lucru să nu iau plată. Apoi chiar şi de mi-ai plăti, eu nu am ce face cu plata ta, căci am de toate ce-mi trebuie. Am tată, mamă, un frate şi două surori ce mă iubesc. Asta mi-i averea mea întreagă şi alta nu-mi trebuie.

– Dar dacă ţi-aş spune că-mi eşti dragă, spune-mi, copilă, ce-ai zice?

– Ce să zic, ţi-aş mulţumi că eşti aşa de bun că mi-ai spus şi te-aş ruga ca să-ţi cauţi de drum, să te duci pe unde ai venit, ori pe unde ţi-i calea.

– Şi nu ai sta de vorbă cu mine?

– Nu, nici pe un ceas. Oamenii îs răi şi făţarnici şi mama mi-a zis să nu cred nimănui nici o vorbă, fie aceea cât de frumoasă.

– Dar apoi când ţi-aş spune că cine sunt, nici atunci nu m-ai iubi?

– Nu, o dată cu capul!

– Şi de ce?

– Mi-a spus mama că, atunci în ceasul când m-am născut, o lupoaică a trecut peste trupul meu şi nu m-a mâncat, făr' mi-a dat pace, uitându-se cu blândeţe la mine; de aceea, toţi cei din sat au vorbit că din mine o să se aleagă ceva mai de dai Doamne ca din alte fete de sama mea. Vrăjitorii şi alţi tălmaci mi-au spus că am să mă fac o doamnă mare; apoi astă noapte încă am visat că am să fiu împărătească.

Ştefan, auzind-o, tresări la auzul acestor cuvinte şi, uitându-se la fată, i se păru mai frumoasă şi mai drăgălaşă.

– Dar spune-mi ce ai face când ţi-aş spune că eu sunt chiar împărat?

– Ce să fac? Aş râde una bună de minciuna încornorată cu care vreai să mă amăgeşti. Eu ştiu că împăraţii nu umblă a vâna prin munţi, căci ei umblă prin ţară adunându-şi cătane, ca să să hărţuiască inamicii, care ziua-noaptea ne calcă casele şi ne iau moşiile.

Împăratul, auzind-o, se ruşină şi nu-i spuse că el e Ştefan, făr' întrebând-o când mai vine cu turma prin poiana aceea, se duse şi dus a fost până în ziua de azi.

Ca să se mai fi înturnat vreodată îndărăpt pe la fata cea frumoasă, nu ştiu, că nu am auzit. Se dă cu socoteala că ar mai fi venit, dar, negăsind-o, s-ar fi însurat cu alta.

Ştefan cel Mare şi norocul

Mai demult, pe locul acesta unde sunt o mulţime de sate, se zice că au fost numai tot codri cu frunză umbroasă, despărţiţi unde şi unde de poieni cu iarbă grasă. Nu locuia nime pe aceste

locuri pustii şi sălbatice, de aceea, de drumuri nici pomană nu erau, abia de era doar vreo cărăruşe bătute de vânători, ori de vreun urs trândav.

Ştefan Vodă, care pe vremea aceea era un vânător fără samăn, nu avea astâmpăr, bunăoară cum nu au nici azi oamenii mai tineri.

Într-o bună dimineaţă, fără a mai da de ştire că ce are de gând şi unde să duce, s-a luat şi s-a dus în codru, să mai tragă cu ochiul după vreo căprioară. Mergând multă vreme, cât o fi mers, a bună seamă nu o ştiu şi, aruncând ochii încoace şi încolo, dete de un pui de căprioară mândru şi frumos de să-l mănânci cu ochii. Ştefan cât ce-l zări, puse puşca la ochi, dar când să sloboadă cocoşul, hai puşcă, dacă ai ce. Puiul se făcu nevăzut. Ştefan, luându-şi puşca de la ochi, îl văzu iară, dar îndată ce o puse la ochi, puiul iarăşi se făcu nevăzut. Văzând Ştefan că aceasta nu poate fi altceva decât voia lui Dumnezeu, fugi tot într-un suflet după puiul cel de căprioară, ca să vadă că unde se va ascunde.

Şi-a mers, până spre mirarea lui vede că soarele deja era ascuns după muchea dealului şi umbra nopţii începu să se lase peste codrul în mijlocul căruia se afla, şi numai după ce se întunecă, băgă se seamă că nu ştia unde să află şi că merindea ce ş-o luase o pierdu, zvârcolindu-se printre crăngile rămuroase ale stejarilor.

„Aceasta nu e bine“, îşi zise întristat până în adâncul inimei. „Adăpost n-am, mâncarea mi-am pierdut-o, iar de ştiut nu ştiu în care parte a codrului e marginea mai aproape.“

Îngândurat, să aşeză pe un trunchi putred, răsturnat de ştie Dumnezeu când, şi, obosit cum era, a adormit. În vis însă i s-a arătat o copilă tânără şi frumoasă ca un înger scoborât din ceri.

„Ai să vii cu mine!“ îi zise copila.

La aceasta Ştefan trezindu-se, îşi luă puşca la umăr şi o luă în partea dincătrău i să părea că a venit copila cea frumoasă.

Trecând peste un pârâu mare şi adânc, spre mirarea lui, vede iar căprioara cea din ziua trecută. Cum ajunse lângă ea, vru să o prindă, dar căprioara îi zise:

– Nu pune mâna pe mine, până ce nu-mi făgădui că îi face atâtea biserici câţi duşmani vei bate.

– Îţi făgăduiesc că o să fac.

La aceasta, căprioara s-a dat peste cap şi, pe când a ajuns în fundul pârâului, era prefăcută în o fată frumoasă, cu părul de aur şi cu faţa albă ca omătul şi cu trupul înalt, subţirel, ca o vargă de alun, îmbrăcată numai în aur şi argint.

Ştefan, apropiindu-se de ea, îi zise:

– Cine eşti tu, că de eşti Satana, să mă lepăd de tine, iar de eşti vreun înger de-al lui Dumnezeu, să mă închin.

– Nu sunt nici Sătana, nici înger. Eu sunt norocul tău şi al ţării tale şi am venit, trimisă fiind de Sfânta Vineri, ca să-ţi dau de ştire că toate lucrurile tale o să-ţi meargă bine, dacă numai de credinţa cea dreaptă vei îngriji, căci atât pe tine cât şi pe neamul tău, numai credinţa în Dumnezeu vă poate mântui.

Şi pe când se apropia Ştefan să o prindă de mână, ea se făcu nevăzută şi nevăzută e şi azi; iar Ştefan a fost unul dintre cei mai norocoşi oameni din lume, deoarece norocul l-a sprijinit ţiindu-se de cuvânt; căci în toate locurile pe unde bătea vreun pizmaş, în cealaltă zi, mănăstiri frumoase ridica.

Sabia lui Ştefan-Vodă

Se povesteşte că Ştefan-Vodă, când era aproape să moară, a luat ochiana şi s-a uitat în jos peste draga lui Moldovă, s-o vadă bine de tot şi să moară măcar cu ea în gând.

Şi cum se uita Ştefan-Vodă aşa, a zărit venind asupra lui, din şapte părţi, şapte neamuri pline de duşmănie. Atunci bătrânul domn luă sabia lui ş-o-mplântă într-un părete, grăind către cei ce stăteau în preajma lui:

– Dragii mei, de-a veni vrăjmaşul şi va cere să vă supuneţi lui, spuneţi-i că-ngenuncheaţi numai, şi el să-şi arăte puterea

dacă-i vrednic să fie stăpân. Şi el va întreba, cum? Iar voi să-i răspundeţi: „Să scoţi sabia asta împlântată de Ştefan al nostru pe patul morţii".

Şi Ştefan a murit!

Duşmanii au sosit pe rând şi au dat cu ochii de sabie şi-au aflat de istoria ei şi şi-au încercat puterile, dar ca s-o scoată, pace!...

Şi de asta n-a fost Moldova în veacuri cotropită.

Petru Rareş şi arcaşul

Odată, Petru Rareş se îmbrăcase în haine simple ostăşeşti şi ieşi singur într-o butcă[1], spre a se plimba pe aci, pe colea, prin împrejurimile Sucevei. Pe când se înapoia în oraş, începu o ploaie mare.

Un arcaş, care venea spre Suceava, îi făcu semn să stea. Vodă opri numaidecât caii, iar arcaşul, fără să-l cunoască, îi zise:

– Te rog, prietene, ia-mă şi pe mine în butcă, fiindcă ploaia îmi prăpădeşte hainele pe care azi le-am îmbrăcat pentru prima oară.

– Bucuros! răspunse Rareş făcându-i loc. Dar de unde vii?

– De la conacul domnesc, din munţii Dornei, unde am fost de pază.

– Şi cum ai petrecut acolo, în timpul cât ai stat?

– Nici nu se poate mai bine. Chiar azi, înainte de plecare, am pescuit din iazul conacului câţiva peşti al căror gust nu-l mai uit.

– Şi ce neam de peşte?

– Ghici? zise arcaşul.

– Poate că somn?

– A! ceva mai bun.

– Atunci lin?

---

[1] Butcă – trăsură.

– Ceva mai bun.
– Şalăi, mrene...?
– Ceva cu mult mai bun.
– Ei, dacă este aşa, să mă crezi că nu pot ghici.
– Atunci să-ţi spun eu; erau păstrăvi.
– Păstrăvi din iazul măriei-sale!
– Da! răspunse arcaşul.

Altcineva să fi fost în locul lui Rareş, ar fi pedepsit poate pe arcaş, el însă nu numai că nu-l pedepsi, dar intrând în Suceava şi văzând că ploaia nu încetase, zise arcaşului:

– Ia spune, prietene, unde stai, căci voi să te duc până acasă.
– A! îţi mulţumesc, prietene, dar eu şed prea departe şi...
– Nu, nu – îl întrerupse Rareş – lasă vorba şi arată-mi uliţa şi casa.

Arcaşul nu se mai împotrivi şi merseră înainte.

Pe drum începură iarăşi vorba.

– Fiindcă te văd om atât de bun – zise arcaşul – aş dori să te cunosc. Spune-mi cine eşti?
– Acum – zise Vodă – ghiceşte şi tu cine sunt eu.
– Eşti ostaş, nu-i aşa?
– Ba da, dar nu tocmai.
– Eşti sutaş?
– Ceva mai mult.
– Şetrar?
– Mai mult decât atât.
– Armaş poate?
– Nu, ceva şi mai mult...
– De fel – zise arcaşul sfiindu-se – nu cumva eşti hatman?
– Ba nu, şi mai mult.
– Doar n-ăi fi Vodă?
– Da, chiar el însuşi! răspunse Rareş râzând.
– Vai de mine! zise arcaşul înspăimântat şi dădu să sară jos.
– Stai! Acum, după ce mi-ai mâncat păstrăvii şi te-am adus în butcă, cred şi eu că ai vrea să scapi de mine, dar nu se poate, trebuie să mergem împreună până la tine acasă.

Şi astfel arcaşul fu silit să stea în butcă până la locuinţa sa. Când se dădu jos, nu ştia cum să îngenunche şi să ceară iertare domnului său.

Mihai Viteazul

Venise odată Mihai Viteazul cu oastea lui până-n părţile noastre şi se înşirase oastea pe coastă. Iar Mihai întinsese o masă mândră cu mai-marii oştirii şi acolo grăiau căpitanii lui, tot ridicând şi ciocnind paharele.

– Să trăieşti, măria-ta, şi să stăpâneşti, de-acu, ţara numa-n pace şi noroc! Că iată, pe turci i-am bătut şi pe tătari p-aşijderea, iar aici, la munte, chiar duşmanii să vie, iute-iute le luăm piuitul.

Mihai le mulţumi, îi lăudă pentru isprăvile lor şi le spuse să aibă totdeauna nădejde-n Dumnezeu, că numai el e mare şi puternic. Apoi îi rugă frumos să puie oastea-n rânduială, de pază, că el vrea să aromească[1] puţin.

Zis şi făcut.

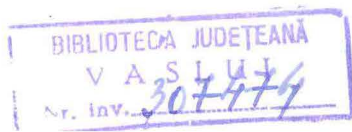
N-apucă însă să doarmă domnul ca de când m-apucai să vă spui şi iată, din vale, venea în goana mare o oaste de tătari. Erau mulţi ca frunza şi veneau în grabă, chiar spre muntele Pleaşă.

Apoi, cum zăriră oastea lui Mihai, tătarii şi slobozîră un tun. Căpetenia tătarilor însă, cu mai-marele lor, se afla mult mai devale, în Priboiu, şi d-aia Mihai, când pricepu ce şi cum şi văzu atâta liotă de lifte păgâne, ce se gândi: „Mare eşti, Doamne. Da eu, numai cu mâna asta de oameni ai mei, n-o să-i pot răzbi repede. Să văz! Oare n-oi găsi vrun mijloc?"

Şi tot socotindu-se Mihai, odată chemă pe un ostaş d-ai lui şi-i porunceşte:

---

[1] A aromi – a aţipi (n.a.).

– Du-te repede colo devale, în lagărul tătăresc, la Priboiu. Acolo să dai hârtia asta în mâna căpeteniei tătarilor. Ai înţeles?

– Înţeles, măria-ta! zice ostaşul şi se duce ca vântul, iar Vodă se întoarce către boieri şi le spune:

– Ştiţi ce-am scris în hârtie?

– Ce?

– Le-am scris să nu vie la luptă acum, ci numai mâine să ne încercăm puterile.

– Păi o să fie aşa de proşti?

– Să-i vedeţi.

Aşa. Ostaşul s-a dus în tabăra tătărească şi a dat hârtia cu pricina.

Iar tătarii, când au văzut, nu-şi găseau locul de bucurie. „O să ne mai odinim o noapte şi o să aibă vreme şi ajutoarele noastre să vie!"

În vremea asta, Mihai punea de închidea muntele şi oprea Dâmboviţa, punând şi stăvilar. Aşa, acum apa venea în susul Dâmboviţei, dincolo de stăvilar, mare, mare, să poată umbla o mie de mori.

Când văzu asta Mihai, care era cu toţi ai lui pe munte, se odini în pace şi dormi fără grijă.

Aşa. Cum se ivi ziua următoare, tătarii, care se înmulţiseră şi erau ca frunza şi ca iarba, plecară pe Dâmboviţa în sus, să se bată cu oastea lui Mihai, cum le fusese vorba.

Dar au cercetat ei încoa, încolo, în sus şi-n jos, fără să-i dea de urmă, că oastea românească era sus pe munte şi nimeni nu le putea arăta cărarea pe unde să urce păgânii acolo.

Şi au tot cercetat. Acu, aproape de Cetăţenii-din-Vale era un cârciumar, care se chema Baciu. Au început tătarii să-l strângă-n chingi şi să-l cerceteze.

– Unde este, măi, Mihai? Că hârtia i-am primit-o, dar oastea nu i-am văzut-o.

– Este – zise Baciu, când văzu că nu mai scapă – este sus pe Piatră cu toată oastea, strânsă buluc, ca o ceată. Dacă vă

luaţi acum la luptă, măi tătarilor, n-ăţi câştiga nimic. Dar ascultaţi-mă pe mine!

- Cum?

– Opriţi oştirea la noapte, că le câştigaţi pe toate.

Tătarii, şi acu proşti de dau în gropi, ascultară de povaţa lui Baciu şi se opriră în Cetăţenii-din-Vale, fără să-şi dea cu socoteala de planul lui Baciu.

Le spusese aşa, ca să fie timp şi mai îndelungat, să se strângă şi mai multă apă în susul stăvilarului.

Aşa. Iar Baciu se urcă sus pe Pleaşă drept la Mihai, care îşi făcuse divan chiar pe valea lui Coman.

– Doamne, măria-ta! Fii pe pace de-acu; pe tătari i-am mai oprit o toană.

Şi atunci când domnul Mihai socotea că tătarii toţi sunt tăbărâţi, odată a ridicat stăvilarul şi a dat drumul apelor.

Pe urmă!

Ca pe muşte mi-i ducea la vale Dâmboviţa pe toţi tătarii. Îi luase tocmai pe când ei dormeau fără grijă. Până la ziuă nu s-a mai aflat nici un picior de tătar prin împrejurimi. Ba să nu mint; ieşea câte unu, la mal, umflat şi bumben pentru totdeauna.

Şi iacă... aşa s-a cotorosit Mihai Viteazul şi de tătari.

Din neamul Buzeştilor

Mai înainte vreme, cică năvăleau mereu tătarii în ţară la noi de jefuiau şi robeau lumea.

Odată iar aşa, tătarii veniră şi începură să prade şi să robească ce le ieşea înainte. Vodă la noi era pe atunci Mihai Viteazul. El nu suferi să fie ţara prădată de nişte păgâni şi ridică oştire şi porni să-i bată. Mai viteji în toată oştirea, Mihai Viteazul avea trei fraţi: Buzeştii.

Mihai se izbi tare cu tătarii pe câmpul din satul Strejeşti şi Stăneşti, din judeţele Romanaţi şi Vâlcea. Aci fraţii Buzeşti se arătară foarte viteji şi biruiră pe tătari.

Atunci Mihai Viteazul zise către Buzeşti:

– Fraţilor, fiindcă v-aţi purtat vitejeşte de am biruit pe tătari, iacă vă dau moşie de aici, din Strejeşti, judeţul Romanaţi, şi până unde s-o uşura Bălana mea, mergând spre Râmnic.

Şi aşa plecând Mihai Viteazul cu Buzeştii înspre Râmnicul-Vâlcii, Bălana se uşură tocmai dincolo de satul Orleşti, pe drumul Râmnicului. Şi aşa Buzeştii se făcură stăpâni pe o bucată de la Strejeşti, judeţul Romanaţi, şi până la Orleşti în judeţul Vâlcea, în lăţime, iar în lungime, din apa Olteţului până într-a Oltului.

Pe această moşie, unii din fraţii Buzeşti, stolnicul Stroe Buzescu, a zidit schitul Stăneşti, din comuna Stăneşti-Vâlcea, la anul 1602.

Aici se află mormântul stolnicului Stroe Buzescu, sub o frumoasă lespede de marmoră. Pe această lespede este sculptată figura stolnicului Stroe Buzescu şi a unui tătar, fiind în luptă amândoi.

Stolnicul Stroe Buzescu a murit dintr-o rană căpătată în lupta cu tătarii, care veniseră să puie domn pe Simeon Movilă...

Popa Farcaş

Pe vremea lui Mihai-Vodă Viteazul se afla, într-un sat din partea Oltului, un popă numit Farcaş, care avea obiceiul să se puie întotdeauna, după slujba bisericii, în fruntea ţăranilor din satul lui şi să dea câte-o straşnică raită printre turcii şi tătarii care bântuiau pe atunci plaiurile ţării.

Iar din aceste raite, el se întorcea întotdeauna cu sumedenie de robi păgâni şi cu pradă mare, în mijlocul sătenilor săi, cât se

minunau toţi bătrânii şi femeile lăsate pe la vetre; iar tătarii şi turcii fugeau de rupeau pământul, numai cât vedeau fum răsărind pe deasupra satului lui popa Farcaş.

Auzind Mihai-Vodă despre acest popă, a dat imediat poruncă armăşeilor să-l aducă viu, nevătămat, la palat; şi de îndată ce popa Farcaş s-a înfăţişat domnului, fără nici un cuvânt şi fără nici o pricină l-a şi despopit.

Popa Farcaş a rămas o clipită uluit, neştiind ce fel de domn este acesta; însă numaidecât chipul lui s-a luminat.

Căci, fără zăbavă, domnitorul a poruncit marelui logofăt să-l îmbrace în veştminte de fier, apoi să-i puie gugiuman ostăşesc pe frunte, şi i-a zis:

– Nu te mânia, părinte... Dacă îţi plac atât de mult turcii şi tătarii, încât îi aduni de pe unde-i găseşti, iacă... te fac mare agă peste oştile mele, iar de aici înainte îţi dau câmp slobod, chiar până la Ţarigrad, să tai brazde cât de largi printre turci, apărând şi astfel oile Domnului...

Din ziua aceea înainte, popa Farcaş era deci general de oşti, iar ca general a făcut minuni de vitejie în tot timpul vieţii marelui domnitor.

Când pornea el în fruntea oştilor, cu barba mare învălătucită de bătăile vânturilor şi de zborul armăsarului, fugeau turcii urlând, de huia pământul, iar oştile româneşti se însufleţeau la luptă şi pururea ieşeau biruitoare...

Răsplata domnească

Matei-Vodă Basarab avea obiceiul de a se plimba adesea prin mahalalele Bucureştilor, schimbat în alte haine, pentru a nu-l recunoaşte nimeni.

Într-o zi întâlni o fetiţă palidă la faţă, cu ochii înecaţi în lacrămi. Oprind-o în cale, o întrebă:

– Unde te duci, dragă copilă?

– În târg, boierule, să vânz hainele ce le mai avem, iar cu banii ce voi prinde pe ele să cumpărăm pâine.

– Dar tatăl tău nu lucrează, ca să nu mai fiţi nevoite a vinde lucrurile din casă?

– Eu n-am acum tată, căci a murit în războiul de la Finta. Dacă trăia el, noi nu ajungeam astăzi în aşa lipsă.

Matei Basarab, pătruns de milă, adaose:

– Cred că Vodă nu v-ar fi lăsat fără ajutor, dacă ar fi aflat despre nenorocirea voastră; ba, chiar acum dacă ar afla, el n-ar putea suferi ca soţia unui vrednic ostaş al său, care şi-a dat viaţa pentru ţară, să îndure sărăcia şi o biată copilă orfană să plângă pe drumuri. Nu, Vodă e om bun, iubeşte dreptatea şi răsplăteşte întotdeauna vitejia ostaşilor.

Matei întrebă apoi pe fetiţă cum l-a chemat pe tatăl său şi unde şade ea acum. După aceea îi zise:

– Să faceţi în grabă o jalbă în care să arătaţi împrejurarea voastră şi s-o daţi lui Vodă, prin vreunul din boierii săi.

– Ah, boierule! Nu mai ţin minte câte jălbi a făcut biata mamă şi pe câţi de-ai curţii domneşti i-a rugat ca să le dea lui Vodă. La început toţi îi făgăduiau, dar mai târziu, unul spunea că nu a găsit timp potrivit spre a vorbi cu Vodă, altul că i-a vorbit, dar măria-sa n-a hotărât nimic...

– V-au minţit toţi acei ticăloşi! zise cu mânie Matei Basarab. Sunt sigur că nici una din jălbi nu i-au dat şi nici măcar o vorbă n-au pus pentru voi. Să mai faceţi încă o jalbă şi mâine, înainte de amiazi, s-o aduci la palat, unde te voi aştepta negreşit! Deocamdată să nu vinzi aceste haine. Du-te acasă şi fii încredinţată că veţi căpăta ajutor din partea măriei-sale, dacă va fi adevărat tot ce mi-ai spus.

– Prea bine – zise fetiţa – dar pentru deseară n-avem nici o fărămitură de pâine.

– Iată, vă împrumut eu cu această sumă! şi Vodă îi dete doi galbeni. Apoi se făcu nevăzut.

Copila, plină de bucurie, puse banii în mâna mamei sale şi, spunându-i întâmplarea, amândouă se mirau şi se întrebau cine să fie binefăcătorul lor.

Un vecin însă le spuse că acela trebuie să fie însuşi Vodă, căci el a mai făcut asemenea fapte.

Biata copilă, auzind cuvintele vecinului, începu chiar să se îngrijoreze, fiindcă îndrăznise să vorbească lui Vodă fără nici o sfială. A doua zi, cu multă greutate, mama sa o hotărî a merge la palat.

Matei Basarab cercetase de cu seară, şi aflase despre tatăl fetei, despre faptele lui vitejeşti şi despre starea de sărăcie a celor două fiinţe nenorocite.

Îndată ce el zări pe fetiţă şi pe mama ei, porunci să le cheme în palat. Aci le dădu în mână un hrisov domnesc şi le zise:

– Ţineţi hrisovul acesta! El vă dă dreptul la o pensie din vistieria ţării şi să ştiţi că aşa răsplăteşte Vodă pe toţi aceia ai căror părinţi sau soţi s-au jertfit pentru ţară.

Moartea lui Constantin Brâncoveanu

Era în august 1714. Constantin Brâncoveanu domnea de mult. Acum era în vârstă de 60 de ani şi era domn înţelept şi iubit. Patru feciori mândri îi împodobeau casa şi îi înveseleau bătrâneţele.

Pe vremurile acelea, şi până în zilele noastre, domneau numai obiceiuri patriarhale. Nu numai domnul, ci fiecare boier avea curte în toată regula; avea zilnic o masă de cel puţin şasezeci şi adesea câte o sută de persoane, la care mâncau toate rudele, până la cele mai scăpătate, şi avea şi o mulţime de robi, de care îngrijea părinteşte, şi grajduri cu cai frumoşi.

Feciorii, chiar de ar fi fost de mult însuraţi şi de ar fi avut copii, tot n-ar fi îndrăznit să şadă jos de faţă cu tatăl lor, sau să fumeze ori să spună vreun cuvânt, până ce nu-i întreba el.

Constantin Brâncoveanu încă de mult ajunsese neplăcut sultanului, pentru că adunase şi bogăţii. El pusese de bătuse şi monede mari de aur, ceea ce era un act de neatârnare.

Într-o dimineaţă, domnul se sculă, îşi spălă faţa şi îşi pieptănă barba cea albă ca zăpada. Pe când ţinea încă în mână pieptenul de fildeş, văzu deodată că palatul îi e împrejurat, paznicii dezarmaţi ori înjunghiaţi, şi în grabă îşi chemă feciorii:

– Sculaţi! căci au sosit cei care ne vor moartea!

El fu luat prins, împreună cu soţia, fiica lui, feciorii, nepotul şi cumnatul său, vistierul Văcărescu.

Era înainte de Paşte. Fură târâţi toţi la Constantinopol, aruncaţi în închisoarea celor şapte turnuri şi ţinuţi acolo până la august.

Brâncoveanu şi Văcărescu erau supuşi în toate zilele la cele mai înfricoşate chinuri, că nu voiau să spună unde şi-au ascuns bogăţiile, căci turcii nu găsiseră cât credeau ei că vor găsi, cu toate că răscoliseră şi jefuiseră tot. În sfârşit, turcii înţeleseră că nu mai aveau ce dobândi de la dânşii prin silă şi îi înştiinţară să se pregătească de moarte.

Brâncoveanu adună pe feciorii săi în juru-i şi le vorbi, astfel:

– Şi bunurile şi viaţa ne sunt pierdute. Acum trebuie să ne îngrijim să nu ne pierdem şi sufletele. Fiţi bărbaţi, iubiţii mei, şi nu vă fie teamă de moarte. Vedeţi ce a suferit Christos pentru noi şi de ce moarte a murit! Rămâneţi tari în credinţă şi nu vă clătinaţi, nici pentru viaţa voastră, nici pentru lumea toată!

Atunci se auzi zgomot în odaia de alături şi intră un paşă, care le porunci să meargă cu dânsul la sultan.

*

Sultanul şedea pe malul Bosforului într-un chioşc minunat, ce strălucea de aur şi de pietre nestimate.

– Brâncovene – zise dânsul – adevărat este că ai vrut să te desfaci de împărăţia noastră şi să-ţi faci ţară neatârnată? Spune!... Adevărat este că ai pus de ai bătut monedă din bogăţiile tale? Spune, cum ai putut lucra astfel fără de teamă, parcă n-ai fi avut stăpân?... Dezvinovăţeşte-te!

– De am domnit bine ori rău – zice domnul – aceasta numai Dumnezeu o ştie; iar dacă am fost mare pe pământ, uită-te acum ce sunt!

– Brâncovene, măsoară-ţi vorbele! Sunteţi toţi pedepsiţi la moarte; nici unul din neamul tău nu va scăpa cu viaţă.

– Cum o vrea Dumnezeu! Viaţa noastră e în mâna ta!

Un muezіu (sau strigătorul din turla geamii, care vesteşte mahomedanilor ora rugăciunii) înaintă, făcu trei plecăciuni, şi zise:

– Stăpâne, noi avem un obicei, anume că osânditul poate fi iertat, dacă îşi schimbă legea şi se dă la sfânta noastră credinţă.

– Brâncovene – zise sultanul – lapădă-te de câineasca ta credinţă creştinească şi îmbrăţişează credinţa noastră împreună cu fiii tăi, ca să trăiţi şi să fiţi liberi!

– Mai bine să se stingă neamul meu, decât să mă lapăd de sfânta mea credinţă!

– Atunci pregătiţi-vă de moarte! strigă sultanul încruntându-se.

Şi porunci ca să pună mâna întâi pe Văcărescu.

– Fă-te turc şi lapădă-te de stăpânul tău, ca să fii şi bogat, şi fericit!

– Un Văcărescu nu îşi trădează domnul şi biserica! strigă acesta.

Şi îşi plecă capul de i-l tăie.

După aceasta turcii puseră mâna pe al treilea fiu al lui Brâncoveanu, un băiet falnic cu ochii negri, plini de foc şi cu un păr negru ca pana corbului.

Mustăţile abia îi mijeau.

– Lapădă-te de credinţa ta – zise sultanul – şi te cruţ!

– Nu-mi face ruşine vorbindu-mi astfel! zise el.

Şi îngenunchie, iar capul lui se rostogoli până dinaintea picioarelor tatălui său.

Acesta oftă din adâncul inimii şi zise:

– Doamne! Facă-se voia ta!

Sultanul arătă pe al doilea fiu. Acesta căzu în genunchi în faţa tatălui său. Bătrânul îngălbeni, de teamă ca nu cumva fiul său să slăbească, dar el ridică spre dânsul ochii săi pătrunzători şi zise roşindu-se:

– Tată! Numai eu ţi-am adus necazuri şi ţi-am turburat viaţa, din pricina inimii mele slabe şi sângelui meu iute. Nu pot să mă duc să dorm somnul de veci, până ce nu-ţi voi cere iertare!

Faţa bătrânului se însenină iarăşi şi binecuvântându-l îi zise:

– În ceasul acesta, orice greşeală e izbăvită, fătul meu!... Du-te la Dumnezeu!

Şi tot îngenunchind, îşi întinse şi acesta capul spre gâde. Cel mai mare dintre cei patru fraţi, a cărui faţă voinicească era înconjurată de o barbă mare, se uită la cadavrul fratelui său, şi îl podidiră lacrămile.

Sultanul băgă de seamă.

– Lapădă-te, fiul meu, de legea ta; ţie ţi-e dragă viaţa; treci la legea noastră şi ai să fii fericit!

Fiul lui Brâncoveanu însă păru că nici n-ar fi auzit cuvintele lui, ci făcu el singur semn călăului să-i taie capul, care, când căzu, stropi cu sânge pe sultan.

Brâncoveanu oftă adânc şi zise:

– Doamne! Facă-se voia ta!

– Brâncovene – zise sultanul – un singur copil îţi mai rămâne. Gândeşte-te bine!

Brâncoveanu se uită la copilul cel plăpând, îşi văzu soţia leşinată, îşi văzu fetele plângând cu hohot, dar răspunse fără şovăire:

– Facă-se voia Domnului!

– Copile! zise sultanul; dă-te la legea noastră şi vei trăi!

Ochii lui dulci cătară spre tatăl său, parcă ar fi vrut să dobândească de la privirea lui curaj şi putere.

– Eu mor bucuros, tată! strigă şi dânsul cu vocea limpede. Sunt mic într-adevăr, dar sunt din neamul tău!

Şi se rostogoli şi capul lui.

Atunci i se duse şi puterea bătrânului. Căzu în genunchi, trase la sânu-i cadavrele, le mângâie şi le sărută, se jeli, îşi chemă copiii drăgăstos pe nume, pe urmă se ridică şi zise cu glas puternic:

– Mi-aţi omorât, păgânilor, patru feciori. Dumnezeu să vă prăpădească iarăşi şi iarăşi! Să vă stingă de pe faţa pământului, cum se risipesc norii la bătaia vântului. Loc să n-aveţi unde să fiţi îngropaţi, nici copii să vi-i puteţi mângâia. Fără odihnă şi fără pace să fiţi în veci!... Aşa să m-auză Domnul!

Atunci sultanul şi oamenii lui se mâniară. Rupseră în bucăţi veştmintele cele bogate de pe corpul bătrânului domn şi începură să-i jupoaie pielea de pe corp. Nici un ţipăt, nici un vaiet nu ieşi din gura lui, în timpul acestui chin îngrozitor. În sfârşit, îşi isprăviră opera, umplură pielea cu paie, o puseră într-o suliţă şi o tăvăliră prin noroi, strigând:

– Ghiaur, câine de creştin! Îţi cunoşti pielea?

Atunci Brâncoveanu mai ridică încă o dată vocea şi zise:

– Carnea puteţi s-o sfâşiaţi în bucăţi, dar totuşi Constantin Brâncoveanu moare creştin credincios, părăsit de toţi, dar odihnindu-se întru Domnul.

Şi zicând aceste cuvinte, eroul îşi dădu sufletul.

*

Un copilaş, fiul fiului său, de spaimă îşi ascunsese căpşorul în cutele hainei unei femei. Călăul îl apucă de păr şi, ţinându-l spânzurat în aer, întrebă:

– Să rămână în viaţă acesta, or să meargă şi el după ceilalţi?

Atunci o ţigancă îşi făcu loc prin mulţime şi întinse un băieţaş zicând:

– Staţi că ăsta e nepotul lui Brâncoveanu; copilul ăla e al meu!

Era doica; ea îşi da propriul ei copil, ca să scape pe cel din urmă al stăpânilor ei. Şi se uită, fără să-i dea o lacrimă, cum i se jertfi copilul; apoi strânse la sânu-i pe cel scăpat şi, făcând un jurământ sfânt, fugi cu el.

Nevestele nenorociţilor fură liberate din închisoare, de unde şi plecară la Veneţia. Tocmai târziu se întoarseră în ţara lor. Una din fiicele lui Brâncoveanu, Domniţa Bălaşa, fusese atât de grozav impresionată (mişcată), încât se retrase de tot de lume şi nu vru să mai ştie de averea care fusese pentru dânsa pricina atâtor nenorociri.

Domniţa Bălaşa, din partea ei de moştenire, clădi în Bucureşti marele spital Brâncovenesc, lângă care se află şi o biserică foarte frumoasă, ce poartă numele ei, „Doamna Bălaşa“.

Din viaţa lui Vodă-Cuza

Bun suflet precum a fost Cuza n-a mai fost şi poate nu va mai fi, cât ne va sta capul în nevoi, fie-i oasele drepte şi sfinte! Cu suman ca al nostru şi cu cojocul, iaca, aşa umbla. Vezi că el era crai ales între mai-marii crailor şi de traiul nostru nu se ruşina. Punea căciula mocănească pe cap, era cu cămeşoaie de in ori de cânepă şi o lua prin ţară să-şi vadă stăpâniţii, aşa cum a venit şi-n vara aceea... C-apoi mult n-a mai stat... Haide, om bun, ce să vezi? Era pe la Sfântul Ilie şi plouase încetişor şi bine, cum e obiceiul ploilor înaintea Probajilor, când se probozeşte vara cu iarna. Cuza o luase prin ţară şi numai iaca se-ntâlneşte c-un biet om nevoieş, aşa într-amurg.

– Bună cale, om bun! face domnitorul.

– Vă mulţămesc, cumetre! răspunde bietul om.

Şi ba una, ba alta, ajung ei în vorbă şi-i zice Cuza:

– Ce, mă rog, ai d-ta, că tare arăţi supărat şi necăjit?

– Hei, om bun, iaca ce am păţit. M-a pus naiba să trec pe drumuşorul acesta, că-mi venea mai de-a dreptul şi mă temeam de ploaie. Zic să ajung mai degrabă acasă. Şi-au dat, nu ştiu cum, hărămurile de cai mai hăisa oleacă prin nişte cânepă... că moşia e a mănăstirii aceştia a Neamţului. Şi iaca au venit trei călugări, mi-au dat bataie cum ai bate un sac de păpuşoi, mi-au luat căruţa cu totul şi caii mi i-a oprit stareţul... Zice că să-i dau o sută de galbeni drept ispaşă pentru cânepă, altfel n-am ce căuta pe aicea!...

– Apoi, mă omule – zise Cuza – face căruţa ta şi caii la un loc o sută de galbeni?

– D-apoi face! răspunde omul plângând.

– Haidem înapoi de-acum... lasă, nu mai plânge ca muierile...

Şi s-au dus ei, aşa cum înserase, până la mănăstire. Bate în poartă Cuza, iese un călugăr şi cu vai nevoie i-a primit. Au trebuit să spuie în cele din urmă că vine omul să plătească suta de galbeni, altfel nu-i primea! Bun.

Zice Cuza:

– Mă rog sfinţiilor voastre, stareţul tot doarme... lăsaţi-ne până mâine dimineaţă... să ne hodinim şi noi, vai de ciolanele noastre... şi mâine i-om da seamă de toate... da, iar mă rog, oleacă de mâncare nu ni-ţi da?

– Pe parale, fiule, mâncare, că nu-ţi dă nimeni degeaba! face un călugăraş.

– Bine. Cât va fi, vom plăti, cinstite părinte, numai nu vă înduraţi a ne lăsa să murim de foame...

Şi, cu mare greu, au trimis călugării pe o slugă şi le-a dat drumeţilor o strachină de fasole boabe, fierte şi rele la gust, dar un galben la preţ... După ce a plătit Cuza binişor şi cinstit galbenul, s-a luat prin mănăstire să mai vadă ce-i şi pe-acolo. Da' nimeni nu-l cunoştea, nici tovarăşul lui.

Multe va fi aflat, căci ce ochi răzbătea mai bine decât ochiul lui! Din toate, una ştiu că a ţinut-o mai cu seamă la inimă; că lor le adusese de un galben o strachină de fasole boabe cu muşiţă[1], iar călugării mâncau numai fripturi tăvălite-n unturi. Şi mănăstirea avea 800 de claponi, hrăniţi anume pentru treaba asta! Până la miezul nopţii, atunci, zice că n-a dormit Cuza. Pe urmă s-a dus repede la bietul omul cel necăjit, l-a trezit şi i-a zis:

– Haide, măi omule, scoală degrabă, şi-om pune caii, că ne ducem...

Iese omul, da' caii erau acum puşi la ham chiar de Cuza, săracu! Se vede că, pe cât umblase, dăduse de căruţa omului, înhămase bine şi acum, zice:

– Suie, măi omule!

Omul se suie, Cuza trage zăvoarele porţii, deschide şi dă să iasă. Iaca sar îndată călugării, iaca se trezeşte stareţul. Şi prind a striga:

– Hoţii!

– Nu-i nici un hoţ, nimic, părinţilor... nu vă temeţi!... Ne ducem cu dreptul nostru! răspunde liniştit Cuza, dându-şi sumanul la o parte, aşa că-i strălucea pieptul, de aur ca soarele. Fiţi pe pace! În astă noapte nu vă supără nimeni, dar mâne dimineaţă vă voi trimete cu poruncă, să se cureţe mănăstirea de hoţi...

---

[1] Viermi.

Toţi au căzut în genunchi. Omul cel cu căruţa tremura de bucurie şi de cinste că stătea cu domnitorul alături. Dar ce vor fi tremurat hoţii mănăstirilor, a doua zi, dimineaţă! Căci Cuza a dat bici cailor şi s-a dus împreună cu tovarăşul lui cel necăjit, ba l-a şi cinstit la un ratoş şi lui i-au dat cei 100 de galbeni pentru ispaşă. Nu căutaţi că s-au luat cu cinstea, dar craiul şi-a ţinut vorba, şi, a doua zi, când să iasă din fundul văii, la sfânta mănăstire a Neamţului, ca şi la alelalte, venea o mare poruncă purtată de zdraveni şi chipeşi oşteni, să se deschidă porţile cele zăvorite pentru drumeţii lipsiţi şi întârziaţi, şi să se ieie pe fugă hoţii mănăstirilor!...

Cuza-Vodă

Am apucat şi pe Cuza-Vodă, care a făcut multe bunătăţi în ţară. Aşa: a luat moşiile de la călugări, ca să dea pământ la oameni. De la el, apoi, au pierit din ţară bătăile şi nedreptăţile. Odată, Cuza-Vodă se îmbrăcase cu zeghe, cu căciulă mocănească şi cu opinci în picioare, toate hainele astea fiind îmbrăcate peste cele domneşti – şi pornise măria-sa la drum prin ţara Moldovei. Acu, iată că sosi aproape de o mânăstire. Mersese mult pe drum şi, obosit, şezu să se odihnească pe iarbă, în marginea drumului. N-apucă însă să stea ca de când m-apucai să vă povestesc, că se pomeni Vodă cu mai marele mănăstirii. Îi răsări înainte, ca din pământ, şi începu să zbiere la el, ca apucat de alte alea:

– Ce cauţi aici, mocârţane[1]? Te-ai tolănit ca la tine acasă! Nu ştii, oare, că locurile astea sunt ale sfintei mănăstiri?

– Ba ştiu – zice Cuza domol – şi tocmai d-aia mă bucur că pot să-mi odihnesc oleacă ciolanele pe aste locuri lăsate pentru nevoiaşi. Apoi, cu asta, nu fac nici un rău, părinţele!

---

[1] Mocârţan – necioplit.

– Ce? Încă mai vorbeşti?

Şi... pleosc!... trosc!... plici!... cu gârbaciul peste spinarea lui Cuza.

– Aoleu! se vaită domnul. Iartă-mă, părinte, că n-oi mai sta p-aici.

– Nu te iert, măi prostule, ca să te învăţ minte.

– Prost, prost – zice Cuza – dar după spinarea noastră trăiţi.

Şi, când călugărul era gata să se repeadă iar la el, Cuza îi şopti:

– Ţine banii ăştia, cuvioase şi... lasă-mă, că n-o fi foc!

Şi-i dă călugărului un fişic cu galbeni.

– Aşa mai merge – zise atunci mai marele mănăstirii, mai îmbunându-se – dar cară-te d-aici mai repede; să nu te mai văz!

Apoi, vesel, a dat fuga spre mânăstire. Aşa. Pe urmă Cuza-Vodă văitându-se şi mirându-se de obrăznicia şi lăcomia soiului ăsta de oameni, care nu se mai săturau, a mai stat acolo ce-a mai stat... iar când s-a însărat bine, a plecat spre mânăstire şi – fără frică, că avea la el sabia de aur – s-a dus drept la poarta chiliei celei mari a călugărului. Acolo, ce să auză? Lăutari, chef, chiloman. Câinii, la poartă, pe el. Iese un călugăr:

– Ce vrei, mă?

– Gazdă, să-mi hodinesc şi eu, în noaptea asta, ciolanele.

– Şi-aici ţi-ai găsit tu, zăpăcitule, să nemereşti?

– Apoi, de. Aici e locaşul pentru odihna neputincioşilor, că d-aia au lăsat moşii noştri, cei buni, atâtea moşii sfintelor mănăstiri.

Când auzi aşa, călugărul se cătrăni şi mai rău.

– Aşa vorbeşti, măi ticălosule? Ia să pui eu să te ia la zdraviţe[1] niţel.

Şi grăind acestea, strigă pe ceilalţi tovarăşi. Dar Cuza-Vodă, pe care nimeni nu-l cunoştea, odată scoate din sân alt fişic de galbeni şi-l dă-n mâna cuviosului:

– Uite, mă! Du-i stăpână-tău şi mai spune-i că eu gazda o plătesc.

---

[1] Zdraviţe – zor şi bătaie.

– E... aşa mai merge.

Se duce atunci călugărul în partea aceea de unde venea chilomanul, stă ce stă şi, pe urmă, se întoarce la Vodă şi-l cheamă sus. Cuza atât aştepta. Se duce, da' când intră la luminaţii, ce să vadă măria sa? În mijlocul casei o masă scumpă, cu fel de fel de mirodenii pe ea, iar călugării şi cu starostea lor, lungiţi în paturi şi turnându-şi pe gât băuturi, unele mai scumpe decât altele. Când vede şi asta, Cuza-Vodă nu mai poate răbda. Se cutremură în toată făptura lui, îşi dă zeghea la o parte şi i se văd hainele cele domneşti, strălucind de aur şi decoraţii:

– Aşa trăiţi voi, ticăloşilor? Asta vă e viaţa sfântă, în post, rugăciuni şi fapte bune? Nemernicilor! Pentru asta au lăsat domnii români şi boierii cei milostivi bani şi moşii sfintelor mănăstiri, ai? Ca să vă îmbuibaţi voi?

Şi pe când vocea lui se auzea peste tot de se cutremurau împrejurimile, începe să-i lovească cu buzduganul, că-l avea pe sub zeghe. Acu', de! Puneţi-vă în pielea lor, măi tată! Au mâlcit-o[1] şi au intrat pe sub paturi, cât ai clipi din ochi. Aşa. Iar Cuza-Vodă, după ce le-a dat de cheltuială până s-au săturat, a ieşit afară şi a cerut să-i vie ispravnicul şi să-i puie caii la caleaşcă, de s-a dus la Bucureşti.

Şi cum a ajuns acolo, a poruncit să puie la închisoare pe toţi cei ticăloşi, iar moşiile, toate-toate, d-atunci, să fie ale statului.

Vedeţi? Aşa de straşnic domn a fost Cuza-Vodă.

*

Când s-a dus Cuza-Vodă la împăratul turcesc, atunci când s-a mirat lumea de-acolo de isteţimea şi frumuseţea lui şi s-au dat drepturi mari ţării noastre, ştiţi ce lucru de samă s-a mai făcut? Împăratul turcesc, de mare bucurie, a dat porunci să iasă din închisori şi din robie toţi românii care, demult-demult, robeau în ţara turcească şi nu mai ştiau, săracii, de atâta amar de vreme, nici de taică, nici de maică, nici de fraţi, nici de surori. Şi să plece oamenii acasă, o dată cu Vodă-Cuza!

---

[1] Mâlcit-o – au tăcut.

Şi aşa s-a întâmplat. Acu', între cei robiţi era şi un om de pe la noi, anume Călin! Era rob şi el, şi nevasta. Când îl duseseră în ţara turcească, îl luase un turc, îi dăduse patru boi şi-un plug şi-l trimisese la câmp, departe. Bietul Călin, ce să facă? Ara ce ara acolo, iar duminica venea la casa turcului, care – mirat de hărnicia lui – îl lua de-l cinstea şi zicea păgânul:

– Bre, Călin! Harnic la tine, rumâne, bre!

Şi acolo a stat el doisprezece ani. Iar când a sosit Cuza-Vodă în Ţarigrad, au început să bată tobele şi să se strige pe uliţi:

– Să iasă toţi robii şi să se ducă în ţară, că i-a dezrobit Cuza-Vodă.

Şi ieşeau toţi; iar de nu ieşeau, îi tăiau turcii. Călin, săracu', era la plug, departe în câmp şi el nu ştia de minunea asta. A avut însă noroc cu nevasta, care era şi ea tot în ţara turcească, cu copiii. Când se striga pe uliţi, era cu vadra la apă şi auzi şi ea vestea cea bună. Se repede atunci înaintea lui Vodă-Cuza şi îi cade în genuchi:

– Şi noi suntem robi, măria ta!

– Păi, unde staţi?

– La cutare turc.

Şi s-au dus trimişii lui Vodă acolo la plug, de l-au adus pe Călin şi au chemat şi pe turc.

– Să-i dai drumul acasă, jupâne!

Şi şi-a strâns Călin tot ce avea, iar turcul, când l-a văzut că pleacă, a început să plângă.

– E, bre, bre! Multă avere îmi făceai tu mie, dacă mai şedeai, bre! N-am ştiut eu de una ca asta, că nu mai plecai, bre!

Apoi i-a dat trucul o vacă şi câteva sute de franci, şi a venit Călin în Ţara Românească cu nevastă cu tot. Ştiţi unde? Chiar în Sămăila noastră. El a bătut paru-ntâi[1]. Şi de la el, drumului de colo, de pe Frumuşelu', i-a rămas numele de: *Drumul lui Călin* robul.

---

[1] A bate parul întâi – a pune începutul satului.

Dreptatea lui Cuza-Vodă

Ştia Vodă-Cuza că lucrurile nu merg tocmai bine în ţară. Însă, ca să se încredinţeze de adevăr, nu se lăsa numai pe spusele altora, ci pleca singur prin sate şi oraşe, căci aşa-i părea mai sănătos. Spun cei ce l-au cunoscut, că unde nici nu te gândeai, acolo îl aflai şi mult căuta să dreagă toate cele rele.

Odată se opri la un tribunal, unde simţise că nu se împărţea dreptatea după cum ar fi trebuit, ci tocmai strâmbătatea era mai la vedere. Îmbrăcat în haine schimbate, se amestecă printre oamenii ce aşteptau să le vină rândul la judecată. Intra în vorbă cu ei, li punea întrebări şi căuta să-i descoase asupra pricinilor pentru care au ajuns acolo, şi cum se poartă cu dânşii oamenii dreptăţii.

– De patru ani mă judec şi nu mai pot căpăta dreptul meu! zise un ţăran ce stătea trist mai deoparte.

– Pentru ce te judeci? îl întrebă Cuza cu prietenie.

– Ia pentru nişte pământ pe care mi l-a apucat pe nedrept arendaşul din sat.

– Ei, cum? Ce ţi-au spus judecătorii?...

– Ce să-mi spună! De câte ori viu la înfăţişare, mă amână... ba, că-i pe dincolo... ba, sucită... ba, învârtită...

– Şi crezi că ai dreptate?

– Apoi cum să nu... tot satul ştie. M-aş pune eu altfel în contră cu un boier? Pe cât înţeleg, amânarea se face mai mult ca să câştige vrăjmaşul meu; iar eu, din sărac cum sunt, să ajung în sapă de lemn cu judecăţile...

– Dacă este aşa, să faci ce-am să te învăţ eu. Acum, când te-o chema înăuntru, să intri şi să răspunzi la ce te-or întreba. Iar de-ţi va spune judecătorul că se amână procesul pe altă dată, atunci să te arăţi foarte supărat şi să te cerţi cu el, zicând: „Dar bine, domnule judecător, până când se amână, că m-am săturat tot viind să capăt dreptate de la domnia voastră? Ce vra să zică asta?“... Şi, fără să mai stai la gânduri, să te repezi şi să-i arzi o palmă.

– Vai de mine, mă închide! Nu mai scap din puşcărie câte zile oi avea!

– N-ai grijă!... Pe răspunderea mea! Uită-te la mine... Cunoşti cine sunt?...

Cuza-i arătă un semn prin care îl făcu să priceapă că are în faţă pe domnul ţării.

Ţăranul, foarte încurcat, nu mai zise nici o vorbă.

Nu trecu mult şi uşierul îl chemă.

Preşedintele găsi din nou un clenci şi amână procesul pentru altă zi.

Atunci săteanul, plin de mânie, îşi luă inima în dinţi, ce-o fi să fie... Începând să se certe, se repezi şi-i dete o palmă de răsună sala. Căută apoi să plece. Numaidecât se sună clopoţelul.

– Alergaţi... puneţi mâna... hoţul... a bătut pe domnul preşedinte...

Se face o zarvă mare... Sar vreo patru, pun mâna pe el şi pe sus îl aduc iarăşi în sala de judecată.

Dar chiar în acel moment iată că intră cineva... Toţi rămân încremeniţi... Era domnul.

– Ce-i, ce s-a întâmplat? Ce zgomot s-auzea?...

– Trăiţi, măria-voastră, omul acesta a pălmuit pe domnul preşedinte! îngână procurorul...

– Ei... şi... ce-i cu asta? Numaidecât, chiar acum vreţi să-l pedepsiţi? Chiar în ceasul acesta?! Mai lăsaţi-l, c-aveţi timp... Mai amânaţi judecata peste o zi.. peste două... peste o lună... peste un an... Ce vă grăbiţi atât!... El cum caută de atâţia ani dreptate şi voi îl amânaţi într-una! Pentru dânsul nu se poate face amânare?!...

Sala amuţi. Preşedintele, judecătorii şi ceilalţi funcţionari schimbau feţe, feţe şi tremurau ca varga...

Vodă singur se interesă de afacerea ţăranului amânat mereu de ani de zile, şi-i puse să dea sentinţa cuvenită, chiar sub ochii lui. Iar după ce au sfârşit cu toate procesele ce le aveau sorocite, îi alungă din slujbă pe toţi, căci prea multe păcate apăsau asupra capului lor...

– Ura!... Trăiască Cuza!... izbucni mulţimea plină de veselie.

Iar domnul, punând lucrurile la cale, se făcu nevăzut.

Căpetenii de răscoale

Horea

Horea a fost un mocan, ca şi cei care umblă cu cercuri, dar a avut minte mare; carte încă a ştiut el, dar puţină.

Pe acea vreme iobăgia era grea şi în munţi, şi bieţii mocani nu o puteau suferi. De aceea s-au adunat mai mulţi în jurul lui Horea, apoi l-au ales de căpitan, au jurat toţi, cum că până la o picătură de sânge vor ţinea laolaltă şi se vor scăpa de iobăgie prin puterea armelor.

Aşa au început ei a prăda curţile domneşti, începând de pe la Deva către Cluj. Pe domni îi prindeau şi îi omorau. Domnii, numai auzind de numele lui Horea fugeau mâncând pământul; de atunci a rămas şi cântecul care zice:

Horea bea la făgădău,
Domnii fug fără hinteu[1];
Horea şade pe butuci,
Domnii fug fără papuci.

Auzind împăratul despre răscoala aceasta, trimise cătane, care venind în Ardeal, pe toţi i-au împrăştiat.

Horea, ştiind că, dacă va pica în mâinile lor, nu va scăpa viu, s-a tras în păduri, dar totuşi stiricind[2] domnii că unde e adăpostit, despre care se zice că era chiar un neam de al lui, l-ar fi spus, l-au încunjurat de toate părţile şi l-au prins, apoi l-au dus la Bălgărad (Alba Iulia), unde a fost omorât cu roata: Iară trupul lui a fost tăiat în bucăţi şi pus pe lângă drumuri, că, văzând, trecătorii să-şi aducă aminte: că cine va mai face ca Horea, aşa va păţi şi el...

[1] Hinteu – caleaşcă (n.a.).

[2] A stirici, a ştirici – a cerceta, a iscodi, a da de ştire (n.a.).

Avram Iancu şi împăratul Frantz Iosef

Avram Iancu, în urma revoluţiei de la 1848, văzând că împăratul Frantz Iosef părăseşte pe români, se dă de partea ungurilor, s-a retras în munţi, unde din pricina suferinţelor românilor, şi-a zdruncinat mintea.

Craiul munţilor n-avea alt mângâietor decât fluierul lui drag.

În vremea aceasta, Frantz Iosef a făcut o călătorie prin Transilvania şi, aducându-şi aminte de Avram Iancu, îi trimise vorbă că vrea să-l vadă. Avram Iancu însă nu vru să se înfăţişeze.

Atunci Frantz Iosef îl pofti a doua oară. De data aceasta Avram Iancu se prezintă înaintea împăratului.

– De ce n-ai venit, Iancule, când te-am chemat?

– Apoi, măria-ta, am stat cu mult pe gânduri întrebându-mă: ce-ar putea să vorbească un nebun şi c-un mincinos?!

Haiduci

Pintea Viteazul

... Acuma-s cam 200 de ani, trăia în Măgogea un bocotan numit Stupul, căci era bogat ca un stup, care-i mai bogat. Între alţi servitori avea Stupul şi unu mut, cu numele Cupşa Pintea. Un an de zile îl slugi Pintea pe Stupul, dar nici un cuvânt din gura lui n-a scos; toţi îl credeau mut, că era tăcut şi gânditor. Părinţi nu avea. Şi Stupul purta rău pe Pintea; nu-i da nici de mâncare deajuns, iar lucru până-i pârăiau oasele. Se gândea adesea bietul Pintea la zicala cântecului:

Cine-i slugă la altul,
Multe rabdă săracul;
Las' să rabde, dacă şede,
Codru-i mare şi nu-l vede!

Odată, fiind la plug Pintea cu stăpânul, acesta, de ce, de ne ce, destul că ia oticul[1] şi îl încinge pe Pintea peste spate. Aceasta a fost prea mult şi pentru un mut. Deci se înfurie, băgă codoriştea zbiciului în pământ şi strigă răstit cătră stăpânul său:

– Până face codoriştea asta frunză verde, nu mă mai vezi; va fi amar de zilele tale, de va înverzi până de azi într-un an!

Cu aceste vorbe, Pintea apucă imediat codrul, iar Stupul rămase încremenit când auzi ameninţarea din gura lui Pintea, pe care-l ţinea mut.

La anul veni Pintea chiar în acel loc şi află codoriştea zbiciului înverzită. Atunci începu a zice-n frunză, de bucurie că i-a venit vremea. S-a pus şi a tăiat tuspatru boii Stupului, şi-i frige şi-i mănâncă împreună cu ortacii, iar Stupului îi plăteşte cu două chichii de bani (după alţii a dat Pintea o chivără de bani slujnicii, care-i da de mâncare, până fu slugă la Stupul). Apoi s-a dus şi dus a fost până-n ziua de azi.

Lumea lui de aci încolo a fost codrul, unde-şi avea conacul cu ortacii lui, care erau la număr 12.

Mai mult se ţinea Pintea pe dealul ce este spre miazănoapte de la Lăpuş, şi care deal până în ziua de azi se numeşte „Şatra Pintii". De acolo da năvală asupra bogaţilor, cu deosebire asupra oamenilor neguţători, îi despoia de bani, din care făcea parte şi la săracii din satele vecine. De aceea suflet de om nu l-ar fi trădat pentru cât bine-i în lume, că era spaima bogaţilor şi mila săracilor, iar săraci p-atunci erau mai mulţi în lume decât bogaţi.

Multă vreme, mulţi ani de-a rândul o fi trăit el cu ortacii lui prin codri, ieşind pe la strâmtori după bani şi gălbiori pe la cei neguţători. Multă vreme o fi cutreierat el munţii, câtu-i de la Lăpuş

---

[1] Otic – băţ lat la un capăt (n.a.).

până-n Maramureş şi Bucovina şi Moldova, ba şi în mijlocul Ardealului a intrat, tot prin codri, vezi bine, că doar zice cântecul:

C-o lăsat cetăţi şi sate,
Că sunt pline de păcate,
Şi-o intrat în codrul verde,
Unde urâtul se pierde.

Pe când calicimea, sărăcimea, mulţimea nemulţămită cu starea lucrurilor, povesteau cu bucurie de vitejiile lui Pintea, pe atunci bocotanii, bănoşii, asupritorii, tremurau când îi auzeau de nume şi ar fi dat oricât, numai să se poată mântui de el.

Între mulţii lui duşmani erau şi cetăţenii din Baia Mare, cărora le făcuse în multe rânduri daune însemnate, din care cauză aceştia erau cei mai însemnaţi duşmani ai lui. Dar Pintea habar n-avea de numărul duşmanilor, nu; el trecea de-a lungul şi de-a latul Băii Mari cântând:

De-ar avea duşmanii modru,
Face-m-ar cenuşă-n codru;
De-ar avea duşmanii rând,
Face-m-ar cenuşă-n vânt!

Îngrijatu-s, nu mă las,
Să fac voia la pizmaş!

Tradiţia ne spune că, într-o iarnă grea, era Pintea cu soţii lui pe „Şatra-Pintii“ şi erau în mare lipsă de bucate; venise greul traiului, deşi bani aveau destui.

Deci el a ţinut sfat cu soţii, ce ar fi de făcut, şi a ales pe trei inşi şi le-a dat bani să meargă în Baia Mare s-aducă vin, pâne şi sare. Dar cei trei se codeau, că fără el nu cutezau a intra în cuibul cel plin de păcate, în Baia Mare. Deci au zis către Pintea:

– Căpitane, noi vom merge în Baia Mare şi-om aduce vin, pâne şi sare, dacă ni-i spune din ce ţi-a sta moartea? Că ei bine ştiau că pe Pintea nici glonţul nu-l prinde.

Şi el le-a spus că din trei fire de grâu de primăvară şi dintr-un plumb mic de argint, acelea, dacă le-a înfunda cineva în puşcă, l-or prinde şi l-or omorî; dar alt glonţ pe el nu-l prinde.

Şi s-au dus ortacii la Baia Mare şi au târguit, dar când, la întors înapoi, i-au prins pandurii şi i-au legat şi au vrut să-i omoare. Iar căpitanul oraşului le-a făgăduit că i-a lăsa slobozi, de vor spune ei din ce va sta moartea Pintii, că glonţul din puşcă nu-l prinde. Şi aceia, de frică sau din răutate, au spus, iar pandurii s-au dus, conduşi de soţii lui Pintea, până la „Şatra Pintii" şi acolo s-a iscat, între haiducii Pintii şi între pandurii oraşului Baia Mare, o luptă înverşunată. Dar Pintea căzu mort, lovit de un glonţ de argint şi de trei fire de grâu de primăvară, iar capul i l-au tăiat şi pus pe poarta cetăţii de la Baia Mare, unde în toată săptămâna îl pieptăna o dată o romancă şi-l arăta poporului ce venea la târg, ca să se convingă că de bună seamă Pintea Viteazul e mort, deoarece poporul nu vrea să creadă că şi Pintea poate muri.

Ion Pietrariu

Ion Pietrariu n-o fost, să zici, sământă de hoţ. El, oameni buni, era fecior de gospodar. Tată-su era din Târgu Neamţului, avea pământ mult, vite multe şi stâni de oi, numai ca ale lui. Avea tată-su şi meşteşug bun; era pietrar, da' pietrar, nu ceva, de nu se mai găsea altul să-l întreacă. Dacă s-apuca de lucru, apoi nu lucra la fiecine, fără numai la boierii cei mari. Pe el îl chema Gheorghe Pietrariu, ş-avea doi băieţi. Pe cel mai mare îl chema Toader, şi el altă nu făcea făr' decât umbla la plug. Toată treaba câmpului era în sama lui, iar cel mai mic, Ion, păzea oile.

Da' se vede că de mic se cunoaşte omul, pe ce drum are să meargă. Aşa şi Ion Pietrariu.

Amu, într-o zi se duce el cu oile pe-aproape de-un huciag[1].

[1] Huceag – tufiş, crâng (n.a.).

Se mai hodineşte ce se mai hodineşte... şi numai ce într-un târziu sare ca ars, nu alt ceva. S-apucă şi-şi pune căciula în vârful unei tufuşoare, apoi se depărtează pe furiş şi se dă când într-o parte, când în altă parte, să nu-l zărească cineva. Se-nvârte mai pe depărtişor împrejurul tufei... şi deodată se repede la tufă, cum s-ar răpezi uliul la găini; pune mâna pe cuşmă, o pune subsuoară şi iarăşi se uită în toate părţile, ca-n chip de pază.

Numai de-aieste isprăvi făcea Ionu meu când se ducea cu oile. Lui i se părea că nu vede nimenea ce face el; da' oamenii vedeau toate drăciile lui. Şi cum n-aveau să vadă, dacă era ziua mare şi vreme de primăvară şi erau ieşiţi mai toţi în ţarină la arat!

Amu, mai mulţi gospodari din Neamţ se-ntâlnesc odată cu Gheorghe Pietrariu.

– Domnu Gheorghe, Ionic-a dumitale, cum băgăm noi de samă, nu calcă-a om de treabă, că iacă ce l-am văzut făcând.

Ce mai vorbă, foc s-o făcut moşneagul, că ce au ei cu băietul lui, să-i scoată nume rău şi hulă?

Amu, într-o sară vine băietanul cel mare de la arat.

– Ei, măi Todirică, gătit-aţi de arat, dragul tatii?

– De popuşoi am gătit, tătucă; da' mai avem de arat cam ca o falce[1] de hrişcă... şi n-om putea face treabă bună că s-o-ngroşat fiarele.

– Las' dragu tatii, n-avea grijă, că le-om subţia noi.

Moşneagul atunci luase mai la vo 200 de galbeni şi pe lucru făcut, şi arvună, şi făr' de-aceea, mai avea o lădiţă plină numai de galbeni şi de napoleoni.

– Na, măi Ioane, cheiţa şi caută în lădiţă şi ie-ţi nişte parale, pune ferăle plugului în spate şi du-te la cutare meşter să ţi le subţie, c-auzi ce spune frate-tu, că nu mai poate face treabă bună cu ele.

– M-oi duce, tătucă, cum să nu mă duc!

Când o descuiat lădiţa, ş-o văzut ce-i acolo, părerea lui de bine. Ş-o luat o mână de galbeni, i-o pus în pungă, o pus fiarele

[1] Falce – circa 1,5 ha.

plugului în spate şi s-o pornit să se ducă la meşter. Iacă la capătul din jos a Târgului Neamţului, îl vede un ţigan.

– Măi băiete, vină la mine să-ţi ascut fiarăle!

– Du-te la dracu, măi ţigane!

Ajunge la alt ţigan, cam prin mijlocul târgului.

– Vină, măi băiete, să-ţi ascut fiarăle!

– Du-te şi tu la dracu, măi ţigane!

Cată el Ion, ce cată, da' vedea că nici cu ţiganii ieşti doi nu poate face nimic şi nici lor nu le venea prin minte ce gânduri are el. Văzând că n-are cu cine sta de vorbă, merge înainte, până ce-ajunge la marginea târgului, din sus. Acolo şedea un fierar bătrân. Cum l-o văzut pe Ion, o strigat la el:

– Măi băiete, măi băiete, vină-ncoaci să-ţi spun o vorbă!

Ion Pietrariu o întrat în fierărie.

– Da' ce umbli tu, măi băiete, cu fiarele în spate? Ce vrei să-ţi fac? Să ţi le ascut, ori cum?

– Vreu eu ce vreu.

– Măi băiete, ia uită-te tu drept în ochii mei!

Ion se uită la ţigan cât s-a fi uitat, da' amu, ce căutătură a fi avut, nu ştiu, că ţiganul atâta o zis:

– Măi băiete, ştiu ce-ţi pofteşte gândul. Mi-i da trei galbeni, eu ţi-oi face treaba şi las' de nu ţi-a plăcea...

– Atâta ţi-oi da, moşule, cât zici dumneata.

– Să vii, măi băiete, mâni dimineaţa, că lucrul are să fie gata.

Şi s-o apucat ţiganul ş-o băgat fiarele în foc şi le-o fiert el cum o ştiut, şi toată noaptea o muncă o ţinut, iar în ziuă, puşca a fost gata. Da' ce fel de puşcă? Ia aşa de lungă cum îi o carabină de celea. Ţăgea[1] aşa de largă, că-ncăpea pumnul în ea.

Când o venit Pietrariu, dimineaţa, puşca era gata.

– Na, măi băiete – zice ţiganul – numai în plin să umbli, oriunde te-i duce.

– Apoi să trăieşti, moşule, că văd că mi-ai făcut lucru pe plac. Da' nişte pistoale mi-i face?

---

[1] Ţăgea – ţava puştii (n.a.).

– Fac, măi băiete, da' dacă ţi-i numaidecât, am făcute gata.

– Noa dacă ai, im[1] să le vedem.

Erau nişte pistoale cu ţava olecuţă mai largă la gură decât la cela capăt. Numai la Anton Căreja am mai văzut eu de-acelea pistoale.

– Ce mi-i cere pe ele, moşule?

– D-apoi, măi băiete, dă-mi doi galbeni, şi las' dacă ţ-a părea rău.

– Ei, moşule, na-ţi doi galbeni!

Ş-o luat Ion pistoalele şi nu s-o mai întors pe-acasă; s-o pornit în lume.

Cea dintâi prădăciune o făcut-o în marginea Târgului-Neamţ, la un han, care-i zicea hanul lui Pătulă. Iată cum o fost. Amu el s-o dus la hanu cela într-o zi de sărbătoare. Da' la han era plin de oameni, de nu mai ştiai ce-i. El o pus puşca colea de-a şoldu, o luat pistoalele în mână. Hanul şi pe-afară gemea de lume. Când o intrat în han, s-o-nturnat spre uşă, unde era oleacă de zăvoi, ş-o strigat aşa în vânt:

– Nu mai veniţi bre şi voi! Las' că fac eu singur treaba. Şi făr' de-aceea, să nu se spărie oamenii şi negustoriul. Noroade, auzit-aţi de Ion Pietrariu?

– Ba.

– Noa, dacă n-aţi auzit, apoi eu-s acela, şi cui îi trăbă zile, să se ferească-ntr-o parte, că am oleacă de vorbă cu negustoriul.

Oamenii, ca oamenii, s-o dat într-o parte, că doară nu erau ei nebuni să se puie cu el. După ce-o intrat în han, s-o dus întins la negustor.

– Giupâne, auzit-ai de Ion Pietrariu?

– Ba.

– Apoi eu îs, şi de ţi-s dragi zilele, scoate bani!

Negustoriul nu s-o mai pus pe pricină, pe cum că nici nu era chip.

---

[1] Im – ia vino (n.a.).

– Iacă, domnu Ioane, banii!... dându-i lui Ion o ladă plină de galbeni, că era putred de bogat.

Cearcă Ion lada şi vede că-i grea.

– Mai ie-ţi bani din ea, jupâne, că mie nu-mi trebuie toţi şi mi-i voia să-ţi mai rămâie şi ţie. Să-mi dai şi v-un om, doi, să-mi ducă lada până la flăcăi.

După ce-o luat lada cu banii, o chemat doi oameni, le-o pus lada în mână, o mers până ce o ieşit încolo la larg. Apoi o dat oamenilor câte-o mână de galbeni.

– Na-vă, bre, bani şi vă duceţi în treabă-vă, că eu n-am nici un tovarăş; ia numai am vrut să-mi mai ieu de cheltuială de la negustoriul iesta.

De-acolea s-o-nturnat oamenii la han; iar el ş-o pus bani la chimir; cei ce-o rămas, i-o aşezat subt un mal, ş-o năruit malul peste ei.

După trebuşoara asta, el s-o dus tocmai în Şarul-Dornei, la nişte stâni. La stânile acelea erau nişte ciobani şi ciobanii aceia slujiseră care doi ani, care patru, cinci, până la şase ani; da' nu le plătise stăpânul nimica. Ştii cum îi stăpânul: „Las' bre, că v-oi plăti azi, las' bre, că v-oi plăti mâne", şi tot aşa de azi pe mâne şi ei nu luase simbria nici de patru, cinci ani.

Amu şezând Ion câtăva vreme acolo, o văzut ce putere au ciobanii ceia, dacă erau la dânşii nişte spete cum îi hornu' cela.

– Măi – zice Ion Pietrariu – decât îţi şedea voi să slujiţi la stăpânul vostru mai mult degeaba, atâţia oameni (că ei erau vro doisprezece ciobani), haideţi bre cu mine, că v-oi umplea eu de bani, să nu ştiţi ce-ţi face cu ei.

– Mergem, căpitane, Ioane, mergem unde-i zice, că tare ni-i drag de dumneata.

Da mai era la stână ş-un strungar, un băiet aşa cum îi a Paraştivii, ca de paisprezece, cinsprezece ani, drac de băiet. Ş-apoi cânta băietul din fluiere de iestea mici, de te-adormea, nu altă.

Amu pe când se sfătuiau ciobanii cei doisprezece cu Ion Pietrariu, strungariul tot umbla cu cele două pistoale, şi le culca când pe-o parte, când pe alta.

– Măi băiete, după câte văd eu, ţie parcă ţi-s dragi pistoalele?

– Doamne, bădiţă Ioane, cum nu, mi-s dragi!

– Ai putea tu puşca cu ele, dacă ţi le-aş da?

– Of, bădiţă, cum să nu pot, numai să mi le dai.

Atunci Ion Pietrariu o-ncărcat pistoalele, ştii colea, ca la vreme de trebuinţă... Şi le-o dat băietului să deie foc. Diavolul de băiet s-o aşezat în uşa stânii, amândouă pistoalele în mână.. şi când o tras de cucoş, amândouă o luat foc, ş-o făcut un huiet ş-o puşcăraie ca aceea, de s-o umplut stâna de fum.

– Brava, măi băiete... dăruite să-ţi fie ţie pistoalele!

Apoi de-acolea, nu mult o şezut Ion pe-acolo, că la câtăva vreme după aceea vestindu-se că el îi hoţ mare, stăpânirea (neputându-l prinde), o băgat la grosul[1] din Piatra şi pe tată-su şi pe mă-sa şi pe frate-su; iară casa le-o rămas încuietă. Cât o şezut Ion în munte, o auzit zvonindu-se că tată-su-i la gros.

– De-amu, bre – zice – să ne ducem să ne băgăm noi în gros şi să scoatem pe bietul tătuca şi mămuca şi frate-meu, ş-apoi de-acolo om vedea noi cum om mai tuldui-o[2].

Când s-o pornit el cu ciobanii, o luat şi băietul, o-ncălecat ş-o apucat la vale spre Târgu-Neamţului.

Băietul era îmbrăcat cu straie de-ieştea; avea fes în cap şi purta steag, jumătate alb şi jumătate roş. Din câţi hoţi or hoţit în ţara Moldovei, de când îi lumea asta, numai Ion Pietrariu o mers cu steag. Cine vedea băietul călare înainte, cu steagul ţinut sus, ştia că nu vine altu', fără numai Ion Pietrariu.

Fugeau oamenii, care-ncotro, de frică; (las nu-i vorbă că el nu le făcea nimică) iar boierilor le ţâţâia inima-ntr-înşii. Şi să nu socoţi că lua bani de la fiecine. El lua bani de la boierii cei putrezi de bogaţi, le trimetea scrisori înainte, pe cum că să se pregătească de-atâţia galbeni, că-i trebuie de cheltuială pentru flăcăi.

Boierii, după ce primeau răvaşul, îşi întăreau curţile câte-o săptămână, două, o lună, două, cu străji; da' Pietrariu venea la ei

---

[1] Grosul – închisoare.

[2] A tuldui – a pune la cale, a plănui (n.a.).

pe când uitase de răvaş, şi-n câte-o sară, numai se trezea cu el în casă. Şi scotea boieriul bani, că n-avea-ncotro să mai crâcnească.

După ce-i golea de bani, îşi lua ziua bună, cerea să-i deie câţiva oameni să-l petreacă până mai încolo, ş-apoi de-acolea se ducea în drumul lui. Aşa o făcut cu Ghica-Deleanu.

Când o ajuns odată Pietrariu în Târgu-Neamţului, o tras de-a dreptul la casa tătâni-su, da' o găsit-o încuietă, că tată-său şi mă-sa şi frate-su erau duşi de stăpânire la gros. Atunci el o intrat într-un han, care era peste drum de casele tătâni-su, şi s-o dat cu cei doisprezece tovarăşi pe băut şi pe mâncat; iară băietul l-o lasat de strajă la poartă.

Care cum venea şi vedea steagul, întreba pe băiet că cine-i înuntru?

– Bădiţa Ion Pietrariu.

Iată că şi poliţia din Târgu-Neamţ o prins şi ea de veste că Pietrariu-i la han. Or trimes o mulţime de oameni, cu chip ca să poată pune mâna pe hoţ. Amu se strânsese şi lume de iastalantă, aşa de multă, că să fi zvârlit un ac şi nu cădea jos, fără numai oameni.

Iată că-ntr-un târziu vin nişte comisari, poliţai, nu-s ce-or fi fost, şi văzând steagul la poartă, nu le-o dat mâna să între în han.

– Cine-i aici, măi băiete?

– Bădiţa Ion.

– Care bădiţa Ion?

– Ion Pietrariu.

– Du-te de-i zi să ias-afară!

– Nu vreu. Dacă ţi-i numaidecât, poftim du-te dumneata, că amu bădiţa stă la masă.

După ce-o ospatat Pietrariu cu tovăraşii lui, o ieşit în uşă ş-o strigat să vină şi băietu-năuntru.

– Adă, jupâne, mâncare şi băutură! Dă-te, băiete, şi ospătează şi bea cât ţ-a fi gustul.

Băietul s-o dat pe lângă bucate, ş-apoi o băut şi el o gură-două de vin. Da' când sta băietu la masă, Ion Pietrariu şedea de

strajă în uşa hanului, cu puşca întinsă şi nime nu cuteza să între înuntru. După ce ş-o pus băietul pântecele la cale, o zis Pietrariu:

– Mâna pe fluieraş, băiete!

Măi, şi unde se dă băietul la cântat, şi unde se întartă ceia la jucat... ş-aşa de straşnic, că huiau podelele. De la o vreme o tăcut băietul.

Atunci iesă Pietrariu în uşa hanului cu puşca-n mână şi face aşă cu mâna (la dreapta şi la stânga), să se ferească oamenii. Care n-aveau nici o nevoie cu el s-o ferit; da' nu mulţi. Mai face Pietrariu a doua oară cu mâna; da' fără să zică batăr un cuvânt. Nu s-o ferit nime.

Mai face a treia oară, şi când o dat odată foc cu puşca în stâlpul porţii, aşa de mare putere ce-o avut, că tăt l-o făcut numai ţănduri, şi cică până la iforie[1] o ajuns bucăţi dintr-acel stâlp... şi pe care l-o ajuns, acolo o rămas mort pe loc. Treizeci şi opt de oameni o murit din împuşcătura aceea.

Ceilalţi o fugit care-ncotro, iară Pietrariu cu tovarăşii lui o plecat la drum... băietul cu steagu-nainte. Mergând ei spre Piatră, zice Pietrariu:

– Măi, iacă ce-i vorba. Voi ştiţi că tătuca meu îi la închisoare din pricina mea. Eu, bre, mă duc să mă dau prins, numai să scape bietul moşneag. Voi puteţi să vă duceţi unde v-or îndrepta-vă ochii, că bani aveţi destui. (Se vede că mai făcuse prădăciuni).

– Ba noi, căpitane Ioane, de dumneata nu ne lăsăm în ruptul capului. Te dai dumneata prins, ne dăm şi noi. Unde-i merge dumneata, acolo mergem şi noi.

– Da tu, măi băiete, ce zici?

– Ce să zic, bădiţă? Ce-i zice dumneata, aceea oi zice şi eu.

– E! poi bine.

Şi doanda-doanda, doanda-doanda, până ce-o ajuns în târg în Piatră. Dac-o ajuns în Piatră, Ion s-o dus de-a dreptul la ispravnic.

– Domnule ispravnic – ori cucoane, cum i-a fi zis – eu îs Ion Pietrariu... ş-am auzit c-aţi închis pe tătuca şi pe mămuca şi pe

[1] Iforie – foişorul de pompieri de la primărie (n.a.).

frate-meu, din pricina mea. Iacă mă dau prins, numai să daţi drumul moşnegilor, că-i păcat să canunească ei pentru mine. Las' că pentru faptele mele eu mi-oi trage osânda. Da' aşa, cucoane, nu mai umbla a te da gândului şi ne bagă pe noi la închisoare.

Pe vremea aceea, se vede că pe hoţi nu-i punea în lanţuri, îi punea cu picioarele-n butuci.

Amu când o dat Ion Pietrariu cu ochii de tată-său şi de mă-sa, n-o zis alta fără numai:

– Iertaţi-mă, tătucă şi mămucă, pentru că din pricina mea aţi şezut la opreală. Iacă, tătucă, ai de la mine cinci mii de galbeni.

Moşneagul o luat banii ş-o venit apoi acasă. Pietrariu şi cu tovarăşii lui bărăneau[1] de tot, cătră ispravnic, că să-l lese în gros să-şi facă osânda.

– Măi Ioane, tu te-i apuca măi şi mi-i sparge grosul şi-i da drumul la tăţi câţi îs acolea.

– Pune-mă-n butuci, cucoane!

Atunci ei o intrat n gros, iar cei mari le-or pus picioarele-n butuci. Când s-o văzut ei singuri într-o odaie, o zis Ion Pietrariu:

– Mâna pe fluieraş, băiete, şi zi!

Ş-apoi unde-o-nceput băietul a zice aşa de îndrăcit, că huia grosul. Ş-apoi unde nu s-o-ntărâtat cei doisprezece la jucat, şi erau aşa de tari, că jucau cu butucii legaţi de picioare. Ş-aşa i-o tot izbit unii de alţii, până ce i-o făcut ţănduri ş-o rămas slobozi şi s-o apucat de-o spart grosul, şi la şapte sute de arestaţi câţi erau acolo, la toţi le-o dat drumul. Şi s-o dat apoi la hoţit, cu cei şapte sute. Ei erau împărţiţi în cete, ş-aveau de căpitan pe Ion Pietrariu.

Da' el tot cu cei doisprezece umbla. Şapte ani de zile o hoţit aşa. Locul lui de hoţie, mai cu samă, era la Lunca-Mare. Amu, la şapte ani, s-o dus la crâşma olteanului din ţinutul Neamţului.

Olteanu iesta avea o fată frumoasă peste samă. Las' nu-i vorbă, că nici Pietrariu nu era urât. Şi hâr azi, hâr mâne, s-o dat în dragoste cu fata.

Din pricina asta, el o tot dat drumul la tovarăşii lui cei mulţi, să se ducă pe la casele lor. Rămăsese numai cei doisprezece. La

---

[1] A bărăni – a stărui (n.a.).

urmă le-o dat drumul ş-aiestora să se ducă pe la casele lor, spuindu-le că de-amu, dac-o câştigat bani destui, să se ducă să s-apuce de gospodărie.

Băietul ajunsese băietan stătut. Şi lui i-o dat Pietrariu bani de-ajuns şi de-ntrecut, ba încă l-o şi cununat şi ş-o făcut casă în Neamţ.

Şi azi mai sunt în Neamţ urmaşi de-a băietanului celuia.

Amu, ce să vezi dumneata, muierea tot dracu... că, dacă Ion Pietrariu s-o dat în dragoste cu ea, apoi toată lumea ştia.

Potera cată să prindă mână bună cu femeia, ca să poată pune cabja[1] pe Pietrariu. Şi ce-o făcut potera cu femeia, cum o potrivit-o, c-o prins pe bietul Pietrariu şi l-o dus la Ieşi. De-atunci o ieşit cântecul lui Ion Pietrariu.

După ce l-o dus la Ieşi, nu-i era hotărâtă altă pedeapsă, fără numai spânzurătoarea.

Da' o fată de boieriu, cam proastă la faţă, văzând pe Ion aşa de frumos, o zis în gândul ei: „Păcat de om ca aista să se piardă!" Şi într-un suflet s-o dus la doamnă ş-o-ngenuncheat înaintea ei:

– Mă rog dumnitale, pre cinstită şi pre înalţată domniţă, dăruieşte-mi mie pe Ion, c-aş vrea să trăiesc cu el.

– Ei, dăruit să-ţi fie!

Şi cum o zis domniţa aşa, o şi scris un răvăşel, pe cum că Ion Pietrariu-i iertat de spânzurătoare, dacă se făgăduieşte c-a trăi cu fata cutărui boieriu, care are douăsprezece moşii. Fata o luat răvăşelul şi steag alb şi mai pe când să puie lui Ion şfacu'-n gât, iacă soseşte şi ea cu porunca doamnei.

Unul de-acei mai mari l-o cetit şi, văzând ce scrie, o zis către Ion:

– Ei, Ioane, ce zici, îi vre să te cununi şi să trăieşti cu fata asta de boieri, că iacă prea înălţata domniţă îţi dăruieşte viaţa?

Ion Pietrariu, când s-o uitat la fată ş-o văzut-o aşa de urâtă, o tăcut deodată, n-o zis nimica.

– Ei, ce zici, Ioane, te cununi cu fata asta, ori să-ndeplinim porunca domnească?

---

[1] A pune gabja – a pune mâna pe (n.a.).

– Apoi oi trăi, m-oi cununa! zice Ion cam cu gura altuia, că el era om frumos, iar fata aceea era aşa de urâtă, că să nu-ţi fi venit vremea să-nserezi cu ea în casă.

Cum o zis că se cunună, o venit un popă şi i-o cununat acolo pe loc şi de-acolea s-o dus la curţile fetei.

Amu o venit vremea chiar în ziua aceea, de-o rămas numai Pietrariu cu fata într-o odaie. Şi cum şi ce fel de căutătură a fi avut el atunci, că s-o uitat drept în ochii fetei:

– Ei, fată hăi, socoţi tu că-i putea trăi cu mine, ori să mă duc înapoi la spânzurătoare?

Da' fata s-o cutremurat de cătătura lui ş-o zis aşa:

– Ba, Ioane, cu tine văd eu că n-are să fie chip de trăit, da nici la spânzurătoare nu te-oi mai da (adică nu te-oi da pe mâna stăpânirii), că-i păcat să se piardă aşa frumuseţe de om ca tine! Mergi sănătos mai bine şi du-te unde te-or îndrepta ochii.

Atunci Ion o mulţămit fetei de cuvântul cel bun, ş-o luat ziua bună de la fată ş-o plecat iarăşi în ţinutul Neamţului şi iarăşi s-o dat cu fata olteanului...

Vasile cel Mare

Sătenii din Crucea (comuna Broşteni, judeţul Suceava) pomenesc des în vorbirile lor despre trecut pe un haiduc cunoscut sub numele de Vasile cel Mare, iar povestea lui se ştie până şi de copii. Din cei care trăiesc nu l-a apucat nimeni, căci a trecut hăt mult peste suta de ani de când a haiducit Vasile cel Mare. Viaţa şi faptele acestui om, aşa după cum se povestesc, sunt vrednice de cunoscut.

Vasile cel Mare era de fel din satul Ciocăneşti, cum spun unii, iar după cum spun alţii, din satul Boului. Amândouă satele sunt în Bucovina. În urma unor hoţii făcute în Câmpulung

(Bucovina), cu tovarăşii săi, Ştefan Rusu şi Andrei Rusu, urmăriţi de poteră, trec muntele Todirescu, vin în Crucea şi se tocmesc slugă pe la oameni. Vasile cel Mare a apucat să fie slugă la Gheorghe Cozan, care era vornicul satului pe vremea aceea.

Într-o zi, Gheorghe Cozan îi bănuieşte[1] lui Vasile cel Mare că de ce nu scoate afară nişte poloboace cu curechi[2]; era în vreme de toamnă. Atunci Vasile îşi suflică mânecile, scoate pietrele din poloboace, de pe curechiu, şi, apucând pe rând câte un poloboc, cu o mână de sus şi cu alta de jos, le-a scos pe toate afară.

Şi Gheorghe Cozan şi femeia lui, Sofronia Groasa, s-au minunat de puterea lui Vasile cel Mare şi au început a prinde grijă.

În primăvară, Vasile şi-a luat rămas bun de la Gheorghe Cozan şi, fără să vrea a-şi lua simbrie, a plecat.

În drum, s-a oprit la o crâşmă în Gura-Negrii (Dorna), unde a băut în trei zile trei vedre de vin; în această vreme, puşca, adică trăgea cu pistoalele în gura cuptorului, de săreau cărbunii din vatră în toate părţile.

Mai pe urmă, s-a dus tocmai în Părăul-Pintei, la un om Furtună, unde s-a tocmit iar slugă. Tocmai se întâmplase să vie în sat o laie de ţigani din prundul Iaşului, şi făceau multe neajunsuri oamenilor.S-au încercat ei să-i scoată, dar n-a fost chip, că erau mulţi ţigani şi îndrăzneţi din cale afară. Era cam o săptămână până în Sfântul Gheorghe, când oamenii se adunase la crâşmă să se sfătuiască pentru văratul vitelor; din vorbă în vorbă ajung la ţigani şi nu le da în gând cum să-i scoată. Vasile cel Mare, care era de faţă, iese dintre ei, ia un gârneţ de fag şi merge la un ţigan, cerând să-i facă o măciucă de fier. Ţiganul, pentru plată, îi face bucuros, ba i-o şi tocmeşte în gârneţ, legând-o în patru verigi. Iese apoi de la ţigan şi plecând printre corturi răstoarnă câteva. Ţiganii se înşiră după Vasile, care o rupe la fugă. Când i-a venit bine, se întoarce şi începe a-i pocni cu măciuca aşa, că pe care cum îl pălea şi cădea. Ceilalţi din urmă au rupt-o de fugă înapoi, au luat corturile şi ce mai aveau, şi-au luat-o la sănătoasa.

---

[1] A bănui – a-i face mustrări (reg.).

[2] Curechi – Varză (mold.).

Oamenii, de bucurie, au început care de care să dea vin şi să-l cinstească, dar el n-a primit, nici simbria de la Furtună n-a vrut s-o ia şi a plecat. Şi-a adunat tovarăşii vechi şi alţii noi, cam 12 de toţi, şi a cutreierat munţii de la hotarul Bucovinei, Muntele-Lung, Goia, Băeşescul, prăpădind mai ales prin Humor, Câmpulung şi alte locuri din părţile acelea. Poterile îi urmăreau însă din toate părţile; o parte din tovarăşii lui au fost prinşi, între care şi Creţu.

Cei rămaşi cu Vasile cel Mare s-au întors în Crucea, la Nichita lui Vasile al Nicului; pe aici au umblat mai multă vreme fără să se atingă de avutul oamenilor şi fără ca să facă potlogării de rând. De multe ori, Vasile cel Mare ajuta pe cei necăjiţi şi nu suferea ca tovarăşii săi să facă rău oamenilor. Când au plecat din Crucea, după ce au făcut cinste la crâşmă cu oamenii din sat, au văzut trei corbi.

– De acu pierim, fraţilor! a zis Vasile cel Mare,

Au suit Grinţieşul şi s-au dus la fundul Bistriţei din Ardeal, iar de acolo pe Munţii Ţibleşului, unde şi-a cântat Vasile cântecul:

Frunză verde iarbă mare,
Colea-n jos pe lângă vale,
Trece-un căpitan călare,
Cu trei sute de cătane,
După Vasile cel Mare.
– Stăi, Vasile, nu fugi,
Că grea poteră te-ajunge.
– Las' potera să m-ajungă,
Că-s voinic, nu-s blăstămat,
Sunt voinic cu căpeneag,
Ştiu poterii ce să-i fac.
M-oi pleca după un fag,
Şi-oi ridica un baltag,
Şi pe toţi i-oi face praf.
Foaie verde măr muntos,
Rămâi, Ţibliş, sănătos!

N-a fi astăzi, n-a fi mâine,
Când oi mai călca pe tine.

De aici s-a coborât la fundul Bistriţei. Pe când mergea cu un tovarăş al său pe drum, urmărit de poteră, a fost împuşcat de un comis[1], care-l pândea dintr-un cerdac. Tovarăşul său l-a luat în spate şi-l ducea, dar fiindcă-i ajungea potera, Vasile cel Mare a zis tovarăşului său să-l lase pe dânsul, iar el să fugă, să nu-l prindă potera.

Un prost găsindu-l jos, i-a tăiat capul şi l-a dus la Suceava, unde era cerut.

Rămăşiţe din vremea lui Vasile cel Mare se găsesc mai în dosul Tarniţelor (munte). Când umbla el în haiducie prin Bucovina, îşi avea făcut un bordei între stâncile cele mari de pe acest munte, unde se adăpostea de vremuri rele. Urme de-ale bordeiului se găsesc şi azi. Se zice că o femeie din Gemene (Bucovina) a găsit multe odoare în bordeiul lui Vasile cel Mare, din Tarniţi.

Personaje legendare

Daciţa din Ceahlău

Trăia odată pe muntele Ceahlău o dăciţă vestită pentru frumuseţea ei negrăită şi mulţimea turmelor de oi şi capre.

Ea era fată de crai, însă se lepădase de toate deşertăciunile şi ispitele lumeşti şi se făcuse ciobăniţă.

Vestea despre daciţa cea frumoasă şi bogată din Ceahlău trecuse peste hotare, şi fel de fel de feciori de crai şi împăraţi

---

[1] Comis – grăjdar.

venirä s-o peţească, însă toţi se-ntoarseră după cum veniră; fata nu voia să se mărite cu nici un chip.

Povestea cu dăciţa din Ceahlău ajunse şi până la urechile lui Traian, care se spune că era cel mai mare împărat de pe vremea aceea.

Traian se hotărî s-o peţească şi el, cât din mândrie, cât din dorinţa de a avea o împărăteasă aşa de frumoasă.

Şi plecă la Ceahlău cu mare alai. După ce făcu un drum lung şi anevoios, ajunge în sfârşit la poalele muntelui.

De-aici, peţitorii descălecară şi o luară toţi pe jos, către stâna ciobăniţei celei minunate.

Fata, ieşind repede întru întâmpinarea oaspeţilor, îi întrebă ce caută?

– Pe tine te caut! răspunse Traian. Vin să te iau de soţie. Sunt Traian, împăratul împăraţilor.

Dăciţa rămase deodată încremenită la auzul vorbelor prea frumosului Traian, dar repede îşi veni în fire, aducându-şi aminte de jurământul ce-l făcuse şi o rupse la fugă din faţa lui Traian, îndepărtându-se spre desişul pădurii.

Traian însă se luă după ea şi, trei zile şi trei nopţi, o urmări de-aproape, prin fel de fel de văi, păduri şi corhane. A treia zi însă, fata obosind, Traian o ajunge, pune mâna pe ea şi-i zice:

– De ce ai fugit de mine?

– De-acuma însă m-ai prins, nu mai pot fugi, sunt roaba ta.

– Nu roabă, ci stăpână.

– Nu stăpână, ci soţie! zise dăciţa lăsând ochii în jos.

Şi aşa Traian se însură cu dăciţa din Ceahlău, luând de zestre, pe lângă turmele de oi şi capre, şi toată ţara din jurul Ceahlăului.

Fata de la Cozia

După Mircea-Vodă au rămas mai mulţi fii şi nepoţi de fraţi. Între aceştia au izbucnit certuri pentru domnie, fiecare voind să ajungă domn.

Aflând turcii despre aceste neînţelegeri, intrau cu armata în Ţara Românească, pustiind-o. Până să se strângă românii, turcii prădau în dragă voie...

În vreme de primejdie mare, se găseau chiar şi femei, care porneau la luptă contra năvălitorilor. O astfel de luptătoare a fost în timpul acestor războaie şi „Fata de la Cozia".

Era o fată orfană, din Munţii Coziei. Când auzi că turcii au intrat în ţară şi pradă şi robesc, s-a îmbrăcat în haine ostăşeşti, a luat o suliţă, sabia, arcul şi tolba cu săgeţile şi, fără să ştie cineva, a plecat şi ea la război. În lupta care s-a încins cu turcii, a dovedit o vitejie ca şi cel mai viteaz soldat român.

Pe atunci era obiceiul, ca pe cei mai viteji, domnul ţării să-i dăruiască cu câte o moşie şi să-i facă boieri, dacă erau ţărani. Tot aşa a vrut să facă şi cu „Fata de la Cozia". Ea îi spuse atunci că nu e bărbat, ci fată.

Toţi rămaseră uimiţi, când aflară că o fată a putut să fie atât de vitează. Iar domnul a zis:

– Şi dacă eşti fată, tot îţi dau o moşie care să-ţi fie zestre când te vei mărita.

Iar întorcându-se către cei din jurul lui, îi întrebă:

– Care vreţi să luaţi de soţie pe această fată vitează?

Mai mulţi fii de boier se îmbiară, chiar şi fiul cel mai tânăr al domnului. Fata îl alese pe acesta, pentru că îl văzuse şi pe el luptând cu mare vitejie.

Pavel Chinezu

Pe timpul când românii din Transilvania, Banat şi Crişana îşi aveau voievozii lor, în fruntea satelor şi a ţinuturilor mai mici stăteau judecii sau cnejii români. În timp de pace, aceştia erau judecători, iar în timp de război căpitani. Ei erau boieri români, dar nu de cei care asupreau pe ţărani.

Cu timpul, regii Ungariei au început să asuprească pe cnejii români, silindu-i să-şi părăsească legea strămoşească, iar cei care nu se supuneau, îşi pierdeau drepturile de cneji şi ajungeau ţărani simpli. Mulţi se ridicau, prin vitejie în războaie, iar la rangul de mai-nainte. Unul dintre aceştia a fost şi Pavel Chinezu.

Pavel Chinezu a trăit pe timpul lui Matei Corvinul. Era din neam de cneaz român, de aceea îi şi rămăsese numele cum îl scriau şi ungurii.

Familia lui Pavel îşi pierduse drepturile de cneaz, aşa că el ajunsese ficior de morar la moara din Ciucea, lângă Criş.

Pavel era atât de tare, încât ridica butoiul cu apă şi bea din el ca dintr-un pahar. Piatra de moară o ţinea în mâini, ca şi cum ar fi numai un cârpător de lemn.

Odată au trecut pe lângă moara din Ciucea nişte boieri mari. Fiindu-le sete, au cerut apă. Pavel a umplut o ulcică cu apă şi, punând-o pe o piatră de moară, le-a dus-o boierilor. Aceştia s-au mirat mult de tăria lui şi unul din ei i-a zis:

– Pagubă să stea un voinic ca tine la moară! Intră în armată şi luptă contra turcilor.

Pavel a primit bucuros şi a intrat în armată. În luptele cu turcii s-a dovedit atât de viteaz, încât în curând a ajuns căpetenie de oaste şi mai târziu chiar „Ban de Timişoara", adecă voievod al Banatului.

Odată a fost o luptă mare între turci şi creştini pe „Câmpul Pânii", în judeţul Hunedoarei. Armata transilvăneană era p-aci să fie bătută, când sosi Pavel Chinezu în ajutor, cu armata lui de români bănăţeni. În amândouă mâinile cu câte o sabie, el secera

pe turci cum seceră grâul. Îngroziţi, turcii rămaşi în viaţă fugiră în munţi, unde partea cea mai mare din ei fură omorâţi de români. Iar după luptă s-a încins între soldaţii creştini un ospăţ mare, la care Pavel a jucat bătuta, ţinând câte un turc în dinţi, altul subsuoară şi altul într-o mână.

Arvaţii

Odată, venind arvaţii[1] prin părţile astea, au luat mulţi creştini în robie. Între ei era şi un român din satul nostru.

L-au tot dus sălbaticii, l-au dus tot bătându-l cu biciul şi înjurându-l cu blogodoreli[2] în limba lor, până să-l treacă Dunărea. Când însă erau gata să-l puie în ghimie[3], legat ferecat, el ştie cum a făcut, cum a dres, a scăpat omul de sub ochii lor şi repede a luat-o la picior, spre casă.

– Bodaproste, Doamne, că o să mai auz şi eu cucul în ţara mea!

De frică însă că iar s-or lua arvaţii după el, şi l-or prinde, venea pe drum numai ciuciulit şi numai noaptea, săracul.

S-a întâmplat însă că odată l-a apucat ziua afară din pădure, lângă un sat pe care nu-l cunoştea şi la marginea unui lac. Şi, tot atunci i s-a năzărit că vede gloată mare de păgâni venind la deal: „Ce să mă fac eu, Domnicule?"

Tremurând de spaimă, îşi taie din cucută o ţavă lungă şi odată intră în lac. Acolo, se prinde zdravăn cu mâinile de nişte răgălii[4] din fundul lacului, iar în gură ţinea ţava aceea, care avea un cap afară din lac şi aşa răsufla prin ea.

---

[1] Arvaţi – Vechi nume românesc dat croaţilor, horvaţilor.
[2] Blodogoreli – bombănituri, bolboroseli (n.a.).
[3] Ghimie – corăbioară (n.a.).
[4] Răgălie – rădăcină (n.a.).

Aşa a trăit bietul, o zi întreagă; iar seara, pe înnoptat, a ieşit de-acolo şi a tot venit până acasă. Aci a spus la ai lui tot ce i-a păţit sufletul de la arvaţii cei cumpliţi.

Căpitanul Negrea

...Pe-atunci, partea de Moldova dintre Maramureş şi Ardeal era stăpânită de unul Negrea, căpitan de plai, care se măsura la avere c-un crai, la putere c-un zmău şi la frumuseţe c-un trandafir; dar toată averea lui nu făcea nimic înaintea fetei lui, despre care unii şi alţii spuneau că:

Tot să caţi sub sfântu-soare,
Nu afli mai mândră floare;
Faţa albă ca şi crinu,
Ochii limpezi ca sărinu!

Negrea îşi avea casă frumoasă în Câmpulung, la drumul mare, şi stăpânea ţinutul cu căpitanii de cete, trimeşi pe la hotarăle Maramureşului şi Ardealului, înspre Piatra şi Cetatea-Neamţului, spre Suceava şi în jos pe Siret. Şi-avea poruncă, la ceasuri de primejdie, să se vestească unii pe alţii, aprinzând focuri mari pe bâtcile[1] dealurilor.

Aşa s-a vestit şi-acum despre venirea tătarilor, printr-un căpitan de ceată, care venea de către Homor. Degrabă porunci să se strângă toţi cei care ştiu să lupte, iar bătrânii, femeile şi copiii să se ascundă bine în văgăunile muntelui Giumalău, după ce şi-or ascunde, cum or putea, din cele strânsuri de pe-acasă. Negrea chiar şi-a fost pus toate comorile lui în fântâna din ogradă, a

---

[1] Bâtcă – înălţime pe coasta unui munte, ridicătură de pământ împădurită (n.a.).

astupat-o, şi, luându-şi alături pe fata lui, îmbrăcată cu za şi pălărie voinicească, cu paloş la brâu, cu tolbă de săgeţi pe umăr şi cu buzdugan în mâni, au pornit cu toţi câţi se strânseseră în grabă, spre munte, că nu era chip altfel.

Pe unde ajungeau, moldovenii închideau bine strâmtorile cu trunchiuri de copaci şi făceau haituri pe la ape, ca la nevoie să dea drumul apei şi să-i înece pe tătari. Un hait de acela se vede şi astăzi pe pârâul Săscior, care ţine de graniţa între Bucovina şi Moldova.

Numai aşa năvala cetelor de tătari sălbateci se mai putea împiedica.

Prădând şi arzând, tătarii au luat-o pe valea Moldovii, trecând apoi culmele munţilor în Ardeal; o ceată mai mică s-a lăsat şi în valea Bistriţii şi-a Dornii, în care părţi îşi făcuse lagăr şi căpitanul Negrea.

Tătarii, prin iscoade, au dat de lagăr şi aşa a început bătălia care a ţinut două zile. Au căzut mulţi moldoveni, dar tătarii se zvântau, atunci când volburile repezi ale apelor se slobozeau înaintea lor, o dată cu săgeţile de după copaci. Atâta sânge tătăresc a curs atuncea, că şi până azi ţâşneşte din pietrile pârâului.

A treia zi, potecile s-au mai rărit de tătari; atunci şi căpitanul Negrea, cu fata lui şi cu voinicii care rămăsese, s-au tras în vale, mai la larg.

De-atunci a rămas că se cheamă „Dealul lui Negrea" muntele de pe dreapta pârâului Dorna, iar pârâiaşul care curge pe la poalele lui, se cheamă tot „a lui Negrea" ori „al Negreştilor".

Negrea a trecut apoi în Ardeal; a stat o bucată de vreme în satul Bilbor, de sub poalele Călimanului, apoi a venit din nou la Câmpulung, unde s-a apucat şi şi-a întocmit gospodărie la loc, după ce şi-a dezgropat comorile şi-a mai împărţit din prisoasele lui pe la unii şi pe la alţii.

După asta, n-a mai trecut mult şi din Maramureş a trecut spre Moldova Dragoş, după vânătoare, cu ceata lui. A dat pe la Câmpulung, a văzut fata lui Negrea şi n-a mai vrut să meargă înapoi. A rămas acolo la descălicare şi s-a însurat, şi-a vrut el şi

cetaşii lui urmaşi şi dintr-aceia alţii, tot mai departe, până-n zilele noastre, din care ne tragem şi noi, moldoveni slobozi şi neslobozi.

Stânca Corbiţei

O fată cu numele de Corbiţa de o frumuseţe nemaiînchipuit de mare, o zână din poveste, locuia în vecinătate. O fi cam mult de atunci, căci era pe vremea tătarilor. Fata era logodită cu un băietan frumos tot ca ea, numit Tudoran. Nu mai era mult şi nunta avea să se facă.

Dar se vede că n-a fost să fie.

Cu câteva zile înainte de nuntă, se dăduse de veste pretutindeni şi lume multă era poftită din toate părţile, că una era Corbiţa şi unul Tudoran, nici că se mai văzuse pǎreche mai frumoasă; cu câteva zile zic, iacă soseşte o armie de tătari, ostaşi mulţi, înalţi, prădalnici şi sălbatici. Tătarii erau mulţi, or fi fost la cinci sute de mii, nu-i mai încăpea locul. Toţi erau călări pe nişte cai ca zmeii din poveşti.

Şi tătarii aceştia aveau în capul lor o căpetenie, un han-tătar, un fel de gheneral, mai mare peste toţi. Dar tătarul acesta era cumplit, nici că se mai văzuse om ca el. Mânca cât zece, bea cât douăzeci şi avea cu el 101 femei, tot una şi una.

Dar ce-i vine tătarului, într-o zi? O vede pe Corbiţa şi Corbiţa îi cade dragă, căci Corbiţa asta a noastră era mai chipeşă decât tot muieretul gheneralului. I se spuse că Corbiţa e logodită, că peste trei zile se va serba nunta ei, că pregătirile sunt aproape pe isprăvite. Tătarul nu şi nu, nici voia să ştie: pe Corbiţa să-i aducă şi s-a isprăvit. Tudoran, când aude una ca asta, se duce la han-tătar să-i spuie că nu e cădere să-i ia logodnica.

Han-tătar se încruntă la el şi începu să zbiere la el, că cum adică îndrăzneşte el să i se puie în cale.

– Atunci la luptă dreaptă să mergem! zise plin de mânie voinicul moldovean.

– Luptă, luptă – se răsti tătarul – dar eu nici nu voi să mă măsor cu unul ca tine.

Şi, nici una, nici două, porunci soldaţilor săi ca într-un ceas să-i facă lui Tudoran seama.

Nu isprăvise bine vorba şi Tudoran fu înşfăcat şi târât afară. Nici judecată, nici nimic şi capul lui Tudoran zbură de pe trunchi.

Dar păgânul de tătar nu-şi ajunse scopul. Îşi frecă mâinile de bucurie, că hait, s-a isprăvit, că-i cade acum Corbiţa în palmă. Dar iată că soseşte veste tristă la urechile han-tătarului, că s-ar fi găsit în Bistriţa corpul unei fete.

Corbiţa, de cum văzuse sfârşitul iubitului ei mire, Tudoran, deznădăjduită, se dusese pe o stâncă înaltă şi, fără a mai sta pe gânduri, se aruncă în apele Bicazului şi se înecă.

Şi de atunci stânca se numeşte şi azi „Stânca Corbiţei", dar poporul îi mai zice şi „Stânca Corbului".

Han-tătarul, de ciudă şi de furie, îşi curmă şi el firul zilelor.

Dacă ar fi făcut-o mai devreme, scăpau de necaz românii noştri, Tudoran şi Corbiţa...

Răzăş

Un proprietar mare şi atotputernic avea, alăturea cu moşia lui, nişte răzeşi înteţiţi, care ţineau la pământurile lor, dreaptă avere întemeiată pe hrisoave domneşti. Orice propunere din partea-i, pentru schimb sau vânzare, rămăsese fără rezultat.

Ce se întâmplă? Într-o zi, ispravnicul ţinutului, însoţit de o ceată de slujitori, aduse un plug şi, urmând poruncile ce primise de la Iaşi, ordonă a trage brazdă prin mijlocul pământului răzeşesc. Boii pornesc; fierul plugului începe a lăsa o brazdă neagră în urmă-i,

când, dintr-un rediu[1] apropiat, se iveşte o româncă naltă, ce purta un copilaş la sân. Ea vine sumeaţă în faţa ispravnicului, depune copilul dinaintea boilor şi zice:

– De vreme ce aţi venit aici hoţeşte ca să ne luaţi moşia strămoşească, na, trage brazda peste copilul meu, pentru ca să nu rămâie pe lume pieritor de foame la uşile străinilor.

Toţi stătură pe loc încremeniţi... afară de ispravnic, care răcni înfuriat la slujitori, să dea copilul în lături.

– Nu vă atingeţi de el, că-i amar de capul vostru! strigă românca; şi în adevăr, deodată se văd ieşind din rediu vro două sute de ţărani înarmaţi cu topoare şi coase. Ei veneau repede şi ameninţători către părintele ispravnic, dar acesta, negăsind de cuviinţă a-i aştepta, îşi luă ceata şi se făcu nevăzut.

– La oarba! La oarba! strigau românii din urmă, râzând de spaima lui şi astfel ei rămaseră stăpâni pe moşia lor... până la anul viitor.

De atunci s-a răspândit în ţară cântecul răzeşilor, ca un semn caracteristic al timpului.

Frunză verde de scumpie,
Ard-o focul răzeşie.
Eu chiteam că-i boierie,
Şi-i numai o sărăcie.

---

[1] Rediu – pădurice (n.a.).

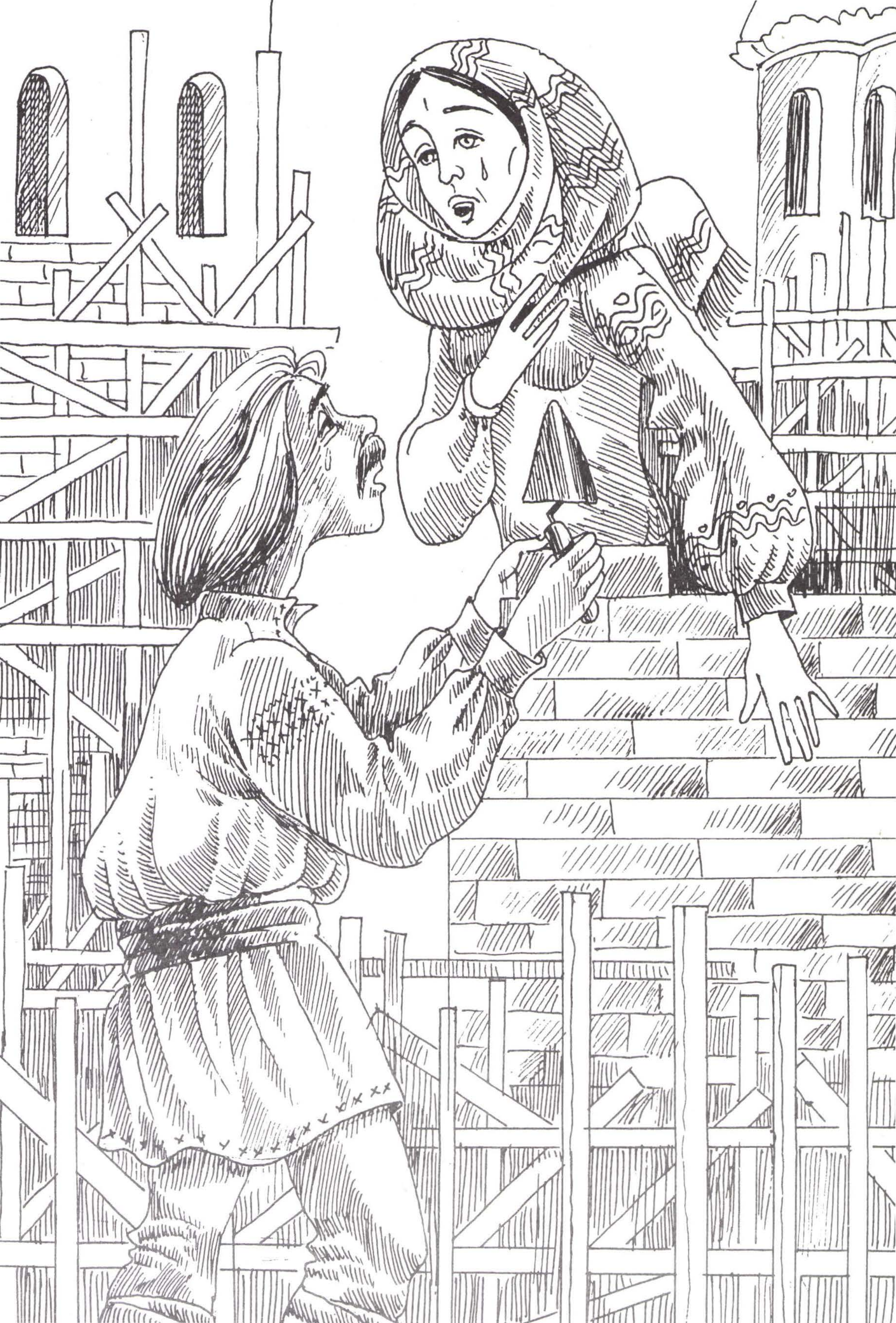
Mănăstirea Argeşului[1]

Pe Argeş în jos,
Pe un mal frumos,
Negru Vodă trece
Cu tovarăşi zece:
Nouă meşteri mari,
Calfe şi zidari
Şi Manole zece,
Care-i şi întrece.
Merg cu toţi pe cale,
Să aleagă-n vale
Loc de mănăstire
Şi de pomenire.
Iată cum mergea
Că-n drum ajungea
De-un biet ciobănaş
Din fluier doinaş,
Şi cum îl vedea,
Domnul îi zicea:
– Pe Argeş în sus
Cu turma te-ai dus.
Pe Argeş în jos
Cu turma ai fost.
Nu cumva-ai văzut,
Pe unde-ai trecut
Un zid părăsit
Şi neisprăvit,
La loc de grindiş?
La verde-aluniş?

---

[1] Subiectul acestei balade este cântat şi de poeţii poporului Serbiei, însă cu oarecare deosebiri. Balada sârbească se numeşte **Fundarea cetăţii Scadar** (Scutari), ce este ridicată de trei fraţi Merliavcevici, anume regele Wukaşin, voievodul Ugrijeşa şi tânărul Goiki. Din cuprinsul acestei balade se vede că aceeaşi superstiţie există pe ambele maluri ale Dunării.

– Ba, doamne, am văzut
Pe unde-am trecut
Un zid părăsit
Şi neisprăvit.
Câinii cum îl văd
La el se reped
Şi latră-a pustiu
Şi urlă-a morţiu.
Cât îl auzea,
Domnu-înveselea
Şi curând pleca
Spre zid apuca
Cu nouă zidari,
Nouă meşteri mari
Şi Manole zece
Care-i şi întrece.
– Iată zidul meu!
Aici aleg eu
Loc de mănăstire
Şi de pomenire.
Deci voi, meşteri mari,
Calfe şi zidari,
Curând vă siliţi
Lucrul de-l porniţi,
Ca să-mi ridicaţi,
Aici să-mi duraţi
Mănăstire-înaltă
Cum n-a mai fost altă,
Că voi de averi,
Voi face boieri,
Iar de nu, apoi
Voi zidi pe voi
Voi zidi de vii
Chiar în temelii.

II

Meşterii grăbea,
Sforile întindea,
Locul măsura,
Şanţuri largi săpa
Şi mereu lucra,
Zidul ridica,
Dar orice lucra
Noaptea se surpa!
A doua zi iar,
A treia zi iar,
A patra zi iar,
Lucra în zadar!
Domnul se mira
Ş-apoi îi mustra
Ş-apoi se încrunta
Să-i puie de vii
Chiar în temelii!
Meşterii cei mari,
Calfe şi zidari,
Tremura lucrând,
Lucra tremurând,
Ziua până în seară,
Iar Manole sta,
Nici că mai lucra,
Ci mi se culca
Şi un vis visa,
Apoi se scula
Şi astfel cuvânta.
– Nouă meşteri mari,
Calfe şi zidari!
Ştiţi ce am visat
De când m-am culcat?
O şoaptă de sus

Aievea mi-a spus,
Că orice-am lucra
Noaptea s-a surpa,
Pân-om hotărî
În zid de-a zidi
Cea-ntâi soţioară,
Care s-a ivi
Mâni în zori de zi,
Aducând bucate
La soţ ori la frate.
Deci dacă vroiţi
Ca să isprăviţi
Sfânta mănăstire
Pentru pomenire,
Noi să ne-apucăm
Cu toţi să jurăm
Şi să ne legăm
Taina s-o păstrăm;
Ş-orice soţioară,
Orice surioară
Mâni în zori de zi
Întâi s-a ivi,
Pe ea s-o jertfim
În zid s-o zidim.

III

Iată-n zori de zi
Manea se trezi.
Ş-apoi se sui
Pe gard de nuiele
Şi mai sus pe schele
Şi în câmp se uita,
Drumul cerceta.
Când, vai! ce zărea?

Cine că venea!
Soţioara lui,
Floarea câmpului!
Ea s-apropia
Şi îi aducea
Prânz de mâncătură,
Vin de băutură.
Cât el o zărea
Inima-i sărea,
În genunchi cădea,
Şi plângând zicea:
– Dă, Doamne, pe lume
O ploaie cu spume,
Să facă pâraie
Să curgă şiroaie,
Apele să crească,
Mândra să-mi oprească,
S-o oprească-n vale,
S-o întoarcă-n cale!
Domnul se-ndura,
Norii aduna,
Ceru-ntuneca.
Şi curgea deodată
Ploaie spumegată,
Ce făcea pâraie
Şi umfla şiroaie.
Dar oricât cădea,
Mândra n-o oprea,
Ci ea tot venea,
Şi s-apropia.
Manea mi-o vedea,
Inima-i plângea,
Şi iar se închina
Şi iar se ruga:
Suflă, Doamne,-un vânt,

Suflă-l pe pământ,
Brazii să-i despoaie,
Paltini să-i îndoaie,
Munţii să răstoarne,
Mândra să-mi întoarne,
Să mi-o-ntoarne în cale,
S-o ducă la vale!
– Domnul se-ndura,
Ruga-i asculta
Şi sufla un vânt,
Un vânt pe pământ,
Paltini că îndoia,
Brazi că despoia,
Munţii răsturna!
Iară pe Ana
Nici c-o înturna!
Ea mereu venea!
Pe drum şovăia
Şi s-apropia
Şi amar de ea
Iată c-ajungea!

IV

Meşterii cei mari,
Calfe şi zidari,
Mult înveselea
Dacă o vedea,
Iar Manea turba,
Mândra-şi săruta,
În braţe-o lua,
Pe schele-o urca,
Pe zid o punea
Şi, glumind, zicea:
– Stăi, mândruţa mea,

Nu te speria,
Că vrem să glumim
Şi să te zidim!
Ana se-ncredea
Şi vesel râdea,
Iar Manea ofta
Şi se apuca
Zidul de zidit,
Visul de împlinit.
Zidul se suia
Şi o cuprindea
Pân-la gleznişoare,
Pân-la pulpişoare,
Iar ea, vai de ea!
Nici că mai râdea,
Ci mereu zicea:
– Manole, Manole!
Meştere Manole!
Ajungă-ţi de şagă
Că nu-i bună dragă!
Manole, Manole!
Meştere Manole!
Zidul rău mă strânge.
Trupuşoru-mi frânge!
Iar Manea tăcea
Şi mereu zidea,
Zidul se suia
Şi o cuprindea
Pân-la costişoare
Pân-la glesnişoare
Pân-la pulpişoare,
Pân-la ţâţişoare,
Dar ea, vai de ea,
Tot mereu plângea
Şi mereu zicea:

– Manole, Manole!
Meştere Manole!
Zidul rău mă strânge
Copilaşu-mi plânge!
Ţâţişoara-mi frânge!
Manole turba
Şi mereu lucra.
Zidul se suia
Şi o cuprindea
Pân-la costişoare,
Pân-la ţâţişoare,
Pân-la buzişoare,
Pân-la ochişori
Încât, vai de ea!
Nu se mai vedea,
Ci se auzea
Din zid că zicea:
– Manole, Manole!
Meştere Manole!
Zidul rău mă strânge,
Viaţa mi se stinge!

V

Pe Argeş în jos,
Pe un mal frumos,
Negru Vodă vine
Ca să se închine,
La cea mănăstire,
Falnică zidire,
Mănăstire-naltă
Cum n-a mai fost altă.
Domnul o privea
Şi se-nveselea
Şi astfel grăia:

– Voi, meşteri zidari,
Zece meşteri mari,
Spuneţi-mi cu drept,
Cu mâna la pipet,
De-aveţi meşterie
Ca să-mi faceţi mie
Altă mănăstire,
Mult mai luminoasă
Şi mult mai frumoasă,
Pentru pomenire.
Iar cei meşteri mari,
Calfe şi zidari,
Cum sta pe grindiş,
Sus pe acoperiş,
Vesel se mândrea
Ş-apoi răspundea:
– Ca noi meşteri mari,
Calfe şi zidari,
Alţii nici că sunt
Pe acest pământ!
Aflã că noi ştim
Oricând să zidim
Altă mănăstire
Pentru pomenire,
Mult mai luminoasă
Şi mult mai frumoasă!
Domnul i-asculta
Şi pe gânduri sta,
Apoi poruncea
Schelele să strice,
Scări să le ridice,
Iar pe cei zidari,
Zece meşteri mari,
Să mi-i părăsească
Ca să putrezească

Colo pe grindiş,
Sus pe acoperiş.
Meşterii gândea
Şi ei îşi făcea
Aripi zburătoare
Din şindrili uşoare,
Apoi le întindea
Şi în văzduh sărea,
Dar pe loc cădea.
Şi unde pica
Trupu-şi despica.
Iar bietul Manole,
Meşterul Manole,
Când se încerca
De-a se arunca,
Iată c-auzea
Din zid că ieşea
Un glas năbuşit,
Un glas mult iubit,
Care greu gemea
Şi mereu zicea:
– Manole, Manole!
Meştere Manole!
Zidul rău mă strânge
Ţâţişoara-mi plânge,
Copilaşu-mi frânge,
Viaţa mi se stinge!
Cum o auzea,
Manea se pierdea,
Ochii-i se învelea:
Lumea se întorcea
Norii se învârtea,
Şi de pe grindiş,
De pe acoperiş,
Mort bietul cădea,

Iar unde cădea,
Ce se mai făcea:
O fântână lină
Cu apă puţină,
Cu apă sărată,
Cu lacrimi udată!
Cu lacrimi udată[1]!

[1] Culeasă de Vasile Alecsandri şi inclusă în volumul *Poezii populare*, 1852.

LEGENDE
CULTE

Dimitrie Bolintineanu

Cea de pe urmă noapte a lui Mihai cel Mare

Ca un glob de aur luna strălucea
Şi pe-o vale verde oştile dormea;
Dar pe-un vârf de munte stă Mihai la masă
Şi pe dalba-i mână fruntea lui se lasă;
Stă în capul mesei între căpitani
Şi recheamă dulce tinerii săi ani.
Viaţa noastră trece ca suava rouă
Când speranţa dulce ne surâde nouă.
Astfel astă dată viaţa lor cura[1];
Cugetele triste nu-i mai turbura;
Luna varsă raze dulci şi argintoase;
Austrul le suflă coamele pletoase;
Căpitanii toarnă prin pahare vin
Şi în sănătatea lui Mihai închin.

---

[1] Cura (a) – a curge.

Dar Mihai se scoală şi le mulţumeşte
Şi, luând paharul, astfel le vorbeşte:
– Nu vă urez viaţă, căpitanii mei!
Dimpotrivă, moarte, iată ce vă cei!
Ce e viaţa noastră în sclavie oare?
Noapte fără stele, ziuă fără soare.
Cei ce rabdă jugul şi-a trăi mai vor
Merită să-l poarte spre ruşinea lor!
Sufletul lor nu e mai presus de fierul
Ce le-nchinge braţul, iau de martur cerul!
Dar românul nu va[1] câmpuri fără flori,
Zile lungi şi triste fără sărbători.
Astfel e vulturul ce pe piscuri zboară:
Aripile taie-i, că ar vrea să moară!
Astfel e românul şi român sunt eu
Şi sub jugul barbar nu plec capul meu[2].

Preda Buzescu

De trei zile lupta n-a mai încetat,
Şi tătarul pare c-a înaintat.
Dar Buzescu Preda vede cu durere
Floarea României ce pe vale piere.
Trece înainte pe un cal în joc.

[1] Va – vrea.

[2] Această legendă istorică, scrisă la Paris, în 1846, a inspirat un tablou pictorului Theodor Aman. Cum menţionează o notă din ediţia din 1865, Mihai Viteazul „fuse eroul ce poetul Dim. Bolintineanu cântă mai cu simpatie". Ca ministru al instrucţiunii şi cultelor, poetul a cerut şi a obţinut de la Adunare un credit pentru ridicarea la Bucureşti a unei statui a voievodului şi pentru aducerea capului acestuia de la Mănăstirea Dealului în capitală. Succesorii lui Bolintineanu la minister nu i-au realizat proiectul decât parţial, şi cu întârziere. Statuia lui Mihai Viteazul a fost dezvelită în Piaţa Universităţii abia în 1874.

Ce varsă din ochii-i flacăre de foc;
Strigă cu tărie cetelor zdrobite
Ce la glasu-i mândru se întorc uimite.
Iată că nepotul hanului tătar
Trece pe-un sălbatec, ager armăsar;
Unde se arată pe întinsa vale,
Prin oştirea noastră îşi deschide cale.
Iar Buzescu Preda, cum îl întâlni,
Îi ieşi-nainte şi-astfel îi vorbi:
– Dacă nu ţi-e frică şi-ai credinţă-n tine,
O, tătare! vino să te baţi cu mine!

Ei descălecară atunci amândoi,
Şi se iau la luptă ca doi juni eroi,
Ochii tuturora cată cu mirare
La Buzescu Preda şi tătarul mare.
Ei se bat la raza stelei cei de foc,
Flacările-i albe pe-a lor zale joc.
Vântul răcoreşte fruntea lor udată,
Şi mânia dulce sufletul le-mbată.
Ei se bat în spade – spadele se frâng;
Şi se iau la braţe – se smucesc, se strâng;
Când tătarul scoate o secure mică
Şi lovind pe Preda pavăza îi strică;
Dar el cu măciuca astfel îl lovi,
Încât de o dată căzu şi muri.

Iar după aceasta, oastea românească
Pleacă şi învinge hoarda tătărască[1].

---

[1] Lupta evocată a avut loc în ziua de 16 ianuarie 1595, la Stăneşti, lângă Giurgiu: „Buzeştii, mai căpătând ajutor de oaste de la Mihai, le ieşiră în întâmpinare (tătarilor) şi se loviră de faţă, duminică, 16 ianuarie (stil nou), dând vitejeşte într-înşii, îi biruiră şi pe mulţi aşternură la pământ, îi prind sau se predau ei înşişi; o parte numai scapă cu fuga spre hanul; însuşi nepotul hanului pieri în această luptă" (N. Bălcescu, *Istoria românilor sub Mihai-Vodă Viteazul*). Preda Buzescu şi fraţii săi, Radu şi Stroe, au fost bravi comandanţi de oşti ai lui Mihai Viteazul.

Muma lui Ştefan cel Mare

I

Pe o stâncă neagră, într-un vechi castel,
Unde cură-n vale un râu mititel,
Plânge şi suspină tânăra domniţă
Dulce şi suavă ca o garofiţă,
Căci în bătălie soţul ei dorit
A plecat cu oastea şi n-a mai venit.
Ochii săi albaştri ard în lacrimele
Cum lucesc în rouă două viorele;
Buclele-i de aur cad pe albu-i sân;
Rozele şi crinii pe faţă-i se-ngân.
Însă doamna soacră lângă ea veghează
Şi cu dulci cuvinte o îmbărbătează.

II

Un orologiu sună noaptea jumătate.
La castel în poartă oare cine bate?
– Eu sunt, bună maică, fiul tău dorit;
Eu, şi de la oaste, mă întorc rănit.
Soarta noastră fuse crudă astă dată:
Mica mea oştire fuge sfărâmată.
Dar deschideţi poarta... Turcii mă-nconjor...
Vântul suflă rece... ranele mă dor!

Tânăra domniţă la fereastră sare.
– Ce faci tu, copilă? zice doamna mare.
Apoi ea la poartă atunci a ieşit
Şi-n tăcerea nopţii astfel i-a vorbit:
– Ce spui tu, străine? Ştefan e departe;

Braţul său prin taberi mii de morţi împarte,
Eu sunt a sa mumă; el e fiul meu;
De eşti tu acela, nu-ţi sunt mumă eu!
Însă dacă cerul, vrând să-ngreuneze
Anii vieţii mele şi să mă-ntristeze,
Nobilul său suflet astfel l-a schimbat,
Dacă tu eşti Ştefan cu adevărat,
Apoi tu aice fără biruinţă
Nu poţi ca să intri cu a mea voinţă.
Du-te la oştire! pentru ţară mori!
Şi-ţi va fi mormântul coronat cu flori!

III

Ştefan se întoarce şi din cornu-i sună,
Oastea lui zdrobită de prin văi adună.
Lupta iar începe... duşmanii zdrobiţi
Cad ca nişte spice, de securi loviţi[1].

Eusebiu Camilar

Stejarul din Borzeşti

Ştefan cel Mare îndrăgise plaiurile Moldovei încă din copilărie. Îi plăcea să se joace cu copiii răzeşilor. Toţi îi spuneau

---

[1] Împrejurarea este povestită în a patra legendă din *O samă de cuvinte de* Ion Neculce: „Ştefan-Vodă cel Bun, bătându-l turcii la Războieni, au mărsu să între în Cetatea Neamţului. Şi fiind mumă-sa în cetate nu l-au lăsat să între şi i-au zis că pasărea în cuibul său nu piere. Ce să se ducă sus, să strângă oaste, că izbânda va fi a lui. Şi aşe pe cuvântul mâne-sa, s-au dus în sus şi au strâns oaste".

Ştefăniţă sau Ştefănucă, şi era bucuria lor când venea prin părţile Trotuşului. Mic, îndesat, sprinten şi ager, nu-l putea nimeni întrece în aruncarea săgeţilor către ulii. Avea ochi albaştri, părul inelat. Purta şi zale uşoare. Şi nişte pinteni frumoşi. Aşa îl aducea părintele său, Bogdan voievod, dinainte, pe şa, arătându-i frumuseţi şi bogăţii pe întinsurile patriei, de la Suceava-n jos, dar lui Ştefan îi plăceau cel mai mult împrejurimile Borzeştilor, unde se afla un stejar uriaş, rotund în coroană, gros cât să-l cuprindă patru oameni. Acolo se aduna Ştefan cu copiii de prin partea locului. Toţi dădeau chiote că s-au întâlnit. Îndată începea joaca. După ce se minunau de dibăcia lui Ştefan la săgetarea uliilor, prindeau să se joace „de-a tătarii". Se despărţeau în două cete: cei din ceata lui Ştefan erau moldovenii, cei din ceata a doua erau tătarii, în fruntea cu puiul de răzeş Mitruţ.

Pe vremea aceea Moldova era pământ al năvălirilor. Veneau tătarii şi-i pârjoleau până şi iarba. Erau arse satele şi cetăţile. Oamenii erau legaţi cu juvăţul de gât şi duşi în robie.

Când bătea vestea rea dinspre vadurile năvălitorilor, s-aprindeau focuri pe dealuri, căci aşa era ştafeta de pe atunci, a moldovenilor: se aprindea un foc mare tocmai pe Nistru, în culmea unui deal mare, şi-l zăreau alţi pândari, de pe alte dealuri, şi aşa focurile s-aprindeau unul după altul, din deal în deal, până sub pădurile Sucevei. Aşa afla domnul de primejdie. Îşi aduna oştile de ţară şi oştile în leafă, să ţină piept cumpenei. Dar tătarii erau mai tari şi nu mai avea pace sărmana Moldovă! Oamenii fugeau în codru şi-n munte, în timp ce semănăturile ardeau şi satele erau şterse de pe faţa pământului.

2

Era în ziua aceea un văzduh limpede ca lacrima. Înfloriseră trandafirii sălbatici şi sulfina. Era vremea când cântă toate păsările câmpului, când ţârâie din nişte uşoare strune miile de gâze de prin fânuri. Ciocârliile umpluseră văzduhul de cântare.

Glasurile copiilor din Borzeşti s-amestecau cu glasurile păsărilor, şi parcă era ziua aceea un imn închinat frumuseţilor

nemuritoare ale firii. Deodată prima ceată de copii, în frunte cu Ştefăniţă, s-a ascuns la pândă într-o pădurice. Cealaltă, în frunte cu Mitruţ, s-a ascuns după un deal, pe unde năvăleau de obicei tătarii cei adevăraţi. Apoi s-a arătat Mitruţ, ca un han tătăresc ce se prefăcea că este, iscodind cu ochii împrejurimile stejarului. La un chiot al lui, copiii s-au aruncat în năvală, umplând valea de veselia strigătelor. A ieşit şi ceata lui Ştefăniţă din pădure, şi săgeţile de trestie vâjâiau uşurel, întrecându-se cu bâzâitul bondarilor. Bătălia a durat aproape un ceas. Tare era Ştefăniţă, tare şi Mitruţ, dar până la urmă Ştefăniţă a ieşit biruitor. Prins între nişte lănci de trestie, ca un han-tătar, Mitruţ a fost dus la judeţ[1], în faţa puilor de moldoveni. Aşezat pe un butuc, sub stejarul cel rămuros, Ştefăniţă a prins a-l judeca straşnic, întrebându-l: De ce-i calcă ţara? De ce ucide copiii? De ce dă foc satelor? Nu se pot apuca năvălitorii de munca pământului, să nu mai fie spaimă pentru ţara Moldovei?

Întrebându-l, Ştefăniţă îşi limpezea, de fapt, primejdia tătarilor şi necazurile oamenilor. Îşi strânse pumnii. În lungul obrazului îi aluneca o lacrimă, întâia lacrimă de ciudă.

Văzuse cu ochii lui sate arzând şi carele Moldovei în pribegie. Văzuse şi corbi zburând spre stârvurile oamenilor. Zărise şi tătari, pe un deal, departe, şi-n urma lor cerul era înroşit de focuri. Asta era întâia amintire a voievodului despre tătari.

– De ce? a întrebat înc-o dată Ştefăniţă, aşa de crunt, încât Mitruţ aproape că şi-a pierdut firea, iar ceilalţi copii au stat din râs. De ce calci pământ străin, han nelegiuit? Ce pedeapsă i se cuvine pentru că a năvălit în ţară străină?

La întrebarea asta, copiii şi-au plecat ochii pe gânduri. Ce pedeapsă li se dă de obicei năvălitorilor? Auziseră din bătrâni că-i treceau prin sabie, că le tăiau nasurile, ori le scoteau ochii.

– Să i se reteze nasul... a spus unul.

– Nu! e prea puţin! a răspuns Ştefăniţă.

– Să i se scoată ochii!...

---

[1]Judeţ – judecată.

– Nu, e prea puţin!

– Atunci spânzurat să fie de ramurile stejarului... a spus altul, şi Mitruţ nu mai putea de bucurie că va fi legat cu frânghiile de subsuori şi urcat sus, sus, cum nu mai urcase niciodată! Copiii şi-au desfăcut cingătorile, apoi şi le-au legat una de alta. Toţi râdeau şi chiuiau, numai Ştefăniţă stătea încruntat şi tăcut, ca un adevărat judecător al năvălitorilor.

– Aşa! a spus el, în timp ce copiii ceilalţi îl trăgeau pe Mitruţ în sus.

Mitruţ râdea şi bătea din palme.

L-au urcat până la jumătatea stejarului, şi l-au lăsat în leagănul uşurel al vântului. Deodată, cum râdea el aşa şi se legăna, s-a uitat departe. A îngălbenit! Glasul i-a pierit în gât! Abia a izbutit să strige:

– Tătarii!... Vin tătarii!... Vin tătarii!...

Şi se uita cu groază cum vin tătarii cei adevăraţi, în galopul cailor, cu iataganele-n dinţi, cu şomoioguri aprinse în vârful suliţelor.

– Coborâţi-mă repede... vin tătarii! a strigat el a doua oară, dar copiii au luat-o la fugă, spre sat, ţipând:

– Tătarii... vin tătarii!

Au prins să bată clopotele de furtună.

Oamenii apucau spre codru, ori înşfăcau parii afumaţi la capăt, furcile, coasele şi topoarele, gata de apărare.

Pretutindeni s-auzeau ţipetele copiilor şi-ale femeilor:

– Tătarii!... vin tătarii!...

Şi băteau mai tare clopotele.

3

Tătarii năvăleau într-o trâmbă lungă, şi-n urma lor colburile urcau până-n înălţimi, amestecate cu fumurile satelor aprinse. Cum au ajuns sub stejarul din Borzeşti, hanul năvălitorilor l-a zărit între ramuri pe Mitruţ, aproape mort de spaimă.

– Ce-i facem copilului din stejar? a întrebat un ataman. Tragem cu săgeţile în el?

– Nu! a răspuns hanul. Dacă trage careva în el vreo săgeată, îl ucid...

– De ce? s-au mirat tătarii.

– Pentru că pe acest pui de moldovean vreau să-l ucid eu! Fac rămăşag că-l nimeresc, drept în inimă, cu prima săgeată...

– Să vedem... au spus celelalte căpetenii şi cetele s-au aşternut pe vale, în priveală.

– Fie-ţi milă!... a răcnit Mitruţ, când hanul a întins arcul, dar n-a mai apucat să spună nimic, căci o săgeată l-a nimerit drept în inimă şi l-a omorât.

Apoi trâmba a sărit pe cai, a pornit galop, dând foc satelor, ucizând şi prăpădind tot, spre Suceava-n sus.

În vremea asta, Bogdan voievod galopa spre munţi, ţinându-l pe Ştefăniţă dinaintea lui. Se lăsase întunericul. Cărarea codrilor urca.

– Niciodată să nu uiţi, fiul meu... îi spunea voievodul. Copilul din Borzeşti trebuie răzbunat!

– Niciodată n-am să uit, tată!... a răspuns Ştefăniţă. Pe Mitruţ am să-l răzbun eu, cu mâna mea! Dacă trăieşte hanul până cresc eu mare, îl spânzur de stejarul din Borzeşti...

– Aşa să faci! i-a răspuns tatăl. Ca să se înveţe minte, să nu mai omoare oameni nevinovaţi, să nu mai calce pământ străin...

Şi Bogdan voievod i-a grăit toată noaptea, la un schit din munte, arătându-i prin cuvânt de foc, că apărarea pământului străbunilor e cel mai sfânt lucru al vitejilor!

– Să nu uiţi, Ştefăniţă, că legea noastră e apărarea pământului străbun! Să n-ai milă de năvălitori! La foc şi pară, răspunde-le cu foc şi pară!

– N-am să uit, tată! Am să răzbun sângele lui Mitruţ şi al sărmanei noastre Moldove...

Pârjolul urca tot înainte, din Ţara de Jos, spre cetatea de scaun a Sucevei. Ardeau pădurile, ardeau câmpiile. Norodul legat în funii apuca drumurile robiei. Prin sate şi cătunuri arse se vedeau copii înfipţi în parii gardurilor.

Astfel necăjea Moldova acelor vremuri. Dar cu cât Bogdan voievod îmbătrânea, se ridica Ştefăniţă, ca un stejar tânăr! Nu uita nici în somn moartea îngrozitoare a lui Mitruţ. Cum şi-a pus pe frunte coroana Moldovei, întâi a vrut să facă rânduială dinspre tătari. Nu le-a călcat pământurile, ci a trimis oameni să-i întrebe: se liniştesc sau nu? Căci prea s-a încruntat lumea de atâta sânge şi năvăliri! Îi sfătuia cu domolul, după firea moldovenească, să se lase de pradă, să se apuce de lucru, ca oamenii Moldovei, căci cu prada n-au s-ajungă departe! Să afle hanul că ţara are domn tânăr şi viteaz şi va fi vai şi amar de cei ce-i vor mai călca hotarele...

Hanul a primit însă cuvântul lui Ştefan cel Mare cu mânie straşnică. A scrâşnit:

– Auzi, câinele! Cum îndrăzneşte să-mi trimită astfel de cuvânt, mie, hanul hanilor?!... Cu buzduganul meu am să-i zdrobesc dinţii! Am să-i tai limba cu paloşul, să nu mai poată grăi aşa...

– E tânăr şi are cutezanţa tinereţii! i-au spus atamanii. Să-l învăţăm oleacă minte! Dar ar fi bine, Măria Ta, să rămâi în cort, căci eşti ostenit de bătrâneţe.

– Nu! a răspuns hanul, dând poruncă oştenilor să se pregătească. Mă duc să-l învăţ minte pe puiul acesta cutezător...

Şi astfel, iar s-au aprins focurile de veste, din deal în deal, de la Nistru până la zidurile Sucevei. Răzeşii Ţării de Jos s-au strâns la Borzeşti, în preajma vadului mare al năvălitorilor. A coborât şi Ştefan, cu ţara, de cum i s-a adus vestea de cumpănă.

Într-o noapte cerul s-a făcut roşu cât ţineau zările. Ardeau satele şi câmpiile. Puţinii pământeni scăpaţi cu zile veneau îngroziţi, rânduindu-se în oastea voievodului.

Ca să-i amăgească pe tătari spre Borzeşti, Ştefan a trimis înaintea lor o oaste de harţă, care se ivea din păduri, tăia în duşmani şi iar se făcea nevăzută în singurătăţile hârtoapelor. Tot aşa, zi cu zi, hanul urmărea oastea de harţă, până ce, într-o dimineaţă, a zărit stejarul din Borzeşti... A rămas pe gânduri... Parcă mai fusese pe aici, în tinereţe... Nu? Ia să-şi aducă aminte...

– Aici te-ai dovedit cel mai de seamă săgetător... i-a spus un ataman bătrân. Ţi-aduci aminte?

– Da, da, îmi aduc aminte... a răspuns hanul, şi în clipa aceea a auzit buciumele şi cornurile de luptă ale Moldovei!

Bătălia cumplită s-a încins cât ai scăpăra din ochi. Valea s-a umplut de nechezăturile cailor, de bufniturile scuturilor. Luceau lăncile. Zbârnâiau săgeţile. Ştefan cel Mare îşi deschide drum spre inima bătăliei, către han, izbind în dreapta şi-n stânga cu buzduganul! Striga:

– Izbiţi, feciori, pentru răzbunarea lui Mitruţ... Unde-s răzeşii din Borzeşti? Izbiţi, răzeşi!...

Deodată, a ajuns faţă-n faţă cu han-tătarul! Cu o lovitură de buzdugan i-a repezit paloşul din mână! Îl putea ucide din a doua lovitură, dar l-a luat în pieptul calului şi l-a cârduit deoparte. În vremea asta oştile cotropitoare fugeau mâncând pământul.

Apoi, pe la asfinţitul soarelui, moldovenii s-au aşternut la hodină, pe coasta dealului.

–Acum să-l judecăm pe han-tătar!... a strigat Ştefan cel Mare, în faţa cortului aşezat sub stejar. Ce moarte să-i dăm, răzeşi?

– Să-i scoatem ochii... au bubuit mii de glasuri.

– Să-l trecem prin sabie... au bubuit altele.

– Nu! a răspuns Ştefan cel Mare şi i s-au umezit ochii, amintindu-şi întâmplarea năpraznică din copilărie. Nu, răzeşi, căci am cu acest lup al pustiei o socoteală! Han-tătare, ţi-aduci aminte? Tu l-ai ucis pe Mitruţ, între ramurile acestui stejar... Ridicaţi-l, feciori, în funie...

Apoi, după ce năvălitorul şi-a primit pedeapsa, trei zile şi trei nopţi au stat oştile moldovene în petrecere.

Astfel se răzbuna Ştefan cel Mare asupra năvălitorilor, tăindu-le pofta de pâine străină!

Victor Eftimiu

Maria Putoieanca

Pe vremea prigoanelor turceşti, oamenii satelor, mai ales cei de pe lângă Dunăre, n-aşteptau să vină oastea voievodului ca să-i apere: se apărau singuri, îşi făceau singuri dreptate, ţinându-se într-o necontenită hărţuială cu cetele de ieniceri, spahii şi alţii care îi tot jefuiau, le furau fetele şi nevestele, le luau vitele, le dădeau foc gospodăriilor.

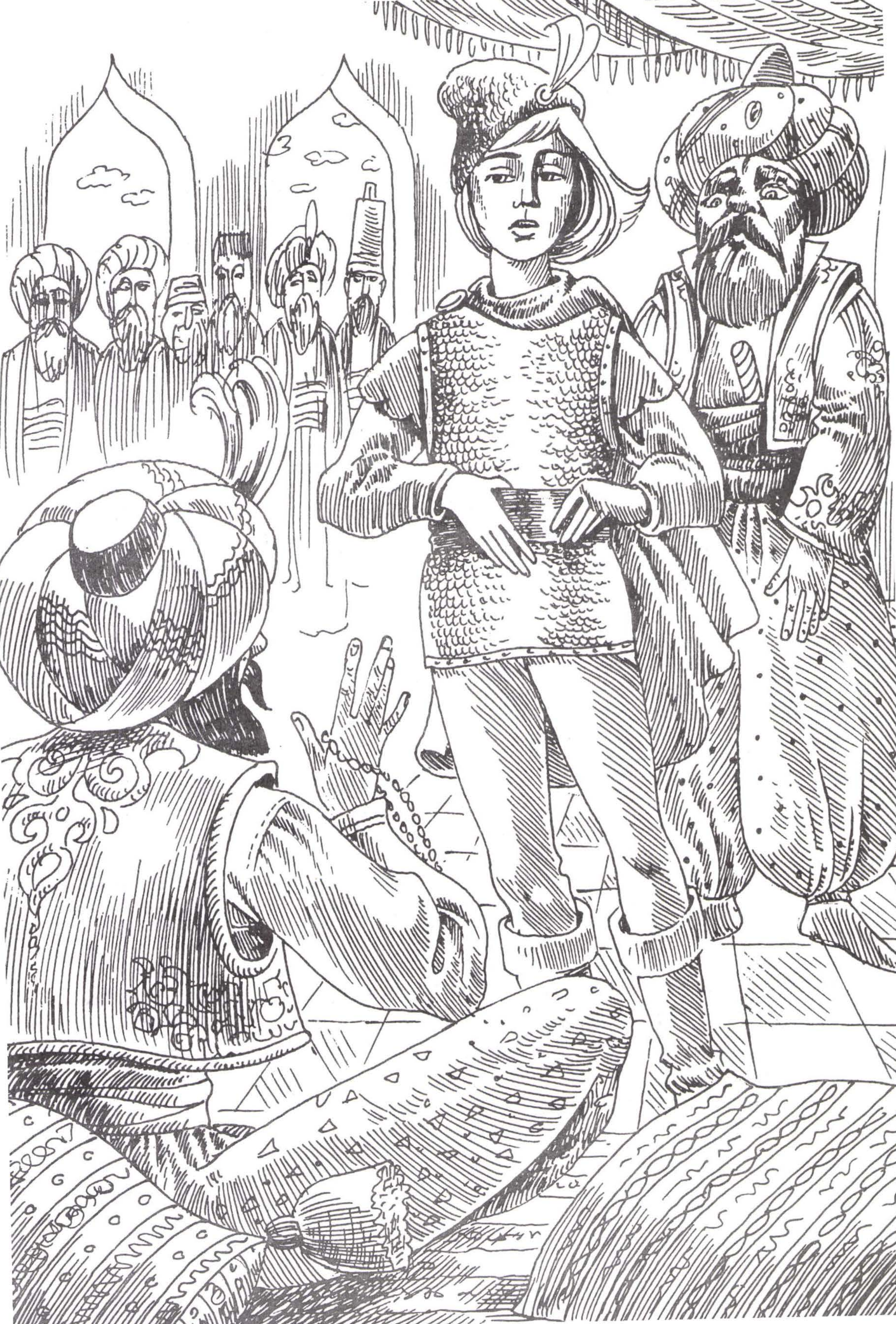
*

Către sfârşitul celui de-al şaisprezecelea veac, trăia în satul Fărcăşeni, din judeţul Romanaţi, un rumân voinic, îndrăzneţ, Popa Stoica. Mulţi turci a tăiat Popa Stoica, mare spaimă vârâse în ei, de veneau şi satele vecine să-i ceară sfat şi ajutor, când se vesteau niscaiva cete de tâlhari cu turbane şi şalvari.

Isprăvile lui Popa Stoica din Fărcăşeni ajunseră şi la urechea lui Mihai Viteazul, care îl chemă la el şi, văzând cât este de isteţ şi de aprig, rugă pe mitropolitul ţării să-l despopească. Stoica s-a lăsat de preoţie, intră în oastea voievodului, dădu mari dovezi de vitejie şi ajunse, cu vremea, agă, adică general de pedestrime. Căci falnicul voievod nu căuta dacă cineva e fecior de boier sau de căpitan, ca să-l aşeze acolo unde i se cuvenea. Dacă un om i se părea vrednic de înălţare, apoi îl înălţa, fie el născut şi într-o colibă. Numai vrednic şi cu dragoste de ţară să fi fost, încolo, puţin îi păsa voievodului.

Slujindu-l ca agă, Popa Stoica din Fărcăşeni i-a fost de mult folos lui Mihai, în grele lupte pe care acesta le avu împotriva marelui vizir Sinan Paşa, pornit cu două sute de mii de oameni să supună ţările româneşti.

Sinan-Paşa ducea cu el steagul verde al Profetului, care era scos numai la zile grele.

*

Mulţi bărbaţi şi multe femei destoinice a dat poporul acesta românesc, de-a lungul anilor. Dar n-a avut cine să le scrie povestea şi să-i nemurească. Numai cântecele pe care le spuneau şi le cântau ţăranii, pomenindu-le minunatele isprăvi, le-au păstrat numele până în zilele noastre.

Câte doine însă şi câte poveşti din vechime nu s-au pierdut, în atâta amar de ani!

Poporul a păstrat amintirea unei fete din Putoieni, o nepoată a lui Popa Stoica, numită Maria.

Ca şi atâtea alte aşezări din câmpie, satul acesta n-avea linişte din pricina musulmanilor răzleţi, pripăşiţi pe malul Dunării, în vremea când Giurgiul devenise cetate turcească. Tâlharii veneau să prade când aici, când dincolo, furând nu numai cai, şi oi, şi boi, nu numai cuprinsul hambarelor, dar până şi copiii, femeile şi fetele oamenilor.

Unul dintre aceşti turci îşi pusese ochii pe Maria, o copilă de optsprezece ani, de frumuseţea căreia se dusese vestea peste şapte sate. Zadarnic o îmbia şi o ispitea, cu tot felul de daruri şi de făgăduieli, o căpătenie de oşteni turci, numit Kara-Ilan, adică „Şarpele Negru".

Maria nu voia s-audă. Îşi vedea de casa şi de ograda părinţilor, fie torcând şi cusând cu degetele meştere, în zilele de iarnă, fie muncind pe câmp, plivind şi mânuind cu braţ voinic uneltele de plugărit.

Se gândea Maria să se mărite, la vremea ei, cu vrun flăcău din sat, să-şi întemeieze o gospodărie, după datină şi lege.

Dar turcul nu se lăsa.

Într-o noapte, veni pe furiş cu alţi câţiva, s-o răpească.

Tatăl şi fratele Mariei ieşiră cu topoarele, să-şi apere cinstea casei. Ei uciseră trei tâlhari, dar cum mai erau şapte, cei doi români fură omorâţi, chiar în faţa uşii care ocrotea pe Maria. Fata auzi strigătele lor de moarte, horcăiturile părintelui şi fratelui ei, auzi cum răbufnesc păgânii şi vor să dărâme uşa cu umerii.

Maria sta în dosul acelei uşi, în mână cu o sabie turcească,

luată de la duşman cu o săptămână înainte. Cel dintâi care pătrunse în odaia fetei a fost însuşi Kara-Ilan. Rânjea de bucurie şi întindea braţele s-o cuprindă. Dar n-apucă să facă un pas, că îl şi lovi Maria în creştetul capului şi-l spintecă, lăsându-l lat.

Ceilalţi turci, crezând că în acea încăpere se mai ascundeau şi alţi săteni înarmaţi, fură cuprinşi de spaimă şi o luară la goană. Mai ales că mai marele lor, şarpele negru, se afla acum în paradisul lui Mahomet.

Maria se strecură pe fereastră şi o luă pe câmp, cu sabia în mână, gata să-şi plătească scump viaţa şi cinstea.

Dar n-o văzu şi n-o urmări nimeni... Fără să mai aibă răgaz de-a-şi plânge şi de a-şi îngropa morţii iubiţi, fata se ascunse la nişte rude dintr-un sat vecin, îşi tunse cosiţa, se îmbrăcă în haine ostăşeşti şi jură să-şi răzbune părintele şi frăţiorul, să vie de hac cât mai multor păgâni. N-a bănuit nimeni că acel ostaş Marin Putoieanul, din oastea lui aga Stoica, era fată, nu băiat.

Maria a fost prinsă de turci, împreună cu alţi robi, şi purtată pe drumuri depărtate, în amar surghiun.

*

În anul 1595 era sultan la Ţarigrad Murat al treilea. Împărăţia turcească trăia zile grele, semiluna începea să apună. Spahiii şi ienicerii nu mai voiau să meargă la război, fiindcă nu li se plăteau lefurile. Vistieria era sleită. În vremea aceasta, veşti proaste veneau de la Dunăre: voievodul Mihai al Ţării Româneşti, în unire cu craiul Ardealului, Jigmond Batori, şi cu Aron Vodă, domnul Moldovei, ridicaseră steag de răzmeriţă şi loveau în turci, care la Dunăre, care aiurea!

Murat al treilea muri de inimă rea şi-n locul său veni unul din feciorii săi, Mahomet.

Ca să vedem ce fel de om era acest Mahomet al treilea, ajunge să ştim ce a făcut în cele dintâi zile ale înscăunării sale. Anume:

Şi-a adunat cei nouăsprezece fraţi (câţi mai rămăseseră din cei o sută de copii ai lui Murat), îi îmbrăţişă pe fiecare, arătându-le

marea dragoste ce le-o poartă şi, despărţindu-se de ei, îi puse să se culce fiecare în altă odaie. În toiul nopţii, cei nouăsprezece sultani se pomeniră cu gâzii cumpliţi, muţii Seraiului, cărora li se tăiase limba, ca să nu poată povesti fărădelegile pe care erau siliţi să le facă. Fraţii noului padişah fură sugrumaţi în tăcere, să n-audă nimeni. Omorându-i, Mahomet scăpa de cei ce aveau drept la tron şi ar fi putut să-l omoare ei şi să-i ia locul.

Pe cei nouăsprezece fraţi ucişi, sultanul îi culcă în sicrie de chiparos, le împodobi cosciugele cu turbane şi pene de cocor şi le duse cu mare alai şi bocete, şi lacrimi, aşezându-le la loc de cinste, alături de tatăl lor.

*

Foametea şi ciuma se adăugară celorlalte urgii care bântuiau împărăţia. La Dunăre fulgera sabia lui Mihai şi se adunau oştile creştine, dornice să se scuture odată de vechea robie.

Mahomet III se gândi să pună în fruntea armiilor sale pe cel mai încercat dintre căpitani, pe bătrânul Sinan-Paşa, care fusese de trei ori mare vizir şi era trimis departe, în surghiun, după ce câştigase mari izbânzi, pe câmpuri de luptă, în Rumelia, în Asia, în Africa.

Înainte de a porni spre Dunăre, Sinan voi să arate sultanului şi altor turci de vază o privelişte măreaţă.

Pe At-Meidan (maidanul cailor, fostul hipodrom al împăraţilor bizantini) el orândui să treacă mii şi mii de ieniceri[1], spahii[2], purtători de steaguri, muzicanţi, şiruri de cămile. Soarele arzător îşi revărsa focul pe vârful suliţelor, pe iataganele scânteietoare, pe pietrele scumpe ce împodobeau frâul cailor, pe alămurile proaspăt frecate ale trâmbiţelor, ale fluierelor, ale tobelor.

În fruntea lor mergea călare însuşi marele vizir, moşneagul înalt, sprinten, care, trecut de optzeci de ani, era mai zdravăn ca un ienicer de treizeci.

Barba albă şi lungă i se resfira pe piept, iar în fesul, înconjurat de turban, strălucea o uriaşă ghindă colorată.

[1] Ienicer – soldat din vechea infanterie turcească.
[2] Spahiu – soldat din vechea cavalerie turcească.

La un semn prietenesc a lui Mahomet III, Sinan-Paşa veni şi se alătură sultanului, să vadă împreună cum se perindă floarea împărăţiei.

– Şi acum, Înălţimea Ta, preaputernic padişah, vei vedea ce are de gând să facă din ghiaurii de peste Dunăre, supusul şi credinciosul tău Sinan, cu această fără de pereche oştire!...

Într-adevăr, întrerupând o clipă şirul strălucitoarelor perindări, iată o ceată de oameni zdrenţuiţi, mai bine de o sută, care treceau cu mâinile legate, în faţa padişahului.

Erau oameni, bărbaţi şi femei, prinşi de război, din Valahia, Ungaria, scoşi din închisori, aduşi pe jos de departe, ca să fie arătaţi ca nişte bogate prăzi omeneşti.

Bătrâni gârboviţi, cu plete albe, cu faţa pământie şi sleită, frunţi înalte, sub care numai ochii străluceau, căpitani de oaste, învăţaţi, preoţi şi episcopi, treceau, alături de femei istovite, care se vedeau, prin portul lor de odinioară şi prin înfăţişarea lor mândră, că fuseseră la ele acasă soţii şi mame de vajnici căpitani, ele însele apărătoare ale căminului şi ale ţării.

În mijlocul atâtor feţe trudite, ale atâtor trupuri sleite, frânte, iată un tânăr ostaş, cu plete de aur, cu faţa strălucitoare de frumuseţe, cu un zâmbet dispreţuitor pe buze, privind cu semeţie pe sultan, pe Sinan, pe toţi marii cadii, hogi, paşale şi bei ce se ţineau la spatele lui Mahomet.

– Cine este acel ostaş cu chip de femeie? întrebă sultanul. Să mi-l aduceţi aici, să-l văd?

Ostaşul cu părul de aur fu adus în faţa padişahului.

– Cine eşti? De unde vii? îl întrebă.

Cu fruntea sus, cu un surâs dispreţuitor pe buze, flăcăul răspunse pe româneşte:

– Nu înţeleg ce mă întrebi? Eu nu ştiu să vorbesc turceşte.

La auzul acestui grai de peste Dunăre, din ceata înalţilor curteni ce înconjurau pe sultan se desprinse unul care veni să facă pe tălmaciul. Nu era altul decât ticălosul Mihnea, fost de două ori domn în Ţara Românească şi turcit acum. Ca să fie trimis domn şi a treia oară, Mihnea, vânzătorul de ţară, ce-a luptat

împotriva alor săi, a însoţit pe Sinan împotriva românilor, până şi-a găsit moartea la Târgovişte. Acest Mihnea spuse padişahului că ostaşul fără mustaţă este o fată de la Dunăre, prinsă, împreună cu alţi munteni, de oştile Înălţimei Sale.

Cu ajutorul lui Mihnea, Mahomet descusu pe Maria Putoieanca.

– Te-ai îmbrăcat bărbăteşte ca să te ţii după vreun flăcău ce ţi-era drag? o întrebă padişahul.

– Nu! răspunse cu fruntea semeaţă Maria din Putoieni. N-a ştiut nimeni că sunt femeie. Am intrat în oaste ca să lupt împotriva voastră!

– Ai ucis cu mâna ta vreun credincios al meu? o mai întrebă sultanul.

– Zece! răspunse Maria.

– Şi de ce-ai făcut asta?

– Ca să-mi răzbun neamurile măcelărite de voi, ca să-mi apăr neamul!

Şi Maria povesti cum jefuiau otomanii satele româneşti, cum a vrut s-o răpească Kara-Ilan, cum i-a ucis părintele şi fratele, cum l-a omorât ea şi-a fugit şi s-a făcut ostaş.

Sultanul se încruntă, rămase pe gânduri în vreme ce curtenii din jurul său erau spăimântaţi de răspunsurile Mariei şi de soarta ce-o aştepta.

Dar crudul ucigaş al fraţilor săi nu făcu ceea ce credea lumea toată. Dimpotrivă.

Frumuseţea şi vitejia acelei copile îi merseseră la inimă. Ar fi vrut s-o oprească la curtea lui, s-o închidă în harem, s-o facă fată de casă pe lângă maică-sa, sultana Validé, o creştină din Italia, o veneţiană pre nume Boffa.

Dar Maria nu voi s-audă asemenea înjosire.

– Eu sunt ostaş în oastea ţării mele, n-am venit aici să intru slugă turcului!

Mânios, sultanul porunci să i se taie capul. Apoi se răzgândi.

– Deocamdată, s-o trimiteţi la închisoare, la Edi-Culé, poate să-i vie mintea la cap!

În sufletul lui, Mohamet îşi închipuia că, de frica morţii, cu

vremea, acea mândră şi încăpăţânată valahă se va îndupleca şi se va gândi că e mai bine să fie roabă, decât să putrezească în temniţa „Celor şapte turnuri" sau să fie aruncată, cu o piatră de gât, în apele Bosforului.

Pare-se că sultanul, cu gândul la Maria Putoieanca, n-a putut să doarmă în acea noapte, fiindcă s-a sculat în zori de zi şi a poruncit să fie adusă în faţa lui, la serai, fetişcana aceea de la Dunăre. L-au adus şi pe Mihnea, să fie tălmaci, s-o ispitească. În felul acesta, slujindu-şi stăpânul, credea că va ajunge şi el, mai repede, stăpân în Ţara Românească.

– Copila mea, îi vorbi cu prefăcută blândeţe turcitul. Strălucitul padişah vrea cu orice chip să-ţi scape viaţa. Mai mult. Vrea să te dea drept pildă supuşilor săi. Dragostea ta de ţară, chiar dacă acea ţară nu este prietenă Luminăţiei-Sale, trebuie să fie o pildă. Ca să-ţi arate cât de mult te preţuieşte, înainte de a te primi în haremul său, Înălţimea Sa vrea să-ţi dea cinstirea ce se cuvine unui oştean viteaz!

Maria nu înţelegea prea bine gândul sultanului. Primi să fie îmbrăcată în straie strălucitoare de ienicer şi purtată prin tot oraşul, pe un cal alb, alături de Mihnea, care călătorea pe un armăsar negru. Trei rânduri de câte trei spahii mergeau înaintea ei pe armăsari negri şi alte trei rânduri o urmau.

Alaiul se oprea din loc în loc.

Un trâmbiţaş suna din goarnă.

Un toboşar bătea toba, lumea se aduna, iar un pristav striga în gura mare:

– Luaţi pildă de la această fată de ghiaur! Ca să-şi răzbune fratele şi părintele ucişi, n-a pregetat să ia armele împotriva noastră! S-a luptat vitejeşte, a fost prinsă, dar Înaltul padişah a scos-o din robie şi o ridică azi în slavă, ca să fie pildă tuturor bărbaţilor şi femeilor din împărăţie, cât e de sfântă dragostea de neam şi cum îşi primeşte răsplata chiar de la vrăjmaş!

Aşa strigau pristavii lumii adunate pe uliţele şi maidanele Ţarigradului. Se minuna şi Maria de asemenea purtare a lui Mahomet, de marea cinste ce i se făcuse. Când însă Mihnea i-a

tălmăcit cuvintele ce le spuneau pristavii, şi când ticălosul a povăţuit-o să intre în haremul sultanului, copila a descălecat şi n-a vrut să meargă mai departe.

Au dus-o iar în faţa lui Mahomet şi iar a tălmăcit Mihnea cuvintele fetei:

– Preputernice padişah, eu n-am ajuns aici ca să vă fiu vouă pildă de vitejie.

Mânios, văzând că nu mai e nimic de făcut cu această încăpăţânată fată de ghiaur, sultanul porunci s-o ducă iar la închisoarea numită Edi-Culé, „Cele şapte turnuri", unde a fost surghiunit şi căsăpit mai târziu Constantin Brâncoveanu şi neamurile lui, precum şi atâţia alţi români cu dragoste de ţara lor.

*

Nu se ştie ce s-a mai întâmplat cu Maria Putoieanca. A îmbătrânit şi a murit în temniţa de la zidurile Ţarigradului? I-au tăiat capul? A fost înecată în Bosfor? A fugit? Nimeni n-ar putea răspunde.

Dar putoienii au păstrat multă vreme o scrisoare a Mariei, trimisă nu se ştie cum, nu se ştie prin cine, de la „Cele şapte turnuri".

În acea scrisoare povestea păţaniile ei şi îndemna pe români să nu-şi plece capul, ci să-l ţie sus, să iubească ţara şi să fie mândri de pământul lor, să-l apere împotriva duşmanului.

„Dar mai ales – scria Maria Putoieanca – feriţi-vă de acei vânduţi, de acei trădători de neam, cum este ticălosul de Mihnea, care s-a turcit, doar o ajunge domn a treia oară. De aici, din închisoare, mai frumoasă şi mai dragă îmi pare ţara mea. Iubiţi-o, apăraţi-o, ca urmaşii noştri să trăiască în slobozenie şi să vă binecuvânteze!"

Aşa îşi încheia spovedania săteanca din Putoieni, care, până la capătul vieţii a ţinut fruntea sus şi a avut inima plină de dragoste pentru ţara sa.

Nicu Gane

Comoara de pe Rarău

Întovărăşit de-un călăuz din Dorna, tânărul Costin se urca pe muntele Rarău, care este unul din cele mai înalte piscuri ale Carpaţilor. Deasupra Rarăului stau clădite două stânci gigantice numite Pietrele Doamnei, înnegrite de timp, sfâşiate de furtuni şi care, văzute printre neguri, cu turnurile lor fantastice, samănă a fi un palat zidit în lumina aerului.

Atras de frumuseţa acelor stânci, Costin se urca încet şi greu în urma călăuzului pe o potică strâmtă unde abia găsea destul loc spre a-şi aşeza piciorul, având în dreapta muntele ce se înălţa ca un zid deasupra capului său, şi la stânga o prăpastie fioroasă, în fundul căreia se zărea şerpuind Bistriţa mică ca o cordea. Cu cât înainta, cu atât coasta devenea mai răpede şi mai obositoare. Cărarea se strâmta din ce în ce mai mult şi pe unele locuri dispărea cu totul.

Era în luna lui august.

Aerul răcoros şi parfumat ce se ridica din sânul codrilor îi străbătea adânc în piept şi ochii săi alergau rătăcind din loc în loc, privind când figurile bizare ale stâncilor, când cursul împletit al Bistriţei, când şesurile întinse şi aurite ce se zăreau dincolo de munţi la marginea orizontului.

Trei ore şi jumătate Costin urcase mereu la deal şi căldura soarelui începuse a-i acoperi fruntea de sudoare.

– Domnule! îi zise călăuzul desfăcându-şi traista cu merinde, te văd cam ostenit; gustă ceva din vinul ista să mai prinzi la putere, şi să ne grăbim pasul, ca nu cumva să fim siliţi să dormim la Pietrele Doamnei, cu liliecii şi stafiile.

– Ce, sunt stafii pe-acolo?

– He, ba ce! Acolo nu-i loc curat, cică în toată noaptea se preumblă pe vântul Rarăului umbra domniţei care a botezat stâncile cu numele ei.

– Ai văzut-o vreodată?

– Să mă ferească Sfântul!

– Şi ce domniţă era aceea?

– Da mai ştiu eu, domnule! Se povesteşte din părinţi că, gonită de turci, ea s-a urcat pe Rarău şi a îngropat sub stânci toate odoarele ţării. De aceea se vede uneori acolo în miez de noapte o pară de foc galbănă ieşind din pământ. Când ai plecat de la câmp, n-ai venit aice pe valea pârăului Suha?

– Ba da.

– Apoi n-ai trecut prin un sătuleţ care se cheamă Tabăra[1]?

– Am trecut.

– Ei bine, acolo se spune că s-a oprit tabăra turcească care gonea pe domniţa, şi de aceea satul a rămas cu numele de Tabăra. Apoi mai în sus, tot pe Suha, n-ai întâlnit un alt sat care se numeşte Iesle[2]?

– Am întâlnit.

– Acolo cică erau ieslele călărimii domniţei care fugea de oastea păgânilor. Dar să mergem, domnule, că e târziu şi n-am gust să fac la noapte cunoştinţă cu ştima comorii.

– Ştii una, zise Costin surâzând, dac-am rămâne astă noapte acolo sus la Pietrele Doamnei, să vedem şi noi para cea galbănă şi umbra domniţei?

– Ba zău, răspunse călăuzul jumătate serios, jumătate în glumă, ţi-ar trece prin minte să faci una ca asta?...

După alte două ore de suiş, ei ajunseră pe vârful Rarăului, unde domniţa îşi îngropase comorile. În acest timp un fum alb şi umed începu a se ridica din fundul văilor şi în curând îmbrobodi toţi munţii cu un văl argintiu, din care răsăreau ca nişte verzi insule

[1, 2] Tabăra şi Ieslele sunt două sate în drumul ce merge de la Mălini spre Dorna (n.a.).

numai culmile lor. Costin, care de pe înălţimea muntelui vedea la picioarele sale întinzându-se acest ocean de aburi, deasupra căruia razele soarelui scânteiau cu mii de colori, nu-şi putut stăpâni mirarea.

– A! cât e de frumos! strigă el.

– E frumos, nu-i vorbă, zise călăuzul, dar nu prea îndemânos. ce dracu! adause el după o pauză, uitându-se cam cu îngrijire la ceri; de câte ori mă urc la afurisitele astea de pietre, trebuie să mi se întâmple ceva.

– Ce ţi s-a mai întâmplat?

– Într-un rând mi-a luat dracul pălăria din cap şi a aruncat-o în râpă; în alt rând mi-am sclintit un picior, ş-acuma o să ne prindă furtuna.

– Unde vezi furtuna?

– Ian uită-te colo hăt departe, spre dealul Măgurii.

– Ei bine?

– Nu vezi nourul cel negru cum vine ca un balaur peste noi? Vai de oasele noastre, dacă n-om da dos undeva; o să ne ducem după pălărie!

Ei se găseau acuma lângă stâncile uriaşe, numite Pietrele Doamnei. S-ar zice că Rarăul, cât e de mare, geme purtând pe spinare povara lor. Mâncate de şiroaie, brăzdate de fulgere, ele se desfac pe unele locuri în adâncimi întunecoase, în sânul cărora s-aude din când în când strecurându-se picăturile de apă ce izvorăsc din umezeala nourilor.

Costin privea cu sfială la stâncile ce-l apăsau prin măreţia lor şi iată că i se opriră ochii pe-un soi de vizuină, care se deschidea fioroasă la picioarele stâncilor şi mergea adânc în pământ.

– Ce este aceasta? întrebă Costin pe călăuz.

– Astă groapă n-are fund; se zice că merge până în măruntaiele pământului. Ea nu demult s-a ivit, şi într-însa locuieşte stafia muntelui. Dar pentru Dumnezeu, domnule, să nu pierdem vremea! Furtuna ne grămădeşte din urmă şi, dacă nu vrei să te dai hrană corbilor, haide iute la vale; cunosc un loc unde ne putem adăposti.

În adevăr, munţii luase o înfăţişare posomorâtă. Vălul cel întins de neguri se desfăcu în nenumărate pâlcuri, care, mânate de vânt, rătăceau şi se încrucişau în văzduh, întocmai ca nişte legiuni ce se pregătesc de luptă. Turmele împrăştiate pe plaiuri, simţind apropierea furtunii, alergau să caute adăpost; şi tălăncile lor sunau fioros prin freamătul codrului. Tunetul începu să clocotească în văi.

– O să mă jur că nu mai calc pe aici, murmură călăuzul; ia sama unde pui piciorul... Ţine-te de mine şi nu te prea uita în jos... Bine-mi spunea tata că nu-i loc curat aice.

Costin, simţind pericolul, îşi grăbea paşii cât putea spre a ajunge mai curând la locul de scăpare. Fulgerele îi sclipeau pe dinaintea ochilor, şi nourii, spărgându-se într-un şuvoi de ploaie, umflară într-o clipă toate pâraiele, care în cursul lor turbat luau cu sine pământ şi pietre şi le rostogoleau la vale.

De la un loc Costin nu mai putu face nici un pas înainte. Cărarea era ruptă în două. O râpă înfricoşată sta deschisă dinaintea sa, prin care era cu neputinţă să treacă spre a ajunge la celalalt capăt de cărare. Atunci el se crezu pierdut. Având în faţă şi în stânga râpa, în dreapta zidul, obosit de osteneală, udat până la oase, el se încleştă cu amândouă mâinile de-o rădăcină de brad şi se culcă la pământ.

– Fii mai verde, domnişorule, nu-i vreme să tremurăm de frică. Ducă-se pe pustii ne-a tăiat drumul; dar bun e Dumnezeu! De-om trece de aici, suntem scăpaţi.

Şi fără a pierde un minut, călăuzul scoase din traistă o funie lungă, legă pe Costin de-a curmezişul trupului şi luând celălalt capăt în mână îşi făcu semnul crucii şi apucă de-a dreptul pe păretele muntelui. Întreprinderea sa era din cele mai îndrăzneţe. Deasupra sufla furtuna aşa de puternic, încât ducea păserile de-a roata în aer, şi ameninţa când de când să-l răstoarne în prăpastie, de desupt pământul năsipos şi ud îi luneca sub picioare, şi, cu toate aceste, el se urca mereu ajutându-se când cu piciorul, când cu braţul de fiecare ruptură unde putea să se sprijine, de fiecare bolovan, de fiecare creangă, până ce, în fine, ajunse pe coama

stâncii. Apoi, răsuflându-se adânc, el începu a trage cu funia la sine pe tovarăşul său din vale!

– Ia sama şi nu te teme! strigă el.

Costin, văzându-se atuncea ridicat în sus în mijlocul unei furtuni care urla a moarte în urechile lui, şi sprijinit numai în funie deasupra unei adâncimi de câteva mii de picioare, pe marginea căreia se legăna întocmai ca limba unui ornic, simţi tot sângele amorţindu-i în vine şi un văl negru i se puse pe ochi.

El pierdu conştiinţa de sine şi nu se trezi din ameţală decât mult timp după ce călăuzul îl ridicase şi-l aşezase deasupra stâncii.

– Pe cât îmi aduc aminte, zise călăuzul, este aici o peşteră unde ne putem ocroti. Apoi, uitându-se în dreapta şi în stânga: Ha! strigă el cu bucurie, iat-o!...

Atunci ei se coborâră cu încetul în peşteră unde abia era loc pentru amândoi.

– De-acum şezi jos şi vino-ţi în fire, căci prin mare şi grea cumpănă am trecut.

– Suntem oare scăpaţi? întrebă Costin uimit de primejdiile prin care trecuse.

– Scăpaţi, buni teferi! Mulţumeşte lui Dumnezeu. Alţii au păţit-o mai rău decât noi.

– N-ar fi fost oare mai bine să fi rămas sus la Pietrele Doamnei în vreo crăpătură undeva, decât să ne coborâm aice?

– Doamne sfinte! Pesemne d-ta tot nu crezi că acolo sălăşluieşte ducă-se pe pustii? La Pietrele Doamnei se încrucişează vânturile din toate părţile şi ai fi zburat ca o frunză în văzduh, sau ai fi rămas turtit sub vreun bolovan cât casa, sau te-ai fi prăbuşit în fundul pământului, după cum s-a întâmplat lui Simion flăcăul, Dumnezeu să-l ierte, căci la vremi grele ca de-alde acestea titva Rarăului se clatină ca vârful unui copac.

– Ce fel s-a prăbuşit Simion?

– Apoi nu mă mai întreba, că-mi plânge şi acum inima în mine şi doar cât l-am sfătuit să nu se potrivească unui cap de muiere! Numai, dă!... Când se leagă păcatul de om, trebuie să-l tragă! Aşa-i părdalnica asta de dragoste!

– Vrasăzică era şi o femeie la mijloc?

– Ba bine că nu! Să ştii de la mine că oriunde s-a întâmpla vreo nenorocire, trebuie să fie amestecată o codiţă de femeie acolo.

Această vorbă făcu pe Costin să surâdă. El îşi uitase spaimele de când se afla ascuns sub stâncă, când, deodată, o detunătură înfricoşată se auzi deasupra capului său.

– Ce este? strigă Costin, sărind drept în picioare.

– Nimică!... o fărmătură de stâncă se duce de-a roata în vale. Ucigă-l crucea le aruncă cu praştia de sus, dar, ce risipeşte ziua, el pune noaptea la loc. De aceea Pietrele Doamnei stau totdeauna întregi. Fii însă liniştit; aicea n-avem grijă, afară numai dacă s-ar risipi muntele întreg, lucru de care ne-a feri Dumnezeu. Vorbeam adineaorea de Simion. Ce bunătate de flăcău mai era! Nici c-a fost un al doilea pe meleagurile noastre.

El era fecior de mijlocaş şi cam sărac, dar voinic ca un pui de zmeu, şi mândru, de fărmeca toate fetele din sat. El însă îşi căuta de sărăcia lui şi nu se uita nici la una dintr-însele; şi mări că trăia bine şi liniştit... Iată că într-una din zile sosi la biserica din sat un popă de la un târg din vale, care avea o fată înaltă şi subţire ca o trestie şi cu nişte ochi adormitori de şărpoaică. O chema Catrina. Fudulă ca toate târgoveţele, ea nu visa decât fuste şi rochii, cordele şi capele, lucruri ce nu erau de obrazul ei, şi nici că se punea alăturea cu vreo fată de-a noastre.

Să te ferească Dumnezeu de fetele de popă! Ceva, ceva de-or fi sprincenate, nu le mai ajungi cu prăjina la nas. De soi ţărănesc şi cu gărgăuni de cucoană în cap, ele sunt cum e mai rău, nici ţărance, nici cucoane.

Simion, de cum o zări, îi căzu curmeziş pe inimă, şi mult amar începu să ofteze. Iar făţarnica de fată nici îl primea, nici îl răspingea, ci îl ţinea mereu în îngăimeală, şi ca să-l năucească mai tare, uneori îi zâmbea cu noimă, privindu-l pe sub geană, alteori se făcea că nici îl vede, încât bietul flăcău cădea tot mai tare în boala dragostei şi se usca cum se uscă frunza de vântul toamnei. Ziua el nu mai muncea, noaptea nu mai dormea, şi lucru

mare! El care se lupta, în pădure brăţiş cu ursul, dinaintea ei nu îndrăznea să zică un cuvânt; decât, unde o întâlnea, se uita lung în ochii ei vicleni, şi ea şărpoaica râdea în inimă.

Dacă vreun bătrân din sat îi zicea prieteneşte: „Măi băiete, ie-ţi de samă, nu te lăsa călcat de-un picior de muiere", el îl privea duşmăneşte şi-i răspundea răstit, crezând că-l sfătuieşte de rău. Iar celelalte fete suspinau şi ziceau: „Păcat de el!"

Din câşlegi şi până în Paşti el se munci mereu cu patima fără să-şi mărturisească pe faţă dorul ce-l ardea, când atunci Catrina i se arătă mai mult decât totdeauna dulce ca fagurul de miere. Ea se dete în scrânciob cu dânsul, la joc se puse lângă dânsul, tot strângându-l de mână, şi spuindu-i vorbe prefăcute ce-l umpleau când de frică, când de nădejde, astfel încât Simion, neînţelegându-i mrejele şi socotind c-a venit vremea să-şi verse focul inimii, o ceru de soţie într-un noroc. Inima într-însul se bătea ca vai de el.

– Hai, Simioane, îi răspunse Catrina, ai tu destui bani să-mi pui pe cap ştergar de mătasă şi în gât salbă de aur?

– Ba nu!

– Apoi, dragă, caută-ţi femeie de sama ta. Nu m-a învăţat tata carte să mă învălesc în catrinţă şi să dorm pe aşternut de mărăcini.

– Halal! strigă Costin, îmi place astă mândrie la o fată de popă.

– Diavolie femeiască, domnule! Pe urmă s-a ştiut ce-a fost pricina. Adică ea era logodită de mai înainte c-un arendaş bogat din vale şi nici gândea să ieie pe Simion de bărbat.

– A! înţeleg. Ea voia să aibă pe unul pentru arenda moşiei şi pe celalalt pentru trecere de vreme, cum s-ar zice.

– O fi şi asta, că mari şirete mai sunt femeile. Unde pui d-ta mândria Catrinei, când vorbea ea că Simion numai la dânsa se uita. Ea voia să fie cea dintăi în sat, şi pentru asta puţin îi păsa ei că el, nemernicul, îşi va sparge capul. Un om ca dânsul nu însemna nimic, când era vorba să umilească pe celelalte fete. Simion însă nu se pricepea la aşa lucruri. El ţinea a lui una şi bună. O iubea şi

voia să o aibă de soţie. Auzind răspunsul ei, el rămase ameţit, ca şi cum l-ar fi lovit cineva cu o săcure în cap. De unde era el să adune atâţia bani?... Să muncească, îi trebuia viaţa întreagă; să hoţească, nu-l lăsa cugetul, că era fecior de tată cinstit. Un întuneric i se făcu dinaintea ochilor.

Se vorbea din bătrâni că, la Pietrele Doamnei, sunt comori îngropate de domniţa care se războise cu turcii, şi el, ştiind aceasta, îşi puse în gând să le sape. Vezi, domnule, unde te duce pustia asta de dragoste! Fereşte-te cât vei putea de dânsa, căci ea muşcă în inima omului cu dinţi de câne turbat. He, multe am văzut eu în viaţa mea până când am cărunţit!

Aşa, într-o bună dimineaţă, Simion, care nu mai ştia ce face, îşi luă hârleţul în spate şi se urcă pe Rarău. Păcatul îl păştea din urmă. Nu ştia, sărmanul, c-o să-i rămâie casa văduvă şi neamurile cernite, că boii lui au să uite a trage-n plug, că ogorul are să i se părăginească, şi că pe urma lui va plânge tot satul, afară de Catrina. Îmi aduc aminte că în acea zi cânele lui urlă mult a pustiu.

Aice, călăuzul se opri, şi o lacrămă i se furişă pe sub geană.

– Să nu râzi, domnule, că eu, om bătrân, nu-mi pot stăpâni plânsul; dar vezi d-ta, când se prăpădeşte pentru nişte minciuni femeieşti o floare de flăcău ca dânsul, mă doare, zău, în suflet. El a săpat tocmai în locul unde ai văzut groapa cea fără fund şi, pre cât se înţelege, i s-a prăbuşit deodată pământul sub picioare şi l-a înghiţit. Trei zile după aceea, un cioban a găsit cojocul lui şi-a dat peste afurisita de groapă, care nu mai fusese până atunci. Ce s-a mai fi petrecut sus, Dumnezeu ştie; decât părinţii noştri povestesc că oricine s-a suit la Pietrele Doamnei, cu gând să sape comorile, înapoi nu s-a mai întors. Trei limbi de foc, se zice, că se ivesc din pământ îndată ce începi a săpa, ş-apoi s-arată ştima comorii. Atunci urlete şi vaiete s-aud în văzduh, şi de-i ziuă, soarele se întunecă; şi, de-i noapte, stelele s-ascund şi furtunile pornesc din câteşipatru colţuri ale ceriului, ş-apoi în praf şi în pulbere se prefac oasele nenorocitului ce-a cutezat să atingă odoarele domneşti.

Astfel, domnule, s-a prăpădit Simion.

– Dar Catrina ce s-a făcut? întrebă Costin.

– Catrina a murit fată mare, căci arendaşul a părăsit-o, auzind de moartea lui Simion, iar alt nebun nu s-a mai găsit care să alerge după comori pentru dânsa.

Furtuna încetase. Nu se mai auzea decât foarte slab vocea tunetului care gemea în loc depărtat. Soarele reapăru vesel dintre nori, şi aburii calzi se ridicau din pământ pe urma torentelor; ambii călători părăsiră peştera şi, după două ore de coborâş, ajunseră în vale, unde se odihniră de ostenelile zilei. Costin însă avu în acea noapte un somn neliniştit, căci revăzu prin vis toate prăpăstiile prin care trecuse ziua şi toate stafiile despre care îi povestise călăuzul. Ceea ce-i rămase mai puţin în minte fură sfaturile ce-i dăduse bătrânul său tovarăş de a se feri de amor. Astfel de sfaturi au totdeauna soarta de a rămâne neascultate.

Alecu Russo

Piatra-Teiului

Fragment dintr-o călătorie în munţii Moldovei

IV

O frumoasă şi sălbatică înfăţişare are şesul lung care porneşte de la Buhalniţa şi se pierde dincolo de satul Hangu – mărginit de doi munţi între care curge Bistriţa. Mai largă ori mai îngustă pe măsură ce munţii se depărtează ori se apropie, Bistriţa, urmându-şi pornirea capriciilor ei, când izbindu-se de o stâncă, zvârle în snopi argintii valurile-i spumate, când, urmând un povârniş mai domol, îşi rostogoleşte în solzi pânza scânteietoare, apoi măreaţă, bătând molcom cu undele ei ţărmurile înflorite, fuge

la vale scăldând cotiturile coastei printre ogoare, fânaţuri ori poieni, ducându-se să deştepte aiurea alte ecouri. De pe o piatră rătăcită în mijlocul apei, ori de pe ţărmul pe care-l scaldă ea, mii de paseri mărunte cu penele negre lucind şi cu guşa albă, cărora oamenii din partea locului le zic *pescari*, se cufundă necontenit şi ies pe luciu bătând din aripi. Domn între toate măgurile care alcătuiesc parcă în juru-i o strajă de onoare, Ceahlăul măreţ care şi-a păstrat de la daci numele de botez, cunoscut abia, în câteva colţuri întunecoase ale geografiei moderne, sub numele de muntele Pion, îşi înalţă capul pleşuv către soare şi răspândeşte apoi în juru-i cu dragoste bogăţiile bătrânelor lui coaste înverzite, până la câmpia pe care între toate parcă o iubeşte ca pe o fiică mai mare a lui.

Stranie ursită a lucrurilor: ca şi oamenii, lucrurile neînsufleţite au aceeaşi soartă. Din pricină că vederile acestea n-au avut pictor, nici poet, pentru că itinerarii mincinoase n-au arătat artiştilor amatori cărări necunoscute spre locuri feciorelnice şi sălbatice, atinse numai de paşii sfioaselor căprioare, a sperioşilor cerbi şi a pletoşilor ciobani, din această pricină nici poeţi, nici pictori, nici călători n-au venit să le salute.

Frumos în frăgezimea şi tinereţea lui, desfăcându-se pe nesimţite de la poalele Ceahlăului, şesul larg al Hangului se desfăşoară cu ogoare bogate, cu livezi verzi, cu sate pitoreşti, tăiat ici-colo de aţe subţiri de apă cu dulce murmur, care merg să sporească limpezile unde ale Arvei moldoveneşti. La stânga se înalţă, cu gingăşie tăiat, un runc verde, întâia treaptă a Ceahlăului, ascunzând văilor capu-i pletos, care, văzut de la depărtare de 80 de leghe, seamănă cu zidurile fabulosului turn al lui Babel! La dreapta Bistriţei, culmi acoperite cu păşuni, pe care pasc sute de turme, se râdică trepte-trepte făcând loc la râpe adânci, albiile obişnuite ale şuvoaielor mânioase, care lasă de obicei pe urmele lor sfărâmăturile smulse munţilor şi pădurilor, şi se împreunează deasupra Hangului la trecătoarea Dealul-Doamnei – zisă aşa pentru acelaşi lucru pentru care singurului drum de trăsuri care trece aceste ţinuturi i se zice drumul domnitorului, în amintirea

călătoriei pe care măriile lor au făcut-o pe aici. Molatic şi parfumat, ca o frescă – legănat parcă de şuvoaiele lui, ţărmurele stâng al Bistriţei îmbrăţişează cu dragoste largile poale ale Ceahlăului, şi adună parcă capricios, la o cotitură depărtată, satul Răpciuni – unde câteva căsuţe albe se adăpostesc la umbra brazilor care le-au văzut înălţându-se. Râul, oglindind piscurile care-l înconjoară, ca un brâu înflorit şi larg îi încinge mijlocul. Uşoară ca o săgeată, o plută – schelet întocmit din coastele bătrâne ale munţilor – se repede în salturi pe povârnişul apei şi ecoul valurilor şi ecoul glasului aspru al cârmaciului, care duce pluta, se pierd în depărtări.

Apoi când soarele îşi grămădeşte focurile în văi, când ogoarele şi fânaţurile, cetinile coastelor împădurite şi crucea de alamă a unei umile chinovii scânteiază, şi când zarea se tulbură şi împrăştie pe munţi vălu-i de aburi, te crezi ca-ntr-un vis al închipuirii, în care, dormitând uşor, sufletul singur parcă se bucură şi se lasă dus ca de o leneşă voluptate.

Dacă nu vrai să urmezi drumul mare, ci treci podul îndrăzneţ aruncat peste Bistriţa aproape în faţa curţii boiereşti, dai prin frumosul sat Răpciuni, zâmbind în verdeaţă; şi după ce ai lăsat în stânga într-o întunecată adâncătură săhăstria de la Hangu, care în veacul nostru prea pozitivist nu mai e cercetată decât din nelegiuită curiozitate, apuci pe malul Bistriţei şi mergi în drept cu drumul cel mare care urcă şi coboară, se pierde şi se arată iar, urmând frământările munţilor sterpi în care e săpat. Priveliştea se schimbă şi după ce ai trecut prin vad Bistricioara mâloasă şi iute, care-şi cară prin ţara ungurească undele, după ce ai lăsat îndărăt sătişorul Călugăreni, poteca nu mai înfăţişează de o parte decât o râpă adâncă, care se prelungeşte până la apa tăcută şi rece, largă şi, verzuie aici, şi de cealaltă parte un clin repede. Ş-aici, printr-un capriciu, muntele împădurit din stânga se trage domol îndărăt, alcătuind un arc regulat, şi Bistriţa aruncându-se deodată în partea ceastălaltă, cu un vuiet adânc, încheie cercul cu zidurile înalte ale râpei ei drepte.

Cam la trei bătăi de puşcă, în faţa unei adâncituri, unde din nou cele două râuri vrăjmaşe se apropie, se zăreşte stând drept, căruntă ca un turn singuratic, o stâncă uriaşă, care pare că răsare din şes şi se zvârle îndrăzneaţă spre ceruri. O ramură săracă de tei, pe care o clatină vântul, se caţără pe creasta ei. Înaltă de patruzeci de picioare, aşezată pe o temelie rotundă, potrivit tăiată, mulţi călători, ca şi mine, la întâia ocolire, o vor lua de departe drept o clădire îndrăzneaţă, rămasă din străvechi vremuri; dar când te uiţi la aşezarea ei în şes, departe de mai mult de 500 de paşi de orice înălţime, când i-ai pipăit cu mâna cremenea dintr-o bucată, în crăpăturile căreia vremea a aruncat un fel de muşchi gălbui, rămâi tăcut şi mic în faţa măreţului uriaş; ai de-a face parcă cu una din stâncile scăpate din mâinile titanilor trăsniţi, ori chiar cu un titan ameninţând iarăşi Olimpul, subt o nouă formă. La treizeci de picioare de la pământ, o muchie mai ieşită a stâncii alcătuieşte ca un fel de cerdac, deasupra căruia se înalţă creasta, puţintel încovoiată şi încununată de o mladă plecată de tei, care a şi dat pietrei numele lui, mai mult spre a face să se uite alt nume grozav, pe care ciobanii nu-l rostesc decât în şoaptă şi făcându-şi cruce a buni creştini.

Ca un adevărat turist care a cercetat Şviţera, ţara turnurilor, şi ca un om care ştie pe de rost pe Dumas, descălecai repede de pe cal şi scoţând din buzunar cuţitul, spre marea uimire a însoţitorilor mei şi a unui sătean care se alăturase de noi, zgâriai pe zidul curat un nume necunoscut.

– Boierule – strigă ţăranul zvârlindu-şi în sus căciula de oaie – nu vezi colo lângă rădăcina teiului, ceva care seamănă cu un baltag?

– Unde, voinice? Colo, sus? Nu văd nimica.

– Nu se poate, boierule: este.

– Ei, şi ce lucru grozav e coada aceea de baltag?

Săteanul mă privi c-un fel de batjocură, pe care o ghiceam sub respectul pe care ţăranii îl arată de obicei boierimii – şi batjocura se vădi mai ales în titlul pe care mi-l dădu el după aceea:

– Domnule – urmă el – pot să-ţi spun în două vorbe istoria mănunchiului aceluia pe care eu şi toţi muntenii îl vedem:

A fost odată în munţii noştri un voinic între voinici, groaza graniţelor: ispravnicii, zapciii, cazacii lor şi toţi ciocoii îi ziceau hoţ, iar ciobanii îi ziceau „Vasile cel Mare". După ce Vasile cel Mare (pe capul lui se pusese 1.000 de galbeni) schimba câteva focuri de puşcă cu ispravnicii, după ce prăda vreun călugăr bogat şi pustia câteva sate ungureşti la graniţă, după ce spărgea o mănăstire şi dobora cu baltagul lui ascuţit pe vreun cazac încăpăţânat – venea cu tovarăşii lui aici, lângă piatra asta, şi se luau la întrecere, să vadă cine-a zvârlit mai sus baltagul. Într-o zi, bărdiţa s-a înfipt în capul uriaşului ş-a rămas în ramurile teiului; şi acolo-i şi astăzi!

Mă prefăcui c-o văd – dar ciceronele meu vedeam eu că nu mă iertase.

– Ia ascultă, voinice – începui eu iar după o tăcere lungă şi tot privind stânca, după ce toate celelalte forme fuseseră împlinite – poţi să-mi spui de unde a venit piatra asta pe pământul Hangului – căci, după cât mi-i socotinţa n-oi fi adus-o dumneata?

– Ferească Dumnezeu! strigă omul cu nevinovăţie, făcându-şi cruce.

– Atunci de unde-i?

– Apoi când te-i sui pe Ceahlău, ai să vezi dumneata singur de unde a fost smulsă de o altă mână, nu de-a mea.

– Şi altceva nu mai ştii despre dânsa?

– Ba da, domnule, cum nu?... dar... Şi munteanul se scărpină după ureche.

– Ei, spune...

– Apoi asta-i istorie necurată, şi popa nu ne lasă s-o spunem...

– Ia ascultă, prietene, tare aş vrea să aflu ce nu te lasă popa să spui; uite banu ista, să-l dai popei să-ţi citească o molifă, şi istalalt, ca să mă pomeneşti când îi cinsti un pahar de rachiu...

– Atuncea îngăduie să-mi fac întâi cruce, căci, vedeţi dumneavoastră, istoria asta i-o istorie grozavă pentru un creştin, pentru un locuitor din valea asta pe care o hrăneşte Bistriţa...

– Bine, fă-ţi cruce, dar grăbeşte-te...

M-am lungit în iarbă, cu capul răzimat de stâncă, cu luleaua în mână şi cu ochii îndreptaţi spre crâşma pitorească din Gura Largului, şuvoi lat şi mânios pe vremea dezgheţurilor, care se lasă în vale dintr-un gâtlej întunecos, bântuit noaptea – zic muntenii – de duhuri necurate, care se arată drumeţilor întârziaţi.

Daco-romanul – căci acuma-i hotărât că noi suntem un amestec de urmaşi ai romanilor cu coborâtorii lui Decebal – îşi duse mâna la cuşma uşor plesnită într-o parte la vârf, aşa cum se vede într-un tablou al domnului Asachi, primi banii, îi puse cu grijă – după ce-i privi şi pe faţă şi pe dos – în chimiru-i larg, şi se pregăti în picioare să-mi spuie povestea.

Era un flăcău frumos munteanul, subţire-n mijloc, cu pieptul păros descoperit; ochii îi scânteiau de viaţă şi cutezare; de pe capu-i ras de trei degete deasupra frunţii mici şi uşor încruntate, scăpătau plete lungi castanii, care cădeau pe umerii lui largi. Faţa-i sălbatică era deschisă ca la toţi oamenii de la munte, cu un zâmbet amar totuşi, care nu se vede numai la munteni, ci la toţi ţăranii Moldovei. O pornire firească, ori o amintire le pune această pecete. Un chimir lat de piele de căprioară, cuprinzând tot ce este trebuincios munteanului: un cuţit frumos, o lulea, o pungă şi un amnar lung legat de cingătoare c-o curăluşă ori un lănţujel de fier – strânge în jurul coapselor o cămaşă lungă, cu mânici largi, cusută la gât cu arnici felurit colorat şi căzând peste iţarii groşi. O traistă cu merinde i-atârna de gât, opinci, un baltag şi un suman scurt, aruncat în voie pe umăr, îi întregeau îmbrăcămintea. Nu-i asta oare o îmbrăcăminte primitivă, pitorească şi îndămânoasă, obiect de mirare pentru rarii călători care ne cercetează? Căci totul e nevinovat, simplu şi frumos în poporul acesta incult; el însuşi şi obiceiurile-i de om primitor şi cu inima deschisă, credinţele-i şi eresurile-i din vremi păgâne amestecate cu tainele creştinismului, viaţa-i aspră şi zbuciumată; bunul lui simţ, cu învăţăminte cuminţi, pe care, deşi lipsit de învăţătură, i-l dau obiceiurile patriarhale; tradiţiile din vremuri mai bune şi deprinderile-i libere. Nu-i oare

ruşine ca nişte străini să-şi fi aruncat mai întâi ochii asupra poporului nostru, pe când ai noştri petrec copiind pe străini şi calcă în picioare şi nu bagă în seamă o comoară aşa de bogată?

E cu neputinţă să dau simplicitatea energică a vorbirii dacoromanului, ale cărui plete aruncate pe spate fâlfâiau în voia unui vânt uşor, venind dinspre Bistriţa. Vorbirea moldovanului e scurtă, ca şi a latinului, vioaie şi înflorită, cu amestecu-i de idiome scitice. A încerca să traduci dintr-o limbă, înseamnă să abaţi un pârâu din albia-i de muşchi; în canalul curat săpat, apa nu mai are murmurul de altădată, nici adierile-i singuratice.

V

Când soarele rumeneşte piatra aceasta întunecată, ori o păsărică fără grijă cântă pe o ramură subţire a teiului deşteptarea zorilor, noi trecem pe aici fără grijă, şuierând. Dar când umbra umple încet-încet văile, şi muntele în limba lui spune poveşti tainice brazilor bătrâni, iar Bistriţa, înainte de a adormi, îşi suspină rugăciunea de sară – atuncea din coastele uriaşului scapătă vuiete adânci, glasuri nelămurite, blesteme grozave, ca la o beţie mare, şi crâşniri din dinţi, care înspăimântă împrejurimile. Chiar Ceahlăul răspunde înăbuşit; râsete de spaimă, ca cele ale pedepsiţilor din iad, deşteaptă în cutremur toată suflarea... şi la lucirile focurilor, ciobanii văd tremurând cum se înalţă o stafie uriaşă. Apele Bistriţei fierb şi bat înfiorate ţărmurile cu spumă sângerată, mugesc vânturile, brazii îşi încovoaie crestele mândre, fiarele urlă-n codri, şi luna pălită se ascunde dincolo de zări...

– Pentru că, vezi dumneata, domnule, piatra asta-i piatra dracului!

– Cum a dracului? Dar atunci de ce-i zice a teiului?

– De ce? Odată, un cioban vrednic, cum se găsesc mulţi prin părţile noastre, şi-a pus în gând să scape stânca din ghearele necuratului. Într-o bună zi, şi-a luat baltagul pe umăr, şi-a pus în glugă merinde pe o săptămână – şi a coborât, s-a dus în pădurile

de la şesuri. De acolo a adus un pui de tei, care prin munţii noştri nu se află. Şi după ce a dat la pământ brazii cei vechi, care împresurau pe atuncea stânca blăstămată, s-a aburcat voiniceşte până deasupra. Căţărându-se de crengi, înţepenindu-se cu mâinile şi cu picioarele, a răsădit sus teiul – dar jos nu s-a mai coborât... Mlada a prins rădăcină, dar de atâtea veacuri iaca cum o vezi, tot închircită a rămas...

– Ei, şi ce s-a întâmplat cu ciobanul?

– Nu se ştie, domnule.

În vremea de demult, oamenii uitaseră înţeleapta viaţă a părinţilor, părăseau slujba Domnului şi trăiau în ticăloşie şi nelegiuire, uitând până şi de pedeapsa dintru început dată de Dumnezeu. În vremea aceea, Diavolul s-a dus într-o zi la Dumnezeu. Domnul l-a primit cu toată cinstea, aşa cum se cuvine să se poarte între ei cei mari. Căci adevărat e că Dumnezeu e stăpânul cerului şi al pământului, dar Diavolul se luptă şi el pentru stăpânirea pământului cu vrednicie şi chiar şi domneşte el în lume ş-o poartă cum îi place, iar Dumnezeu e stăpân numai cu numele, şi are dreptul să orânduiască mersul vremii, primăvara, vara şi celelalte, în care, de altfel, şi Diavolul îşi vâră coada destul de des. Amândouă măririle purtau pe faţă pecetea grijilor şi îndeletnicilor lor. Dumnezeu era cu obrazul întunecat din pricina nelegiuirilor din zi în zi mai mari ale oamenilor, ochii însă erau plini de bunătate şi era gata să ierte. Iar Diavolul sta dârz şi înţepat, zâmbind cu răutate, căci trebile lui mergeau mai bine decât oricând şi în împărăţia lui furnicau ispravnicii, zapciii, ciocoii şi alţi oameni de toată mâna. S-au pus la masă, şi după ce-au băut acolo câteva paliciuri[1] de vin de Cotnari şi de Odobeşti, li s-au mai descreţit frunţile, şi au prins a vorbi de una, de alta.

– Doamne, zice Diavolul, umplându-şi a patra oară păharul: Ferice trebuie să fie ţara unde se face vinul ista de Cotnari.

– Nu prea – răspunse Domnul – abia acuma începe să se dezmorţească, dar i-a merge mai bine după cât nădăjduiesc.

[1] Paliciuri – păhărele.

– Hei, şi istalalt vin de Odobeşti nu-i rău, are dulce miroazná.

Au mai cinstit ei aşa câteva butelci, după aceea au prins să vorbească politicale – aşa precum se obişnuieşte la mese boiereşti. Dumnezeu se jăluia de orbirea oamenilor, de stricăciunea tuturor de sus până jos, de minciună, de lene, de făţărnicie – căreia boierii îi zic „politeţă" – de neruşinarea femeilor, de zgârcenie şi destrăbălare, de îngâmfarea care se razimă nu pe destoinicie, ci pe parale. Iar Diavolul, dimpotrivă, arăta – şi ştia el de ce – că toate merg strună şi că tocmai omenirea e cel mai de căpetenie lucru pe care l-a făcut Dumnezeu pe lume. După cum se ştie, smerenia nu prea-i partea Diavolului.

Cam ameţit de băutură, a început să strige:

– Ştii, ce, Doamne? Măria-ta eşti prea bun, de te mai necăjeşti cu asemenea ticăloşii...

– Da, meştere Satana, ticăloşi cât vrai, dar sunt copiii mei.

– Halal copii, n-am ce zice. Dar mai degrabă-s ai mei, căci deşi le-ai trimes potop, războaie şi arhangheli, ei mai degrabă urmează sfaturile mele.

Dumnezeu a tresărit, apoi a spus cu linişte:

– Tocmai asta mă mâhneşte mai mult.

Diavolul deocamdată n-a răspuns nimic, ochii lui însă scânteiară năprasnic. Cu glas tremurător şi prefăcut vorbi:

– La urma urmei, stăpâne, toţi oamenii aceştia sunt nişte nemulţămitori şi nişte răi. Ia uită-te cum merge lumea, bisericile cad în risipă, călugăraşii se duc şi popii nu mai cred: duminica nu se mai înalţă tămâie la cer. Să fiu în locu-ţi, stăpâne, le-aş arăta eu – le-aş trimete iar ca-n vremurile vechi o pedeapsă, să le vie mintea la loc. Ştii, Doamne, că mie îmi place să te slujesc. Dacă binevoieşti – pot să mă însărcinez cu pedepsirea oamenilor.

Diavolul, potrivind ura pe care o are el asupra neamului omenesc cu tăcuta mâhnire a lui Dumnezeu, voia să-şi potolească ura aceasta zdrobind pe oameni. Pe puterea lui punea el mare preţ.

– Ei, stăpâne – zice iar, văzând că Domnul tace – ce zici? Primeşti?

– Primesc – răspunse Dumnezeu – dar c-o tocmeală.
– Bine, să vedem.
– Dacă nu-i izbândi, să nu ceri ajutor de la mine.
Diavolul zâmbi cu dispreţ.
– Asta – jur!
– Pe ce, jupâne Diavole?
– Chiar pe mine, stăpâne.
Diavolul se socotea măreţ în clipa aceasta şi obrăznicia lui spori.
– Mai mult chiar – adaose el – eu ţi-oi pedepsi pe ticăloşii aceştia chiar fără să mă slujesc de toate puterile mele.
Şi grăind, apăsa asupra vorbelor acestora.
– Da' ştii tu, jupâne Satana, că eşti cam lăudăros pe ziua de azi?
– Se poate, dar e aşa cum spun eu.
– Nu cred.
– Cum?
– De ce mijloace vrai tu să te slujeşti?
– De unul singur, de potop.
– Ia lasă, dragă, oamenii nu se mai tem de apă, de când au iscodit vapoarele... Potopu-i lucru vechi...
– Tare bine, îl întineresc eu.
– Ia ascultă, îţi mai spun încă o dată că n-ai să faci nimic.
– Ba mă pun rămăşag că fac.
– Pun şi eu prinsoare că nu faci...
– Bine, dar pe ce ne prindem?
– Ascultă – zice Dumnezeu – mă ştii darnic şi blajin. Toţi au slăbiciuni – şi slăbiciunile tale sunt obrăznicia şi o fudulie fără păreche. Dacă pierzi rămăşagul, ai să rămâi ca şi până acuma; dacă câştigi, uit tot ce s-a petrecut între noi şi te fac iar mai mare peste îngeri.
Atunci cu neruşinare, Satana a slobozit un râs prelungit; şi oamenii de pe pământ socotiră că a tunat în ceruri.
– Ia ascultă, jupâne Satane, ştii că eşti obraznic?
– Mă rog de iertare, stăpâne, dar la noi în iad uiţi cum să te porţi cu lumea.

– Atuncea adă-ţi aminte de-acu înainte.

– Iartă-mă iar, stăpâne, dar pe când hotărâm ziua?

– De azi în trei zile.

– Tare bine; am două zile şi douăzeci şi patru de ceasuri fără câteva clipe – mai mult decât îmi trebuie.

După vorbele acestea, întovărăşite de un zâmbet drăcesc, Satana şi-a luat rămas bun de la Dumnezeu şi, desfăşurându-şi aripele uriaşe, îşi dădu drumul în văzduh şi se duse să steie de vorbă cu nişte filozofi fără nici o para în pungă, care cu orice preţ voiau să aducă pe pământ bunătatea din vremurile vechi, şi mai ales râvneau împărţirea bunurilor.

Ş-a treia zi, noaptea, era vreme de furtună şi munţii păreau că se clatină din temelii. Vuietele văilor se amestecau cu mugetele tunetului; prin pânza luminoasă şi repede a fulgerelor, cădea ploaia cu găleata. Şuvoaiele crescute deodată se rostogoleau din măruntaiele munţilor, mânioase; în drumul lor nebun şi rătăcit duceau bucăţi de stâncă şi brazi întregi dezrădăcinaţi de vijelie. Zgomotând cu grozave răsunete, brazii pârâiau în codri, dărâmaţi ca sub lovituri de secure, şi vântul prăvălit în hău mugea cu îndrăcită mânie.

Dar încet-încet furtuna se domoleşte, ploaia conteneşte. Luna, gânditoare şi mâhnită, ca o mireasă părăsită, îşi mişca încet faţa argintată deasupra Ceahlăului şi se ascundea în dosul vreunui nour, rămăşiţă a furtunei, pe care un vânt uşor îi mână cătră miazănoapte. Florile scuturau ca boabe de mărgăritare picăturile ploii, răspândind mireasmă dulce şi subţire, ca după vijelie. Ramurile se ridicau încet şi glasul depărtat al şuvoaielor tăcea din vreme în vreme. Umbra uriaşă a Ceahlăului bătrân se lungea pe vale, însă ca o înfiorare peste fire... Ici-colo raze pălite de lună străbăteau printre nouri, albeau undele fugare şi intrau iar în ascunzişul lor din văzduh. Întreaga fire, aşa de frumoasă de obicei, aşa de gingaşă, cu miresmele ei, cu zâmbetele ori cu plângerile ei, care picurau după furtună de pe orice frunză, părea în noaptea aceea în stăpânirea unei uimiri nespuse, ca un om care ar trece nepăsător pe lângă o femeie frumoasă.

În vremea asta, pe malul drept al Bistriţei, deasupra Buhalniţei, pe piscul Grohoţişului, un cioban deşteptat de furtună îşi aţâţa iar focul, ca să-şi usuce opincile. Un câne de la stână, mânios, porni o plângere grozavă de urlete, cuprins ca de cumplită spaimă. În ţarc, oile, berbecii şi caprele se zbăteau. Ciobanul slobozi chiote lungi şi cumplite – Hu-hu! – care alungă fiarele. Răsunetul tremurător se deşteptă în munţi; din râpă în râpă, vuietul se prelungi; dar în loc să se zvârlă spre pădure, cânele, cu coama zbârlită şi cu spume la gură, se ghemuia în cioban. Caprele şi oile nu mai aveau astâmpăr.

Ciobanul îşi făcu cruce de trei ori, socotind în gândul lui că nu-i lucru curat. Se uită în juru-i, şi deodată, pe nesimţite, îşi aţinti privirile, ca fermecat, asupra Ceahlăului. Luna cobora încet-încet după o stâncă, valea era cufundată în întuneric, numai fruntea pleşuvă a Ceahlăului, luminată, se desfăcea albă din umbra nopţii, care stăpânea poalele muntelui, îi cuprinsese şi coastele şi se urca încet-încet spre vârfuri. Înspre partea văii, pe marginea stâncii care încununează Ceahlăul, era aşezat cineva negru, mare. Alene, plecat într-o rână, cu mâna dreaptă se sprijinea de un bolovan, adus în sus, anume pus parcă acolo spre a sluji de parmaclâc aşezăturii. Ochii îi scânteiau ca focuri rătăcite pe munţi şi cătau spre vale plini de răutate.

Umbra lui se zugrăvea pe stâncile mai înalte care împresură muchea spre Ţara Ungurească, creştea şi scădea pe măsură ce trupul se mişca. Şopotul izvorului limpede şi rece care ţâşnea dintr-o stâncă părea că-l leagănă mângâietor în gândurile lui. Noaptea era târzie; se zărea geana de ziuă.

Un zgomot grozav se auzi, şi cu mâna tot răzimată de stâncă, umbra zvâcni în picioare. „Hai! zise, a venit ceasul, am câştigat rămăşagul; a mea e lumea!". Aici iar rătăci un zâmbet drăcesc pe buzele ei. „Şi poate – urmă – poate n-are să mă mai puie în capul cetelor îngereşti..."

La vorbele acestea, Diavolul (căci el era) îşi desfăcu aripele. Ridicând dintr-o clătinătură stânca, pluti o clipă pe deasupra

Ceahlăului. Se îndrepta spre gura Bistriţei – când o chemare ascuţită sună în văi. Era cântecul de veghe al cucoşului. Şi ştii dumneata, domnule, că noaptea e a Diavolului, de cu seară până la cântători. Iacă aşa. Diavolul se cutremură, îşi descleştă ghearele, şi stânca pe care o vezi a căzut greu.

Trei zile şi trei nopţi a plouat cu mânie. Şuvoaiele duceau departe pe Bistriţa revărsată bucăţi de case, brazi fărâmaţi, stejari uriaşi şi trupuri zdrobite. Numai piatra a rămas pe loc şi se împotriveşte şi fulgerului, când trăsneşte pe vârful ei. Diavolul îşi făcuse planul să oprească Bistriţa din cale, şi apele, crescând întruna din clipă în clipă, să se reverse şi să înece lumea.

Câteodată, în nopţile urâte, se aşează iar pe stânca de sus... Atunci, ca la o vrajă, toate tac, şi toate focurile se stâng...

Daco-romanul îşi isprăvise povestea. Eu mai stătui încă câteva clipe în faţa uriaşului, în admirare, trăgând din ciubucu-mi drag şi suflându-i în nas liniştite şi măreţe învăluiri de fum. Apoi după ce mai trecui odată cu cuţitul peste numele pe care-l scrijilasem, de teamă să nu se şteargă prea curând, mă zvârlii pe cal, lăsându-l în seama diavolului.

Pe când treceam în vad Bistriţa, ca să mergem să facem cunoştinţă cu rachiul prinţului Cantacuzino de la crâşma din Gura Largului, ţăranul meu îmi zise:

– Ciudat lucru ai mai făcut şi dumneata, domnule...

– Ce lucru, măi voinice?

– Apoi ce făceai cu cuţitul dumitale...? Frumos cuţit, n-am ce zice...

– Îmi însemnam numele.

– Şi pentru ce?

– Pentru ca alţi călători, care-or veni după mine, să-l vadă.

– Muncă prăpădită, domnule, ori vrai să şăguieşti... De douăzeci şi cinci de ani, de când cunosc Piatra Teiului, deşi trec pe-aici o mulţime de boieri şi de ciocoi, n-am văzut pe unul macar oprindu-se, dar încă să-şi scrie numele!...

Cititorule şi respectabil public, pentru că soarta, care orânduieşte aşa de ciudate lucruri când îşi dă osteneala, a vrut ca amintirile unui călător, îngropate în portofoliul lui, şi care nu-s cu adevărat frumoase decât în amintire, să ajungă obiect de publicare, declar, părăsind orice amor propriu, că eu mă dau frumuşel deoparte şi las pe Diavol să se descurce cu dumneavoastră cum o putea. Treaba lui ş-a dumneavoastră. – Am zis.

Stânca Corbului

Vizitând valea Bicazului, care dă în valea Bistriţei, caii noştri se înşirau pe cărări înguste şi pietroase, conduşi fiind de un călăuz muntean. Acesta era tipul românului din Carpaţi, tânăr, vesel, sprinten, dibaci, lipsit de învăţătură însă înzestrat cu bunul simţ al strămoşilor noştri. El îşi purta calul în joc şi ne povestea în graiul său poetic viaţa lui de copil al munţilor, vânătorile sale la urşi, şi chiar îndrăgirile inimei lui, spunându-mi totodată numele piscurilor şi admirând ca noi măreţele aşezături stâncoase, care ne încungiura ca un amfiteatru uriaş.

Strâmtoarea în care curge pârâul Bicazului este una din cele mai frumoase din Carpaţi; natura pare că a voit a aduna la un loc tot ce a putut crea mai graţios, mai pitoresc şi mai grozav.

Tablou magic şi demn de penelul lui Salvator Rosa[1]! Soarele asfinţind într-un ocean de lumină înfocată; câţiva plăieşi trecând printre copaci; câţiva vulturi zburând roată împregiurul vârfului Ceahlăului şi gios, lângă o naltă stâncă, caii noştri adăpându-se în apa limpede a Bicazului!

---

[1] Pictor italian (1615–1673) excelând mai ales în zugrăvirea peisajelor sălbatice.

– Priviţi! – ne zice călăuzul nostru – acea pădure neagră ce se întinde în dreapta şi în stânga, colo în zare, spre Ceahlău... Ea este linia hotarului Moldovei şi în ea facem adese vânat la căprioare, la urşi...

Unul din noi însă, mai mult admirator de podoabele naturei decât de faptele oamenilor, întrebă pre călăuzul nostru cum se numea stânca dreaptă ca un zid, lângă care ne aflam.

– Piatra Corbului, răspunse el.

– Are vreo legendă?

– Ce să aibă, domnule?

– Are vreo istorie, vreo basnă, vreo...

– A! înţeleg; are, ca toate stâncile câte le vedeţi.

– O ştii?

– Cum nu?... Ce nu ştiu eu?

– Spune-o... spune-o... ziserăm cu toţii, apropiind caii noştri de al lui.

Românul îşi clătină pletele, ţinti ochii săi vultureşti pe vârful stâncei şi povesti:

– Stânca asta încununată cu plopi şi mesteacăni, precum o vedeţi, a fost martur unei întâmplări foarte jalnice, de care se pomeneşte la noi din neam în neam.

Cică pe timpul strămoşilor, un străin, pribeag de la dealul Corbului despre Borsec, a venit să se aşeze la Bicaz. El îşi dură o căsuţă mai deoparte, pentru că, pe aicea pe la noi, fiecare cotun e locuit de un singur neam, şi străinii nu sunt primiţi în sânul lor.

Pribeagul avea o fată, căreia bistriţenii îi daseră numele de Corbiţa, întru aducerea-aminte a dealului unde ea se născuse... Ce fată! ce bujor de copilă!... Cică era sprintenă ca o căprioară! Cică guriţa ei era un fagur de miere; cică ochii ei străluceau ca focurile, ce le aprind ciobanii noaptea în întunericul codrilor.

Mulţi flăcăi umblau să-i vâneze dragostea; mulţi cântau doine în childa ei, dar din toţi numai unul, un plăieş cu plete lungi

şi cu chipul de Făt-Frumos, avu norocul să cadă drag Corbiţei. Părinţii lor se primiră a se încuscri şi îi logodiră după obicei.

Pe atuncea spun bătrânii că se făceau adesea năvăliri de tătari în ţară şi că în urma lor rămânea numai cenuşă şi sânge. Păgânii dracului! Cică mâncau carne de cal şi beau lapte de iapă.

Într-o zi, o ceată de tătari, pătrunzând în munţi, ajunseră până în valea Bicazului prădând, arzând, ucigând tot ce era în calea lor. Tatăl Corbiţei şi logodnicul ei căzură morţi lângă copila pe care ei voiau să o apere, căci tătarii auziseră de frumuseţea ei şi aveau de gând să o ducă plocon hanului de la Bugeac.

Corbiţa însă scăpă ca apa printre degetele lor şi o apucă la fugă spre munte, urmărită de tătari ca o ciută hăituită de lupi. Biata fată alerga pe după copaci, pe după stânci şi, din când în când, se oprea puţin, ca să se mai răsufle, dar n-avea vreme să înghită măcar o duşcă de aer, căci tătarii îi călcau pe urme.

Corbiţa, înspăimântată, nebună de groază şi de durere, se îndreptă spre stânca asta şi ajunse curând pe marginea ei. Aici ea se opri o clipă şi cătă în urmă. Tătarii se apropiau cu fuga.

Atunci ea căzu în genunchi şi se rugă lui Dumnezeu să-i vie-n ajutor... Zadarnică rugăminte!... Mâna unui tătar se întinse să o apuce, însă, ea, rădicându-se drept în picioare, cu părul despletit de vânt, cu ochii aprinşi, cu faţa albă ca un crin, zise: „Atunci s-ajungeţi voi, când îţi pune mâna pe Corbiţa!“ – şi deodată ea se aruncă în prăpastie. Trupul ei se cufundă în apa Bicazului, zdrobindu-se de bolovani, iar tătarii rămaseră încremeniţi şi fură ucişi chiar pe muchea stâncei de o ceată de plăieşti, care alergaseră în ajutorul Corbiţei.

De atuncea locul acesta se numeşte: *Stânca Corbului!*

În zilele de sărbători, pe când fragii sunt copţi, fetele de prin cotunele învecinate se adună pe piscul stâncei şi cântă doina Corbiţei; iar în nopţile luminoase ale primăverei, păstorii zăresc adese o umbră albă clătinându-se pe vârful stâncei şi apoi lunecând de-a lungul ei până-n apa Bicazului.

Călăuzul tăcu, lăsându-ne sub o impresie adâncă; şi nu ştiu cum se întâmplă, căci, în noaptea aceea, somnul nostru, legănat de vuietul valurilor Bistriţei, fu totodată şi frământat de visuri neplăcute. Părea că o stâncă mare ne apăsa pieptul, în vreme ce o ceată de tătari ne ameninţa scrâşnind din dinţi, şi o copilă gingaşă întindea mâinile spre noi.

